

โศลกกลอน

๖๖๐

นิรุฒนาท...

พ.ศ. ๒๔๑๒

895.911081

๖๖๐๖๖

พระสงฆ์ในวงพระราชนิพนธ์
ท่านผู้ทรง บัณฑิต ธรรมศักดิ์มนตรี
ณ เปรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

จาก งามพ

โคลงกลอนของ ครูเทพ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

บรรณศักดิ์มนตรี, (เจ้าพระยา...)
(เจ้าพระยา... ๒๕๐๙).

ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ
ท่านผู้หญิงถวิล ธรรมศักดิ์มนตรี

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

พ.ศ. ๒๕๑๒

17.10.19

หอสมุดแห่งชาติ
ถนนพระปกเกล้า กรุงเทพฯ
โทร. ๒๒๒

หอสมุดแห่งชาติ
ถนนพระปกเกล้า กรุงเทพฯ
โทร. ๒๒๒

๑๑
895. 111081
๓๓๕๑๓๓

เลขทะเบียน ๕๓๖๔๖๔๕ ๐๗.

—สตรึงาม—

เพ็ญจันทร์พรรณกระจำส่วงฟ้า
เหมือนใบหน้านวลละอองพ้องศรี
ดาวอร่ามขามเมฆไม่ย่ำ
เหมือนนารีเรื่องอร่ามงามจรรยา

ดวันแรงแสงส่องสว่างหน
เหมือนมิ่งแม่นฤมตมากศึกษา
ล้วนรอบรู้สู่สว่างพร่างวิชา
เปื่องปัญญาสามารถฉลาดนัก

รูปงามนามประเสริฐเลิศวิไล
งามใจ งามประพฤติ งามศักดิ์
งามแสงขม งามสง่า น่ารัก
พร้อมพรักบำเพ็ญเป็นคุณ เอย

ครูเทพ.

(ทำนองเพลงดอกไม้ไทร)

— คำอุทิศ —

ในยามที่บุพการีท่านนี้ยังมีชีวิตอยู่ ลูกและหลานได้มีโอกาสนถอง
คุณอย่างเต็มที่ และเป็นเวลานานปี เพราะท่านป่วยด้วยโรคอัมพาตและมี
อายุยืนยาวถึง ๘๗ ปี

ครั้นถึงยามที่ท่านบุพการีผู้ประเสริฐของลูกหลานจากไป บรรดาลูก
และหลานได้ร่วมใจกันทำบุญและสร้างกุศลสาธารณะ นถองพระคุณท่าน
ด้วยความอาลัยรัก

ลูกและหลานขออุทิศส่วนกุศลผลบุญอันจักเกิดจักมีขึ้น จงเป็น
อิฏฐวิบุลผล อำนวยความสุขอันไพศาลแด่ท่านในสัมปรายภพ เทอญ

ประวัติ

ท่านผู้หญิง ถวิล ธรรมศักดิ์มนตรี ท.จ.

ท่านผู้หญิงถวิล ธรรมศักดิ์มนตรี เป็นธิดาคนใหญ่ของมหาเสวก
โทพระยาศรีภริปริชา (กมล สาลักษณ์) และคุณหญิงพื้ง ศรีภริปริชา
ต.จ. มีพี่น้องร่วมบิดามารดา คือ.—

๑. มหาเสวกตรี พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักษณ์)
ถึงแก่อนิจกรรม
๒. ท่านผู้หญิงถวิล ธรรมศักดิ์มนตรี
ถึงแก่อนิจกรรม
๓. นางปรุง เทพหัสดิน ณ อยุธยา
ถึงแก่กรรม
๔. นางฉวี นพวงศ์ ณ อยุธยา
ถึงแก่กรรม
๕. เสวกโท หลวงวิจิตรราชนนตรี
(เล็ก สาลักษณ์)
ถึงแก่กรรม
๖. อำมาตย์เอก พระสุนทรวาจนา
(สุนทร สาลักษณ์)
๗. นางสาวศรี สาลักษณ์
๘. นายอุดม สาลักษณ์
ถึงแก่กรรม

ท่านผู้หญิงถวิล ธรรมศักดิ์มนตรี เกิดในสกุลขุนนาง ทั้งสกุล
ฝ่ายบิดาและสกุลฝ่ายมารดาเคยเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิม รับใช้ใกล้ชิดใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลายรัชกาลต่อเนื่องกัน ปู่ของท่านผู้หญิงถวิล
 เคยเป็นมหาดเล็กใน พระบาท สมเด็จพระรามาธิบดี ศรี สนิทมหา เจษฎา—
 บดินทร์พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บวชเป็นสามเณรเล่าเรียนพระปริยัติธรรม
 ได้เป็นเปรียญสี่ประโยค พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงผนวช ได้ทูลขอให้ย้ายมาอยู่ในวัด
 บวรนิเวศวิหาร ณ สำนักแห่งพระองค์ ครั้นมีอายุครบปีบวชก็พระราชนาน
 อุปสมบท ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมต่อไปจนได้เป็นเปรียญเก้าประโยค ได้
 ดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ เป็นที่พระศรีวิสุทธิวงศ์ (พัก) ครั้นเมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว
 ต่อมาไม่ช้า พระศรีวิสุทธิวงศ์ก็ลาจากบรรพชิต เข้ารับราชการในพระราช
 สำนัก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพระยาศรีสุนทรโวหาร
 เจ้ากรมพระอาลักษณ์ รับสั่งให้หาใช้สอยอยู่เป็นนิจ ไม่ว่าเวลากลางวัน
 หรือกลางคืน

พระยาศรีสุนทรโวหาร (พัก) สมรสกับสตรีในสกุลศรีเพ็ญ ท่าน
 มีบุตรธิดา คือ พันธุ์ สมรสกับ พระราชภพบริหาร รับราชการเป็นผู้ดู
 แลพระราชวังบางปะอิน ครั้นพระราชภพบริหารถึงแก่กรรมลง สมเด็จพระ
 ศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง ได้ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คุณพันธุ์ รับหน้าที่แม่บ้านโรงเรียนราชินี เมื่อคุณพันธุ์
 ชรามากแล้วออกจากหน้าที่แม่บ้านก็ยังได้รับบำนาญจนตลอดชีวิต กับยัง

มีน้องต่างมารดาอีกคน นาม สวาสดี ได้ถวายตัวเป็นคุณจอมในพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนบุตรชายน้อยคือ กมล สาลักษณ์ ได้ติดตามบิดามารดาเข้า
นอกออกในพระบรมมหาราชวังอยู่เสมอ จึงเป็นที่ทรงคุ้นเคยเล่นหัวของ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกยาเธอแทบทุกพระองค์ เมื่อพระบาท
สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว บิดาจึงได้นำบุตรน้อยอายุ 7 ขวบ ขึ้นถวาย
ตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษ รับราชการอยู่เวรศักดิ์ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัด
๑๒ บาท และเมื่อพระยาศรีสุนทรโวหาร (พัก) ถึงอนิจกรรมลง ก็ได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ส่งกมลเข้าเล่าเรียนในโรงเรียนหลวง อันได้โปรด
เกล้า ฯ ให้จัดตั้งขึ้นในพระบรมมหาราชวังโดยมีพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย
อาจริยางกูร) เป็นครูใหญ่

กมล สาลักษณ์ ได้รับราชการในกรมพระอาลักษณ์มาโดยลำดับ
จนได้ พระราชทานบรรดาศักดิ์ และราชทินนามของบิดา เป็นพระยาศรีสุนทร
โวหาร ทั้งในขณะเดียวกันก็ได้ไปรับราชการในตำแหน่งปลัดทูตฉลอง กระ-
ทรวงเกษตรราธิการอยู่ ๑๑ ปี ภายหลังในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระรามาธิ-
บดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานเปลี่ยน
ราชทินนามเป็นพระยาศรีภูริปรีชา รามาธิปติราชภักดีศรีสาลักษณ์วิสัยภักย
พริยพาหะ

พระยาศรีภริปริชา ได้สมรมกับสตรีในสกุลชนันท์ อันเป็น
สกุลข้าหลวงเดิม รับราชการในพระราชสำนักอีกสกุลหนึ่ง เมื่อถวิลยังเยาว์
วัยจึงได้มีโอกาสนี้เฝ้าเจ้านายฝ่ายในหลายพระองค์เป็นที่ทรงรู้จักคุ้นเคย

ในสมัยเมื่อถวิลยังเยาว์วัย คือเมื่อเวลา ๑๐--๑๕ ปีมาแล้ว พระ
บรมมหาราชวังเป็นที่อบรมฝึกหัดกุลธิดา และถวิลก็ได้รับถ่ายทอดวิชาการ
ของสตรี สมัยนั้นเป็นอย่างดีเสมอด้วยเข้าโรงเรียนและวิทยาลัยในสมัย
ส่วนผู้ใหญ่ก็มีหน้าที่เลือกคู่สมรสให้บุตรธิดาของตนแทนที่หนุ่มสาวจะเลือก
คู่ของตนเองเช่นปัจจุบัน

เมื่อถวิลได้เข้าไปอยู่ใน พระ บรม มหาราชวัง กับคุณ จอม สวาสดิ์
เป็นอาว์เป็นครั้งคราว ก็เป็นที่เอ็นดูรักใคร่ของคุณจอมสามพี่น้อง ธิดาของ
พระยาไชยสุรินทร์ (เจียม เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ผู้เป็นพี่ร่วมบิดาของ
เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ท่านผู้หลักผู้
ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจึงหมั้นหมายไว้ให้เสร็จ ฉะนั้น เมื่อนายสนั่นสำเร็จการ
ศึกษากลับมาจากประเทศอังกฤษ ภายหลังที่รับราชการเป็นครูอยู่ในกระทรวง
ธรรมการ และได้รับทุนออกไปศึกษาวิชาครูในประเทศอังกฤษ จึงต้องขอ
ตั้งขอแม่ขนข้อหนึ่ง คือ ขอ “คู่ตัว” ก่อนตกลง

เจ้าบ่าวมาอยู่ ณ เรือนหอในบริเวณบ้านของเจ้าสาว เจ้าบ่าวอายุ
๒๓ กับเจ้าสาวอายุ ๑๑ จึงได้เริ่มชีวิตสมรสโดยบิดามารดาช่วยโอบอุ้ม อาทิ
เช่น ยังไม่ต้องออกครัวของตนเอง เจ้าบ่าวเจ้าสาวคู่นี้มีบุญตัว สามหนุ่มไม่
มีภาระอันกีดขวางหน้าอุตุสาหะรับราชการในกระทรวงธรรมการ ตั้งต้นแต่เป็น

ครู และนับจากปีสมรสได้เพียง ๑๗ ได้เป็นเสนาบดีแห่งกระทรวงนั้น ส่วนภรรยาสาว เมื่อวาสนาดีมีบิดามารดาอุปถัมภ์ ก็เก็บหอมรอมริบจนเมื่อได้รับพระราชทานตราจุลจอมเกล้า เป็นคุณหญิงและท่านผู้หญิง แต่อายุยังน้อยก็สามารถมีเล่ห์สถานและเครื่องประดับยศศักดิ์ตามควรแก่ฐานะอันก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

พ.ศ. ๒๔๕๔ รับพระราชทานตราจุลจอมเกล้า

พ.ศ. ๒๔๕๕ รับพระราชทานตราดุษฎีจุลจอมเกล้า

พ.ศ. ๒๔๖๐ รับพระราชทานตราดุษฎีจุลจอมเกล้า

และต่อมาในไม่ช้าได้รับพระราชทานเครื่องยศ ได้แก่ หีบหมากทอง กระโถนทอง และกาน้ำทอง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นท่านผู้หญิง โดยได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปี ปีละร้อยยี่สิบบาท กับเมื่อสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพระพันปีหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พระยาศรีภุชชีปริชาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท รับพระราชทานพรในคราวที่ได้เปลี่ยนราชทินนามท่านบิดาได้นำเจ้าพระยาธรรมศักดิ์และท่านผู้หญิงถวิลเข้าเฝ้าทูลละอองฯด้วย ได้พระราชทานจเพชระพระบรมนามาภิไธย ส.พ. และเงินคนละ ๘๐๐ บาท แก่พระยาศรีภุชชีปริชาและเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ส่วนท่านผู้หญิงถวิลได้รับพระราชทานเข็มกลัดเพชรและมรกตอักษร “พระราชทานพร”

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีและท่านผู้หญิงถวิล มีบุตรธิดา รวมสี่คน คือ.—

๑. นายกำธร เทพหัสดิน ณ อยุธยา (ถึงแก่กรรมก่อนมารดา) สมรสกับ นางสาวสายสวาท ธรรมสโรช ธิดาพลตรีพระยาวิบูลย์อายุรเวท (เสข ธรรมสโรช) มีบุตรธิดา คือ:—

๑. นางวิชชุดา รัตนะสิงห์ สมรสกับ พันเอกระลอง รัตนะสิงห์

๒. นางผกาดี อุตตโมทย์สมรสกับ นายวิวัจน์ อุตตโมทย์ A.C.A.

๓. นางสาวสุธีรา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๔. นางกมลาสวาท ยามะรัต สมรสกับพันตแพทยป่านพรหม ยามะรัต

๕. นายเสฏฐา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๖. นางสาวไฉไล เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๗. นายครรชิต เทพหัสดิน ณ อยุธยา (ถึงแก่กรรมก่อนมารดา) สมรสกับ นางสาวอิงอร รักตะประจิต ธิดาพลโทพระยาศัลวิธาน นิเทศ (แอบ รักตะประจิต) มีบุตรธิดาคือ:—

๑. นางสาวอัปสร เทพหัสดิน ณ อยุธยา (ถึงแก่กรรม)

๒. นายศิวาวุธ เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๓. นายบุษกณนัย เทพหัสดิน ณ อยุธยา

๔. นางสาวสุธรรมา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

บุตรชายใหญ่ของท่านผู้หญิงถวิล ได้รับพระบรมราชานุญาตให้หลายประการเช่น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ทำเสมา จ.ป.ร. ทองคำขึ้นพิเศษเฉพาะสี่เสมา เพื่อ

พระราชทานบุตรชายคนแรกของข้าราชการใกล้ชิดพระยุคลบาทของท่าน นาย
กำธร เทพหัสดิน ณ อยุธยา ก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณใน
ครั้งนั้น

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้
กำธรเข้าศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง โดยเป็นนักเรียนส่วนพระองค์
เมื่อสำเร็จชั้นมัธยมปีที่แปดอันเป็นชั้นมัธยมบริบูรณ์ ก็โปรดเกล้าฯ ให้
ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษด้วยทุนเล่าเรียนส่วนพระองค์อีกด้วย

ธิดาคนใหญ่ คือ นางสาวไฉไล เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้รับพระ
มหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระพันปีหลวง ให้เล่าเรียนเป็นนักเรียนประจำอยู่
ในโรงเรียนราชินี ตั้งแต่อายุได้ ๖ ปี และเมื่ออายุครบ ๑๑ ปี ก็ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ โอนจุฬาราชทานพร้อมกับธิดาหม่อมเจ้า ๑ ธิดาหม่อม
ราชวงศ์ ๑ และธิดาข้าราชการผู้ใหญ่ ๕ คน รวมเป็นเจ็ดคนด้วยกัน ใน
งานพระราชพิธีขึ้นท้องพระโรงวังพญาไท

เมื่อธิดาคนใหญ่ของท่านเจริญวัย พอจะแทนตัวได้แล้ว ท่านผู้
หญิงถวิล ก็ปล่อยตนตามอัธยาศัย ท่านเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
จึงทิ้งบ้านไปอยู่วัดเป็นส่วนใหญ่ ท่านเป็นผู้มีจิตใจใสสะอาด ตั้งอยู่ในพรหม
วิหาร มีเมตตากรุณาต่อผู้ตกทุกข์ได้ยากทั่วไป และบำเพ็ญตนเป็นผู้ใหญ่ที่
บุตรหลานญาติมิตรทุกคนเคารพรัก ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญสุนทรทานที่ไหน
ท่านผู้หญิงจะร่วมด้วยทุกครั้งถ้าทราบเข้า แม้ในระยะหลัง ๆ ที่ท่านไม่
สามารถไปวัดได้ ทุกคนที่เห็นท่านไม่ว่าจะนั่งหรือนอนจะต้องเห็นหนังสือ

ธรรมะอยู่ในมือของท่านเสมอ ท่านอ่านหนังสือธรรมะด้วยความเข้าใจอันลึกซึ้งและพยายามปฏิบัติตาม ท่านปลื้มปีติเมื่อเห็นลูก ๆ ไปวัดปฏิบัติธรรม เช่นตัวท่าน และชอบให้เล่าให้ฟังว่าวันนั้นพระท่านเทศน์เรื่องใดบ้าง

เมื่ออายุ ๑๑ ปี ท่านผู้หญิงถวิล บัวยด้วยโรคอัมพาตด้านซ้าย ถึง ๑๐ ปี ได้รับการประคบประหงมและปรนนิบัติดูแลเอาใจใส่โดยไม่คลาดจากลูกและหลาน จึงกล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้มีบุญที่มีบุตรหลานประกอบด้วยกตัญญูอันสูงยิ่ง ไม่ว่าต้องการสิ่งใดก็ได้สมใจปรารถนาทุกอย่าง มีบริวารแวดล้อมคอยใฝ่ใจให้ท่านมีความสุขสะดวกเท่าที่สามารถจะปฏิบัติได้ นับว่าท่านได้ถือกำเนิดมาดี มีชีวิตที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และเมื่อถึงกาลเวลาก็จากไปโดยสงบ เมื่อวันที่ศุกร์ที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ เวลา ๑๐.๔๕ นาฬิกา ณ โรงพยาบาลศิริราช สิริรวมอายุได้ ๘๑ ปี

นอกจากบุตรธิดาของท่านผู้หญิงเองแล้ว ยังมีบุตรธิดาของท่านเจ้าพระยา ได้แก่—

๑. นางเสนาะจิตร สุวรรณโพธิศรี
๒. นางปรีชา นิมนม
๓. นางธารี ยุกตเสวี
๔. นางเรวดี ทับทิมทอง
๕. นางสาวปฤดา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (ถึงแก่กรรม)
๖. นางศรียา มาลากุล ณ อยุธยา

ณ

๗. นาวาโท ชาลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๘. นางกัณหา โชติกเสถียร
๙. นางขาหยี่ สาวนาชน
๑๐. นายบรรลือ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๑๑. นายไกรวัล เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๑๒. นางมธุรส พุทธรัถย์
๑๓. นางอุษา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๑๔. นายณฤนาท เทพหัสดิน ณ อยุธยา (ถึงแก่กรรม)
๑๕. นายกังวาล เทพหัสดิน ณ อยุธยา
๑๖. นายกังสดาล เทพหัสดิน ณ อยุธยา

ท่านผู้หญิงได้กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูอบรมบุตรีดาให้ตั้งตัวอยู่ในทำนอง
 คลองธรรม ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต ให้จงรักภักดีแน่วแน่ตระหนัก
 ในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ แม้จะเป็น
 ครอบครัวที่ใหญ่ ลูก ๆ ต่างก็รักใคร่ปรองดองกัน พี่รักน้อง น้องเกรงพี่ จน
 บัดนี้ต่างเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ตั้งตัวได้มีความสุขเจริญ จะดีจะด้อยกว่ากันบ้าง
 ก็มีได้แตกแยกกัน ยึดมั่นในคติธรรมอันจารีกบนดวงตราจุลจอมเกล้าว่า
 “เราจะบำรุงตระกูลวงศ์ให้เจริญ”

คุณแม่ได้ให้อะไรไว้แก่ลูก

เมื่อได้อ่านประวัติของคุณแม่ที่คุณพ่อได้เรียบเรียงขึ้น เพื่อจัดพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้แล้ว ลูกอดเสียไม่ได้เลยที่จะขอบันทึกความรักและความสำนึกในพระคุณของคุณแม่ไว้ ณ ที่นี้ด้วย เพื่อเป็นเครื่องยืนยันความจริงที่คุณพ่อได้เล่าไว้ถึงความกรุณาปรานี ที่คุณแม่ได้มีต่อลูกทุก ๆ คนของคุณพ่อแม่ไม่ใช่ลูกในอุทรของคุณแม่เอง

ลูกเป็นคนหนึ่งที่คุณแม่ไม่น่าจะรักเลย หรือรักแต่น้อยพอเป็นมรรยาทเพราะลูกเป็นลูกคนแรกของคุณพ่อ ที่เติบโตขึ้นมาในบ้าน โดยที่มียาอายุน้อยกว่าลูกสุดท้องของคุณแม่ ทั้งแม่ของลูกก็เป็นภรรยาคนที่สองของคุณพ่อ ที่มีการไปสู่ขอมาจากบ้านอื่นเพื่อประดับบารมีขุนนาง อันเป็นธรรมเนียมนิยมในสมัยนั้น สำหรับลูกสาวคนโตของแม่นั้น ได้ติดตามไปอยู่กับหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล ผู้เคยทรงเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนราชินี และทรงเป็นเพื่อนที่รักและนับถือของคุณพ่อ ตั้งแต่ (*) นั้น แม่และลูกจึงเป็นเสมือนคนที่เริ่มทำให้ความสุขของคุณแม่ลดน้อยลง เนื่องจากแม่และลูก ๆ ของแม่มาแบ่งปันไป แต่การนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่ ทั้งแม่และลูกได้รับความกรุณาจากคุณแม่ตลอดมา คุณธรรมของคุณแม่ในเรื่องความเมตตากรุณาต่อลูก ๆ ของคุณพ่อนั้นได้ขยายต่อไปทั่วหน้ากัน จนถึงลูกคนที่ ๒๐ ซึ่งเป็นลูกคนเล็กที่สุดของคุณพ่อ (*ได้เพียง ๓ ขวบ)

สำหรับลูกเองนั้น รู้สึกตัวว่า มีบุญหนักหนาที่ได้มีแม่ ผู้รักและ
อาทรในตัวลูกถึง ๒ คน คือ คุณ^{แม่} และแม่ ความรักของแม่แท้ ๆ ของ
ลูกต่อตัวลูกนั้นเป็นพระคุณของแม่ทุกคน แต่ความรักของคุณแม่นั้น
ไม่มีลูกเลี้ยงกคน หรืออีกครอบครัว ที่มีโอกาสได้รับความรักความกรุณา
จากแม่เลี้ยง แต่ลูกได้รับแล้ว เช่นเดียวกับพี่น้องคนอื่นที่เป็นลูกของคุณ
พ่อ โดยไม่ใช่ลูกของคุณแม่

คุณธรรมคือความรักที่คุณแม่ได้ให้แก่ลูก ตั้งแต่ในอ้อมกอดใหญ่
เป็นเครื่องอบรมบ่มนิสัยให้ลูกมีความรู้ค่าของความรักอันบริสุทธิ์ ซึ่งประ
กอบด้วยความกรุณาปรานี อันเป็นเสมือนแสงสว่างแห่งสันติ ซึ่งกระจาย
อยู่เป็นสิ่งแวดล้อมตัวลูก ตั้งแต่จำความได้จนเติบโตใหญ่ทุกวันนี้ อันเป็นสิ่ง
สะสมทำให้ลูกมีสุขภาพจิตสมบูรณ์ เพราะเกิดมาก็ได้พบแต่ความกรุณา
ปรานีรอบตัว ลูกจึงเติบโตขึ้นด้วยธรรมชาติของจิตใจที่มองเห็นความดีของ
คนรอบข้าง จนไม่รู้จักเกลียดใคร ไม่รู้จักมองใครในแง่ร้าย เพราะลูกไม่
เคยถูกใครเกลียด ไม่เคยถูกใครหวังร้ายมาแต่ก่อน

ฉะนั้น เมื่อได้หล่อหลอมมาด้วยความรักความปรานีตั้งแต่เยาว์ ครั้น
เจริญวัยขึ้น ความรู้สึกที่ติดต่อผู้อื่นนั้นก็ขยายตัวขึ้นเป็นคุณธรรมประจำใจ
ตลอดมา ลูกยืนยันได้ว่า ลูกนี้ไม่เคยเกลียดใคร ไม่เคยคิดร้ายผู้ใดแต่ไหน
แต่ไรมาอย่างไร บัดนี้ก็เป็นอย่างนั้นและจะเป็นเช่นนั้นตลอดไป ทั้งนี้ก็
เพราะคุณแม่ได้ปลูกฝังคุณธรรมข้อนี้ไว้เป็นธาตุแท้ของลูก

นอกจากคุณธรรมข้อนี้แล้วยังมีพฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งที่คุณแม่ได้เป็นผู้อบรมบ่มนิสัยให้ คือ ความอดสาหะพยายามและความประณีต คุณแม่เคยเล่าให้ลูกฟังอยู่เสมอถึงเมื่อครั้งที่ท่านยังเป็นเด็ก ท่านว่า ตัวท่านเป็นคนขรุขระและไม่เฉลียวฉลาด แต่ตัวลูกเองไม่เคยคิดว่าคุณแม่จะเป็นอย่างท่านว่า เพราะลูกเห็นว่า คุณแม่งามสง่าทั้งทรวดทรงและกิริยามารยาทเหนือกว่าภรรยาของคุณพ่อทุก ๆ คน ผู้ที่ได้เห็นรูปของคุณแม่เมื่อยังสาว เช่น รูปที่ได้พิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้ว คงจะเห็นด้วยกับลูกในข้อนี้ แต่เมื่อคุณแม่เห็นว่าตัวท่านเป็นเช่นนั้น ท่านจึงมีความมานะพยายามที่จะศึกษาหาความรู้ทุกอย่างที่กุลสตรีไทยแห่งสกุลที่ทรงเกียรติ จะพึงรู้ จะพึงเวียนฉะนั้น ทั้ง ๆ ที่คุณแม่ไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียนเลยตลอดชีวิตของท่าน ท่านก็ฝึกฝนเล่าเรียนด้วยตนเองจนอ่านออกเขียนได้อย่างดีมาก ทั้งในด้านการบ้านเรือนตลอดจนการทำกับข้าวของหวานหรือการฝีมือต่าง ๆ เช่น การทำดอกไม้ หรือการเย็บปักถักร้อย ท่านว่าท่านเที่ยวดูคนอื่นแล้วพยายามหัดทำบ้าง และในการจะทำอะไรท่านต้องทำให้ดีให้ประณีต คุณแม่เล่าให้ลูกฟังอย่างนั้นเสมอมา และต่อมาการนี้ก็ได้ปรากฏว่า เมื่อมีผู้เสนอแนะคุณพ่อซึ่งเป็นหนุ่มโสดผู้ปราชญ์เปื่องในวิทยาการ และกลับจากเมืองนอกใหม่ ๆ ให้พิจารณาคุณสมบัติของคุณแม่ คุณพ่อก็ไม่ได้ลังเลเลย พอได้โอกาสแอบเห็นตัวครั้งเดียวเท่านั้น คุณพ่อก็ตกลงขอให้มีพิธีสู่ขอกันตามประเพณีอย่างสมเกียรติ และผลต่อมาก็คือคุณพี่ลูกสาวคนโตของคุณแม่ มีความประณีตในงานฝีมือทุกอย่างไม่ผิดจากคุณแม่เลย

เมื่อได้ศึกษาโดยตนเองจนอ่านออกเขียนได้เป็นอย่างดีแล้ว คุณ
แม่ก็ได้ฝึกฝนตัวของท่านเองต่อไป ด้วยการอ่านหนังสือต่าง ๆ ตลอดจน
หนังสือธรรมะอยู่เป็นนิจ จนท่านอิมเอมในรศพระธรรมของพระสัมมาสัม
พุทธเจ้า และยึดเอาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมนานา
ประการ อันเป็นผลให้ท่านประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตที่มนุษย์ผู้อยู่ใน
วิญญูสงสารจะพึงมีโอกาส

พฤติกรรมข้อหนึ่งของคุณแม่เป็นเสมือนสุภาสิต สอนใจ ลูกอยู่ตลอดเวลา
ในอันที่จะพยายามศึกษาหาความรู้ ความชำนาญให้เพิ่มพูนขึ้น ด้วย
ตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเรียนแต่ในโรงเรียน หรือจากครูผู้ใดโดย
เฉพาะ เมื่อเราปราศจากโอกาสเช่นนั้น ฉะนั้น ถ้าลูกนี้จะได้มีความเจริญ
ในวิชาความรู้ใดใด หรือมีความประณีตในการกระทำกิจการใดใด นอก
เหนือจากที่ได้ศึกษาจากโรงเรียนหรือครูบาอาจารย์แล้ว ก็เป็นสิ่งที่ลูกได้มา
จากวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองที่คุณแม่ได้สอนลูกไว้แต่เยาว์วัย

ทั้งหมดเหล่านี้ คือสิ่งที่คุณแม่รักและเคารพได้ให้ไว้แก่ลูก คือ
คุณธรรมแห่งความกรุณาปราณีโดยไม่ถือเขาถือเรา และมีความอดุสาหะที่
จะฝึกฝนตนเอง

ลูกจึงรำลึกถึงพระคุณของคุณแม่อยู่ตลอดเวลา แม้ว่า บัดนี้คุณแม่
ได้สละรูปกายในภพนี้ไปแล้ว คุณธรรมที่คุณแม่ได้ให้ไว้แก่ลูกนี้ ก็จะ
ไม่มีวันสลายไป เพราะแม้เมื่อถึงวาระที่ลูกจะต้องสละกายอันเป็นนิจจังไป

คุณธรรมนี้ก็จะต้องติดตามไปเป็นกุศลสมบัติในภพอื่น เช่นเดียวกับคุณธรรม
อันประเสริฐของคุณแม่หลายประการ บัดนี้ ก็ได้ติดตามไปเป็นเนืองนาบุญ
ของคุณแม่แล้ว.

ปรียา จิมโฉม

๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๒

นิทรรศการ "ขวัญเรือน"

ลำนานเมือง

สารบาญ

เรื่อง

หน้า

๑. ละครโรงใหญ่	๑
๒. ขมเกิด	๕
๓. ยาอายุวัฒน	๗
๔. รส	๑๑
๕. ภาพ	๑๓
๖. แม่เมฆดำยังแรขอบน้ำเงิน	๑๕
๗. ราตร	๒๐
๘. นักกีฬา	๒๒
๙. การฝึกซ้อม Training	๒๓
๑๐. บทเพลงกราวกีฬา	๒๕
๑๑. โรคติดต่อ	๒๗
๑๒. ความไม่ประมาท	๓๐
๑๓. ยามหลง	๓๗
๑๔. ลิลิตมนุษย์ลักษณะ	๔๐
๑๕. เทรียมชรา	๔๕
๑๖. ศิลปแห่งการดำรงชีพ	๔๗
๑๗. อธิษฐานธรรม	๔๕
๑๘. สังคหวัตถุธรรม	๕๒

เรื่อง

หน้า

๑๙. จตุรารักษ์	๕๗
๒๐. พระไตรลักษณ์และวิสุทธิมรรค	๖๕
๒๑. อนุบุพพิกขา	๗๖
๒๒. ความจำ	๑๐๗
๒๓. เรือขาดหางเสือ	๑๑๐
๒๔. เจ้าโลก	๑๑๘
๒๕. สรรพคุณทั้งห้า	๑๒๐
๒๖. พระผู้เป็นเจ้าคอเงิน	๑๒๑
๒๗. พหูสูต	๑๒๓
๒๘. ระเบียบต่าง ๆ	๑๒๗
๒๙. อารยธรรมเก่ากับใหม่	๑๓๕
๓๐. มาตรการราคาคณอย่างเก่ากับอย่างใหม่	๑๔๔
๓๑. กิเลส	๑๕๔
๓๒. สามสอน	๑๕๖
๓๓. มฤตยู	๑๖๑
๓๔. ออปติมิสมกับเปสสิมิสม	๑๖๒
๓๕. เขาเป็นคนขลาด	๑๖๔
๓๖. เป็นตัวเรามากกว่า	๑๖๖
๓๗. ไม่เรียว	๑๖๘

เรื่อง

หน้า

๓๘. แม่จำ	๑๗๒
๓๙. กติกาของเก่า	๑๗๔
๔๐. โหราศาสตร์	๑๗๗
๔๑. จันทรคติ	๑๘๑
๔๒. ดอกไม้	๑๘๓
๔๓. ชัยก่อกับชัยทำลาย	๑๘๕
๔๔. ทำไม	๑๘๖
๔๕. โลกโลก	๑๘๙
๔๖. วัฏฏโกโลโก	๑๙๑
๔๗. กลนแห่งสังสารวัฏฏ	๑๙๖
๔๘. มิตรามิตร	๑๙๙

ละครโรงใหญ่

เวทีไหนจะใหญ่เท่าพื้นโลก แสดงโศกทุกข์สุขสนุกหนอ นาก
จิตรพิสดารเปลี่ยนนานพอ คำนวณก็เกินกาลล้าน ๆ ปี เป็นละครเรื่อง
ยาวที่สุด แสดงชุดต่าง ๆ อย่างถ้วนถี่ ชุดภูเขไฟระเบิดเกิดกาฬ
บกเป็นน้ำที่เปลี่ยนไป

ชุดชีวิตแรกเกิดกำเนิดพืช เป็นชุดจัดจับตอนละครใบ้ มีแต่เสียง
ลมฮือกระพือใบ เปลี่ยนชุดใหม่มีฉาเข้ามาแสดง ชุดสัตว์บกตกเหล่าเลื้อย
กลานก่อน นาคมังกรไคโนสอร์ซุคอแข็ง มีหลายหลากมากชนิดฤทธิ์แรง
กลานบนแห่งดุษน้ำค้างซาบริน ล้วนออกไข่ใหญ่น้อยทิ้งรอยไว้ เปลี่ยน
ชุดใหม่ศูนย์พันธุ์ กันไปสิ้น เกิดสัตว์ให้ลูกกินนมนิมยนิ ว่าลักกินไข่
คล่องวิ่งว่องไว ตัวน้อย ๆ ค่อยโตขึ้นทีหลัง จนกระทั่งเกิดลิงทะเลโมน
ใหญ่ ชุดมนุษย์จุดมิติไหน ละครใบ้เปลี่ยนเป็นเจรจา

พืชเกิดดอกออกผลระคนสี่ แต่ก่อนมีแต่เขี้ยวสี่เดี่ยวปรา่ ทั้งพืช
สัตว์ผสมพันธุ์เลือกสรรพา กันก้าวหน้าสู่วิถีสวัสดิ์ สดศิลปวิทยาการ
พาณิชย์ เศรษฐกิจเกิดยุ่งงุงใหญ่ ละครโลกชุดนี้มีจิตใจ เกิดแก้ไข
ธรรมชาติอุกอาจนัก มนุษย์มีปัญญาหาเหตุผล ศึกษาค้นความลับกลับ
ประจักษ์ ประกอบใช้ธรรมชาติเยี่ยงทาสชัก โยงสำนักมนุษย์ขึ้นรุดฟ้า

แต่ว่าการเศรษฐกิจคิดไม่ตก ยังเปิดขุมนรกขึ้นในหล้า คิดแก้ไขต่อไปคง
ไม่ช้า อีกสี่ห้าพันปีอาจมีชัย ถ้ามนุษย์ไม่จุดอักษนี้ ประลัยกัลป์ผลาญ
ชีวิตตักขัย ปล่อยเขาอื่นมาเป็นโจกโลกต่อไป ตนเองไขว่เสียบท่าฆ่าตัวตาย

อีกแห่งหนึ่งคำนึงถึงสวรรค์ ซึ่งเสกสรรเสร็จสร้างอย่างมั่งหมาย
เทวดาไม่ค้มมากมาย ที่ต้องจ่ายจากวิมานฐานเกร สวรรค์เรา ๆ ผู้จะอยู่
สุข จำปรับปลุกใจกายไม่เชื่อนเฉ ให้สมผู้อยู่สวรรค์ชั้นโอเค ละเสเพล
เพลงพาลสันดานฟู เวลานามากมีทั้งดชั่ว แต่อย่ากลัว, โลกมีที่ให้อยู่
นรกสวรรค์ปนกันชั้นพอดู จึงไม่สู้กระไรในบัดนี้ แต่เมื่อลางนรกยก
โลกขึ้น สู่ภูมิพื้นฟากฟ้ารุ่งราศี เขตต้นนรกหมกไหม้จะไม่มี จึงต้องการ
แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น จะจบวันก่พันก่หมื่นปี แต่ต้องมีวันหนึ่งเป็นแม่นมั่น ที่
โลกพระศรีอารีย์ผ่านมาทัน มิฉะนั้นโลกแตกแหลกลาญไป

กายอาศัยใจครองเป็นของแน่ ใจแล้วแต่ธรรมจะแต่งให้ ความ
เจริญปัจจุบันนั้นเนื่องใน ส่วนวัตถุเป็นใหญ่กว่าส่วนนาม เศรษฐกิจยัง
กลัวตัวกิเลส จึงอาเภททุกข์ภัยให้สาสาม ต่อไปนี้ชอบที่พยายาม ให้
เงื่อนงามทางธรรมประจำใจ ฟันฟูวิทยาศาสตร์อำนาจจิตต์ แก้ไขการ
เศรษฐกิจกันเสียใหม่ สองแนวนั้นน่าที่ค้นคว้าไป จนลุ่มขยแผญโชคโลก
ศรีอารีย์

เวทีโลกดั่งแสดงแรงข้างทุกข์ แม้โลกก็สุขไม่แก่นสาร เพราะ

กิเลสุมริงตริงสันดาน มึนรกเพ่นพ่านทั่วพิภพ ตั้งเข็มใหม่ไปสวรรค์
กันทั้งมวล เปลี่ยนฉากชุดจุจวนให้ประสพ แต่แมนสรวงปวงชั้นสวรรค์
ครบ จึงจะพบพระศรีอารีย์ประธานพร

ตัวละคร

พอดกฟากออกฉาก, จากเวที บทเรามีทำไปไม่หยุดหย่อน จน
กระทั่งชีวิตจะม้วยมรณ บทละครของเราจึงจบลง เมื่อจะจับเรื่องใหม่
เราได้เล่น ก็ตกเป็นตัวอื่น, อย่าขึ้นหลง ว่าตัวเรายังยืนยงคึกคัก ควรคอย
ปลงอนิจจังสังเกตไว้ อันที่แท้ถึงแม้ที่เรียก 'เรา' จะคงอยู่เหมือนเก่าก็
หาไม่ ท่านว่าสรรพสิ่งของต้องแปรไป เป็นอนิจจังไซ้ไรไม่เที่ยงแท้

เล่นบทไหนเล่นให้ถูกบทเกิด คำติชมย่อมเกิดแต่กรรมแน่ เรา
เล่นดีเขาชมสมควรแล เราเล่นเลวรังแต่เขาติกัน เสียงติชมจะชมหรือ
ค้อย ๆ จะมากน้อยนานเร็วหรือไรนั้น ย่อมแล้วแต่ทำที่ที่สำคัญ มาก
และน้อยลดหลั่นกันลงไป เขาอาจชมแม้เราเข้าโรงแล้ว หรือกล่าวขวัญ
กันแจ้วที่ไหน ๆ เมื่อเช่นนั้นจะมีต่างอะไร กับเราติชมใครเมื่อตายแล้ว

เห็นหรือยังธรรมดั่งที่ท่านสอน ? อุทาหรณ์ชัดถนัดแน่ว ใคร
เข้าใจ, ความตายถึงไม่แคล้ว จะพ่องแผ้วข่มหัวหมดกล้วตาย เพียงหมด
บทเดินลดเลี้ยวเข้าโรง จะลงโลงหรือโกฏก็ผิงผาย มิใช่ใครครอบงำทำ
แก่กาย ผลที่หมายก็กรรมได้ทำไว้

คนเล่นดับทคมจนลืมนั่น ต่างกันเป็นคนละคนแสดงได้ ทำบท
 ตายตายเลยเคยมีไหม เพราะจิตใจเป็นบทหมดทั้งกาย เหตุฉะนั้นตัวท่าน
 กับบทท่าน ต้องนับว่าต่างกันดั่งนั้นหมาย บทที่เล่นกับกับกลาย ถ้า
 ต่างเรื่องต่างรายก็ต่างตน อย่าขี้คมนั้นว่าท่านตลอดหมด จะผิดกฎอนิจจัง
 ดังท่องบ่น เกิดชาตินี้ชาติหน้าว่าเวียนวน นับเป็นคนละคนหรืออย่างไร ?
 กรรมชั่วมีตัวเจ้าของอยู่ ควรหรือสู้รู้หิบบไปยกให้ แก่คนอื่นผ่าน
 ยุติธรรมไย ? ของใครก็ของใครไว้เถิด เออ

ทล. ๗๙.

ยืมเกิด

เราเกิดมา	ต้องรำ	เรียงเข้าไว้
จะบูด ^๕ บ่ง	ทำไม	ไม่สด ^๕ ชื่น
หัวเราะเป็น	เล่นหรือจริง	ยังกรีก ^๕ กรน
อายุ ^๕ ยืน	หม่น ^๕ บ่	ดีไหม ^๕ ล่ะ ?
ดอกเอ๋ย	เจ้าดอก	บาน ^๕ ชื่น
ใครอยาก	อายุ ^๕ ยืน	ต้อง ^๕ ร่น
		เรียง ^๕ เอ๋ย
เวทีโลก	โชคเรา	เข้ามาเล่น
ต้อง ^๕ รำเต้น	เต้น ^๕ รำ	ทำ ^๕ จังหวะ
ควร ^๕ ถ้ ^๕ ห่าง	อย่างไร	ไว้ ^๕ ระยะ
จะเป็น ^๕ พระ	หรือนาง	อย่าง ^๕ เดียวกัน
ดอกเอ๋ย	เจ้าดอก	อัน ^๕ ชัน
ใครเห็น	ขบ ^๕ ขัน	คน ^๕ นั้น
		อายุ ^๕ ยืน ^๕ เอ๋ย
ในโลก ^๕ นี้	มี ^๕ ทั้ง	สนุก ^๕ สุข
หา ^๕ ไม่พบ	ต้อง ^๕ ทุกข์	เป็น ^๕ แม่น ^๕ มั่น
หึง ^๕ อบ ^๕ อุ่น	วุ่น ^๕ หา	แต่ ^๕ หนาว ^๕ นั้น
โทษ ^๕ ใคร ^๕ นั้น	ขอ ^๕ ได้ ^๕ โปรด	โทษ ^๕ ตัวเอง

	ดอกเอ๋ย	เจ้าดอก	ระกำ
คนไหน	กรวนคร่ำ	ต้องระกำ	ใจเอ๋ย
	คนหน้าเศร้า	คือเขา	ดื่มยาพิษ
ทอนอายุ		เป็นนิจ	ไม่เหมาะสม
คนหน้าบาน		สราญรื่น	ใจกรนเครง
เขาปลั่งเปล่ง		ลุ่มรส	อัมฤต
	ดอกเอ๋ย	เจ้าดอก	กุหลาบ
กลิ่นรส	ซุ่มซาบ	อาบอัม	รัตเอ๋ย

ยาอายุวัฒน

ชาวบอสตันเต่าตะกอ
ผู้มีอายุอย่างน้อย
อย่างมากมีอายุ
รวมเต่าตะกอสิบนาย
กล่าวอายุยืนว่าไม่ยาก
ครบสิบข้อบอกไว้

แห่ง ส.ป. อเมริกา
เพ่งครบร้อยปีพอดี
ดูร้อยสิบหนอ
บรรยายแก้หนังสือข่าว
หากประพจน์วัตรได้
อยู่ได้ร้อยฉนำ ยิงนา

๑ ใจสบาย

ใจผาสุกช่วยให้
กายเจ็บแต่ใจสบาย
ใจชุดุดกายสลาย
กายชุดใจชุดให้

สบายกาย
ช่วยได้
รับโรค เร็วแล
เร่งรู้ระวังมรณ

๒ ทำงานมาก ๆ

สังวรหน้าที่ไว้
งานมากชีวิตนทรีย์
ออมแรงอ่อนแรงมี
แรงเกิดเพราะแรงใช้

จงดี
มากได้
แต่หมด แรงลง
เสพได้นิทราดี

๓ อย่าเคียดรอนรำคาญ

อย่ามีแต่เคียดรอน	รำคาญ
จิตจุกได้ชั้นบาน	อยู่ได้
แกงกวัดกินจาน	ข้าวอีก ได้ๆ ?
ดีเคียดเลือดเผาไหม้	เร่งให้ตายเขว

๔ กินข้าวบ้าน

หมวดเต้าเขากะต่ายตั้ง	โต๊ะอร่อย จริงแล
รสมากหลากเลียงบ่อ	บ่มไข่
ข้าวบ้านรสน้อยหน้อย	อร่อยมาก เหมือนกัน
มีแต่คุณโทษไว้	สุขได้สม่าเสมอ

๕ เป็นคนเลียงง่าย

บ้ำเรอดนแต่น้อย	ควรรัก
กินง่ายหล้งง่ายจัก	ง่ายเลียง
ติดชินหมดสนั้สั้	แต่ส่วน สะดวกดาบ
อยู่ที่ไหนนั่นเพียง	อยู่บ้านบานใจ

๖ ออกแรงมาก (เอ็กเซอร์ไซส์)

เอ็กเซอร์ไซส์ไปทั้งเพื่อ	สุขภาพ บำเพ็ญ
เว้นแต่งงานแห่งออาบ	มากแล้ว
อาศัยกีฬาทราบ	เชิงเล่น สนุกแล
สนุกเหนียวมิให้แก้	คลาสทั้งเอ็กเซอร์ไซส์

๗ ใจเย็น

สำรวจใจไปเราร้อน
 เจ็กต้นไฟให้สำ-
 ผ่าว ๆ เปลาประโยชน์ทำ
 กิจยังยากยิ่งกู่

เกินจำ เป็นแล
 เหนื่อยกรู้
 โทษร้าย กายพอ
 เก่งด้วยใจเย็น

๘ ยังสนุกในชีวิต

ยังเห็นสนุกด้วย
 ไม่เบื่อโลกไม่เห็น
 งานและเล่นบำเพ็ญ
 หนุ่มแก่แท้ไม่แคล้ว

ความเป็น อยู่
 'แก่แล้ว'
 เป็นนิตย
 ฤๅสมวัยด้วยกัน

๙ มัธยัสถ์ในสิ่งทั้งปวง

สรรพสิ่งสั่งเสพให้
 จำมากทรัพย์ร่อยหรอ
 กินมากธาตุก็ บ
 กามมากแรงชราแมน

เพียงพอ ดีเทอญ
 คั่นแค้น
 ปกติ
 โรคเร้าเมามรณ

๑๐ นอนคินละมาก ๆ

นอนหัวค่ำตื่นเช้า
 ในธุระการงาน
 นอนมากซ่อมประสาน
 งานกับนอนแบ่งไว้

เอาการ
 มากได้
 กายสีก หรอแล
 ชอบใช้วันคั้น

อวสาน

อายุยืนได้ด้วยวัตร
 ตนเพื่อตนบำบัต
 เตือนญาติมิตรถนัด
 เผื่อจะพากันได้

ปฏิบัติ สิบเทอญ
 พยาธิไว้
 ทะนุกรอบ— ครว้เทอญ
 ร่วมร้อยเลขฉนำ

กถ. ๗๑

รส

โกชน

เอมโอยรู้โกชนลุ่ม	อร่อยรส
ล้นอร่อยเครื่องย่อยกรด	กลั่นเกลี้ยง
เหล่าเข้าขาดโลกหมด	ความสุข
อัมทิพย์สืบเทพเลี้ยง	แลกเลี้ยงเดี่ยวไฉน

ดนตรี

รสไพเราะเสนาะด้วย	ดนตรี
ท่านว่าชีวิตมี	แม่นแล้ว
ชวนห้วย้วยวนยี่	ที่สดับ ขยับรำ
ข้อมมนุญรุดโลกแผ้ว	กล่อมเจ้าจับใจ

จิตรกรรม

วาดวิไลรูปสรวุ	ชีวิต
สับเนตรตอบเนตรพิศ	เพ่งบ้าง
ลายครามภาพงามสนิท	หนดกระดิก ได้พอ !
แผ่นภาพภูมิภาคว้าง	ย่อให้จริงเห็น

ศิลปกรรม

ใดเป็นประเด็นชั้น
ฝักหักถ้อจัญไรทำ
เป็นอมต* สำ—
คงรสคงคำทำ

ศิลปกรรม

เทอดกล้า
หรรษ์กล่อม เกลากมล
กฎอ้า ! อนิจจัง

กวีการ

ยังคำร่ำเลื้อกร้อย
พังทราบอาบเอิบวุดิ
ซุบซุ่มกล่อมเกลามนุษย์
กวีบทมธุรสแพรว

กรองดูจ กรองมาลัย
แว่นแก้ว
ประหนึ่งช่าง เกลากลึง
เพริศพร้งจริงหนอ

๑๐ เม.ย. ๗๘

*อมต ไม่ตาย

ภาพ ๔

พื่อน, ขั้บ, เจียน, กั้บทั้ง แถลงพจน์
รวมสัภาพกำหนด   แน่ไว้
อาจแสดงสิ่งใดหมด   เหมือนอย่าง จริงนอ
ครูสัสำแดงได้   ดั่งขัเจิญพ้ง

๑. ภาพพื่อน

ครูละครพื่อนงามนามภรต* สัำแดงบทแบบระบ้ำทำทำทำ ทั้ง
พระนางยัักขั้ลิ่งท้าวพระยา   รุ้นขราเด็กผู้ใหญ่ได้ทั้งนั้น
จะทั้รัก, ทั้โกรธ, หรือทั้เกลียด,   หรือข้งเคียด, เซาเซบ,
หรือขบขัน, แม้เหตุการณั้ร้ายดึ่ทุกว้ัน สารพรรณผูกพื่อนสอนใจคน
ประจณากบาคชุดสุดจะเหมาะ ให้จำเพาะหมายแสดงทุกแห่ง
หน ขวนโสกศัลย์หรรษาเวลาขล เห็นจริงจนผูกจิตต์ติดใจ เอย ๆ

---

* ภรต เป็นชื่อพระมุนีคนหนึ่ง ซึ่งนิยมกันว่าเป็นพระปถมอาจารย์ ครูเฒ่าแห่ง
นาฏยศาสตร์ คือวิชาว่า

๒. ภาพขับ

ฝ่ายนารท^๑ นักสิทธิ์ ผู้ต้นคิดสร้างพิณ ขนสายกินเสียง
 ฆะสาน ก้องกังวานหวานขับ คลอเสียงรับพอเหมาะ เพราะยิ่งเพราะ
 อักไสร^๒ ชวนโสดให้เงียสดับ บังคับหูให้อึ้ง ผังรับเสียงสู่ประสาท
 ด้วยอำนาจบรรเลง เพลงเพราะชวนให้เพลิน เพลงเดินชวนให้ก้าว
 เพลงโลมร้าวทรวงกระสัน เพลงโศกพลันจิตต์สลด ชวนกำสรด
 โศกเศร้า เพลงฉิ่งเร้าเชิงร่า เพลงกราวทำให้เต้น เพลงตลกเล่น
 หัวเราะ เพลงกล่อมเหมาะม้อยหลับ เชิงสดับย่อมประดิษฐ์ได้ ดุจกรต
 อดไว^๓ บ่เว้นสักน้อย เลยนา ฯ

๓. ภาพเขียน

อัปสร^๒ อร^๓ ก่องกาญจนา นามจิตรเลขา^๔
 เลขขจิตร^๕ จิตรกรรม

นารท ๑ นามเทพฤชิตคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้นำข่าวไปมาระหว่างเทวดากับมนุษย์
 และมักไปไหนพร้อม ๆ กับพระบรรพตเทพฤชิต หนึ่ง นิยมกันว่าท่านผู้
 นี้เป็นผู้เริ่มริทำพิณขึ้นก่อน จึงยกย่องเป็นครูพิณพาทย์ และในตำแหน่ง
 นี้มีฉายาว่า “เทพคนธรรพ์” “คนธรรพราช” หรือ “ปรคนธรรพ”
 ซึ่งไทยเรียกเพี้ยนมาเป็น พระโคณธรรพ

อัปสร ๒ นางฟ้า

อร ๓ งาม นางงาม

จิตรเลขา ๔ นางอัปสรผู้ชำนาญในการเขียนภาพ นับว่าเป็นครูในทางจิตรกรรม

เลขขจิตร ๕ เขียนงาม

ตระการก่องอาภรณ์อำ—

ไพโอเอี่ยมสำ—

างสมอัปสรโกศล^๑

ก่องศิลป์หัตถศาสตร์โสภณ เสาวภาพก้านน

กำเนิดแต่หัตถ์พรหมา

พรหมมอบศิลปสิทธิ์วิทยา เวทยยอดหา

ให้ยิ่งกว่ายอดธานี

ฤกษ์เหมาะเหาะมาพอดี

พอได้สดับปรีดี

เปรมแสดงและสร้างข่าวงาน

ข้าเขียนเวียนวาดวิจารณ์

วิจิตรจิตรการ^๒

ตระกองเทพถวนลักขณา

ลักขณกษัตริย์นานา

เนกนองพารา

ภูริบุรุษเลอบุญ

บันลือนรสารทูล^๓

สารทศอวยคุณ

คืออนิรุทธเลอวรรณ

และเวนอุษาสาวสวรรค์

เสร็จสบสำคัญ

สมข้าอุษาอุ้มสม

สมอ้างทางเลาะนิยม

นิยายหมายชม

เหมาะชั่วภาพพึงแสดง ฯ

โกศล ๑

ฉลาก

จิตรการ ๒

หรือ จิตรกรรม คือ วิชาช่างเขียน

สารทูล ๓

แปลว่า เสือ 'นรสารทูล' แปลว่า เสือในหมู่คน ตันสกฤต
ใช้เป็นคำสำหรับชมชายกล้า

๔. ภาพพจน์ (มาณวาทจันท์)

วาลมิกิ^๑ ผู้ ครุรจนา ว่องวิทยา จินตกะวี พัง
 พจมาลย์ ขานวุฒิดี ต่างวิธมี จิตตราคาญ
 ชวนจะมีฟัง ดังจะมีเชื่อ เผยพจเพื่อ มอบ
 มติ^๒ ขาน สุนทรเป็น นันทชำนาญ ภูมิปฏิกาณ
 อาทิแก้ว

(อภิสังนันท)

เออแนะ ! ท่านกระนั้นสีย่อมจะมี วิวัชรณนาวิธ
 แกลงอวด
 ใครก็ย่อมจะขกคณู^๓ และขวด จะแข่งจะขันประชัน
 ประกวด ก็ตามที่
 เราประสงค์จะแสวงกระนั้นละซี ! จะชอบมิชอบ จะดี
 มีดี อภัยอาตม์
 ครั้นจะไม่สำแดงก็ดูจะขาด เพราะภาพประพันธ์ และ
 นันทศาสตร์ จะหม้ายหมั่น
 อันจะแจ้งประจักษ์ะรูปและสร— พนามะธรรมและ
 กรรมอนันต์ นะไม่ยาก

วาลมิกิ ๑ พระพรหมฤๅษี ผู้แต่งกาพย์เก่าที่สุดในภาษาสันสกฤต คือเรื่อง
 “รามายณ” ซึ่งในรามเกียรติ์ของเราเพี้ยนไปเป็น พระวชิรมฤคิ

มติ ๒ ความเห็น

คณู ๓ ตน

เพียงจะเผยสุภาพพจน์ภาค
จะให้ชัด

วลีและคุณประกอบก็หาก

หรือจะพลิกจะแพลงจะแพลงจะดัด
จะดัด ก็ทำได้

จะปดจะปดจะตอ

ถ้าประสงค์จะทราบสุพรรณประไพ
ก็จงประพันธ์

มณีนีรามะวามวิไล

กลอนฤโคลงลิลิตและภาพษณันท์
กะพองฟ้า

๘
เพลงตลาดก็เลอสุวรรณ-

น.แหละเอะกอดมวิทยา

ประสมสำหรับวิชา

ประชันภาพ

เมื่อประมวญกสิวธกทรบ

ประจักษ์แจ้งแสดง ณ คาบ^๑

กระหนเทยว ๑

ช้อยคตติ (โคลงวิวิธมาลี)

เพลง^๒ บา^๓ คร่าเวทย์ไว้

ศิลปศาสตร์

เราจึงรับมฤตก

สับไสร

๖๖๘๖
รังรักษ์จกอนุชาต

บุตร^๔ ๑๖

อภิชาติด้วยได้

๑๕
ขงค

๑

๕
ทรง ทน

LWTJ 2

แต่ก่อน อัจฉิ

பா ௩

ကတ

อนุชาตบุตร ๔

บุตฺรติเหมือนนบิตา ถ้าดียิ่งกว่านบิตา เรียก 'อภิชาตบุตฺร' ถ้า
ทรามกว่านบิตา เรียก 'อวชาตบุตฺร'

มวลดหมู่ชนสืบเมื่อ^๑
 เราเก่งจักเขาที่
 เราทราวมจักกำหนด
 สืบจูงสืบแม่ม้วย
 ใครมีกระพัต^๒ เมื่อ
 ควรเร่งไฟใจมี
 เอาการธุระใน
 มากฝึกมากมือซ่อม
 ปลุกวิชามากช่างไว้
 ทวยราษฎร์ร้อมาตย์เสน^๓
 มากศรัทว้เรื่อง
 เฉลิมพระเกียรติเจ้าหล้า

อนาคต
 เก่งด้วย
 เขาบาก
 ชื่อด
 ทางใด
 จิตต์น้อม
 ศิลปศาสตร์ นั่นนอ
 จักเจน
 ชูเมือง
 ท้วหน้า
 เลอศักดิ์
 แห่งเรา
 พฤตจิก. ๕๖

เมื่อ ๑   เมื่อ ต่อไป
 กระพัต ๒   กระหวัก ผูกพัน
 เสน ๓   เสนา ทหาร

แม่เมมดำยังแรขอบน้ำเงิน

ขามระทมตรมตรอมทุกข์ เหมือนชีวิตจิตใจออกจากร่าง ให้
ซึมเซาเศร้าสลดหมดหนทาง กายเหมือนอย่างไม้ขอนท่อนทอดทิ้ง เบื่อ
โลก เบื่อถิ่น เบื่อกินนอน แผ่นดินร้อนระงมทุกข์ถ้วนทุกสิ่ง ในโลก
นี้ไม่มีความสุขจริง ยิ่งคิดยิ่งเบื่อโลกและชีวิ

จะตายร้ายตายดีก็ทหนึ่ง ลูกถึงเกลือกกลนเหมือนคนบ้า
แล้วทอดกายสยายเกล้าเศร้าโศกา แหงนดูฟ้าด่าค้างอย่างสิ้นคิด เห็น
เมฆหนาตั้งมาเป็นก้อน ๆ บดบังแสงทินกรเกือบสนิท จวบพลัพลี
เวลามาประชิด ดวงอาทิตย์ทอแสงแทงสอไว้

* อนิจจา เมฆคล้ำดำแท้ ๆ อุดส่ำห์แรขอบน้ำเงินผลิตผลิตได้
อันคนเราถึงเศร้าโศกเพียงไร ก็เบาใจเมื่อเขารู้เท่าทุกข์

พอเล็งเห็นโลกธรรมซ้ำซ้อน ค่อยใจดียิ้มออกบอกสนุก สติ
กินเข้าแหล่งแห่งประมุข แลเห็นสุขและทุกข์เทียมคู่กัน ทุกข์ก็ร้อน,
ถอนทุกข์เหลือสุขเย็น ของเห็น ๆ ไม่ยากพอบากนั้น เมฆก้อนนั้นจึงมี
คุณอนันต์ ไม่เช่นนั้นนั้นมรณภัยได้พบแล้ว

ราตรี

(อินทวสันตกลกณห์)

ราตรีก็แม่นมี	ขณะดีและร้ายปน
ไปผิดกะคน ๆ	คุณโทษประโยชน์ถม
ราตรีกลีกลพิโรธ	หฤโหดกระหิมลม
มดตอกระพือพริณพรม	และฤเราจะแบแส ?
ราตรีดี ^๑ สุข	นิรทุกข์ประเทืองแด
พ้างามอร่ามแล	ระกะดอกกุตุ้นหา ^๒
โสมส่องสนองชุนนบัณ	ศุภลักษณ์ล้ำของ, คราว
ขั้วขั้มณริมพิภพ, รว	ทิพลาภบำเรอเรา ^๓
พิณพาดราตรี	ธรณีสุโนกเนา
ส่งเสียงประสานเสา-	วสภาพพะนอสรวง ^๔

กิติ ๑

วันที่นับขึ้นแรมตามจันทรคติ

.....หา^๒

ท้องฟ้าเต็มไปด้วยดาว

.....เรา^๓

ดาวที่ยั้มยวนอยู่ริมโลกเป็นลาภทิพย์ของมนุษย์

.....สรวง^๔

นกกณพื้นโลกส่งเสียงเป็นดนตรีอากาศบำเรอฟ้า

กลิ่นหล้านภาจรจะปรน

สวคนธบำบัดวง

เรณูตำรสรณพวง

พนพุ่มพะกาไพโร ๑

น้ำค้างพระพร่างโปรย

ชลไชยชะดอกใบ

สุมทุมละอุมไส

ชีพสดเสมือนหมาย

ดึกคั่นณพนอุทยทิศ

สุริย์ฤทธิแผ่พราย ๒

ดาวเดือนก็เลื่อนรชนิ ๓ หาย

ระพี ๔ จำทิวาแทน

คำคั่นระรินรัก

สุขจักประจักษ์แสน

ราตรีฉนั้นแดน

มธุรสธารงเรือน ๕

จริงหรือจะรักรมสุข

นิรทุกข์ระทมเขื่อน ?

โลกียสุขสุขเสมือน

สุขโลกอุดรหรือ ? ๖

๑๗ พฤศจิกายน ๗๓

.....ไพโร ๑ พน, วน ว่าป่า ทั้งบทแสดงความว่า กลิ่นหอมจากโลก
ขึ้นไป อบอวนอยู่ในอากาศ รวกับการบวงสรวงเทวดา

.....แผ่พราย ๒ เวลาจวนรุ่งแสงพระอาทิตย์ (แสงเงินแสงทอง) ทอขึ้นมา
ให้เห็นสว่างทางทิศตะวันออก

รชนิ ๓ รัชนี้ แปลว่า กลางคืน รัชนี้กร ว่าพระจันทร์

ระพี ๔ ระพี แปลว่า พระอาทิตย์

.....เรือน ๕ กลางคืนเป็นแดนแห่งรสหวานคือความรัก

.....หรือ ? ๖ โลกียสุขมีเวลาพราก จึงเป็นเหยื่อล่อให้ต้องรับทุกข์คือ
ความพลัดพรากจากสุข แต่โลกอุดรสุขคือพระนิพานเป็นสุขแท้
จริงไม่มีสิ้นสุด ไม่ใช่เหยื่อเบ็ดแห่งทุกข์

นักกีฬา

ฉันชอบชมนักกีฬาผู้สามารถ เธอองอาจดังพระยาราชนีห์ สุภาพ
ทั้งกิริยาและพาที งามอ่อนโยนอย่างสตรีที่น่ารัก

ทรวงทรวงงามกล้ำเนื้อถนัดเห็น ใจเยือกเย็นยิ้มละม้ายให้ประจักษ์
ยิ้มทั้งแพ้และชนะประหลาดนัก ไม่รู้จักอาฆาตหรือหวาดเกรง

ไม่ยอมแพ้เว้นแต่มีใครชนะ ไม่ลดละแต่ไม่ไขว่หม่ง ต้องการ
แต่แพ้เพลเล่ให้นักเลง ยุติธรรมเธอเองใช่อื่นไกล

เล่นเพื่อเกียรติเธอเกลียดการอามิส เสาวนิตคำตัดสินเป็นใหญ่
กีฬาเพื่อกีฬาน่าชื่นใจ ไม่มวญหมัดยัดให้อย่างไพร่จริง

การฝึกซ้อมซ้อมกายวายเมื่อยล้า เพิ่มฤทธิ์พาเธอให้ไวว่องว้าง
การรักษานามัยเธอไม่ทิ้ง กินอยู่ยังเกลี้ยงสะอาดปราศฟุ้งเพื่อ

ใจสบายอยู่ภายในกายสบาย ทั้งกายใจเฉิดฉายหายหยิ่งเย่อ
เครื่องจักรธรรมชาติหรือคือตัวเธอ สม่่าเสมอสมรรถงานปานเครื่องทิพย์

เธอแข่งชิงชัยอย่างไม่เลือก เช่นกลัวเกลือกอามิสผิดศีลนิบ
แพ้ชนะเป็นได้ไม่บูบิบ คุณค่าแข่งควรหีบขันบูชา

เธอกล่าวการกีฬาอนามิส ว่ามีฤทธิ์บ่มนิสัยได้อย่างว่ แท้จริง
เด็กเกิดเป็นนักกีฬา อนามิสก่อนมาเสียคนไป

การกีฬา, ดุจศึกษาควรสร้างมนุษย์ ช่วยกันนุกตึงกะบิสีให้ได้
เราเคยบันเทวดามาแต่ไร ยกกะบิเกิดได้เทวดาเอง.

การฝึกซ้อม Training

นักเรียน ๆ ไปตามใจนึก ไม่ต้องฝึกฝนให้กายได้ที การฝึกฝน
ปรนปรือถือว่าดี แต่พวกที่สมศักดิ์นักรักกีฬา

การแข่งขันสำคัญเห็นปานใด   การฝึกสำคัญไม่น้อยไปกว่า ฝึก
ทั้งกายและใจไม่เฉื่อยช้า   ทุกเวลาปรับปรุงบำรุงบำเรอ

ส่วนกาย หมายถึงก่อกำลั๑งฤทธิ์ การกินนอนเป็นกิจสม่ำเสมอ
อาหารพ๑นร๑นคุณทุ๑น๒ุ๑ดเพื่อ ไม่มัวเ๑ร่อก๑ลา๒กราย๑บายมุ๑ข* โป๑รดกลาง
แจ๑งออกแ๑งร๑กระเบ๑ียบ ๒ระพ๑ติเฉ๑ียบทางวิน๑ัยให้เก๑ิดสุข การส๑องเส๑พ๑
ม๑ธ๑ย๑ส๑ต๑บ๑ำ๒ัดทุ๑ก๑ บ๑ำเพ๑ญ๑ปล๑ก๑เค๑ย๑ชิน๑ภ๑ญ๑โญ แล

ส่วนใจ หัดนิสัยให้ร่าเริง เชี่ยวชาญเชิงรังใจไม่บื้อแบ่ ใจ
เป็นนายกายเป็นบ่าวเจ้าแบบแท้ ค่อยเก่งแก็กิลเลศตามเหตุการณ์ ไม่
ฉุนเฉียวเปรี้ยวเปรี้ยวเสียดสี ไม่หัดหู่ดูสีไม่ฟุ้งसान ความประหม่าพาฟก
สะทกสะท้าน ค่อยร่ำบาญหาญแก้แค้นห่างไป

เมื่อกายจิตต์ปรับสนิทดังนั้นแล้ว   ความเป็นอยู่ผ่องแผ้วพ้นสงสัย
ความเคยชินเป็นพระเจ้าเฝ้าโปรดให้   สำเร็จได้ทุกอย่างดังใจจริง   ที่ตรง
ข้ามคือความเคยอ้างชั่ว   ก็เหมือนตัวมารเข้าเป็นเจ้าสิง   คบพระเจ้าดีกว่า
อย่าประวิง   ขันทอดทิ้งมารเข้าเป็นเจ้าเรือน

อธิบาย* ्ह्हหน้าเข้าสู่อาย มี ๖ อย่าง คือ คม่นาเมา เที้ยวกลางคิน การ
เล่นพราเพื่อ เล่นการพะนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำงาน

นักกีฬาถือสาวกพระเจ้า เขาตะเคียงท่านเข้ามาอยู่เพื่อน ด้วยวิธี
ฝึกไปไม่แซ่เขื่อน ตลอดเดือนปีเลยเป็นเคยชิน

ศิษย์พระเจ้ายกก่อนเข้าแข่งขันโต ฝึกซ้อมพิเศษไปจนเจนสิ้น ไม่
มั่งง่ายหน้ายซ้อมยอมอาจิดน แมฝึกกินเวลาตั้งหน้าไป

ฝ่ายมารสิงทำจริงไม่สำเร็จ ใจไม่เด็ดกายคอดัดใหญ่ ขาด
ระเบียบบเนียนขาดคลาสนัย เป็นนักเรียน ๆ อะไรไม่จริง เอย

สิงห์. ๗๔

บทเพลงกราวกีฬา

๑ พวกเรานักกีฬาใจกล้าหาญ

เชี่ยวชาญชิงชัยไม่ย่อ

คราวชนะรุกใหญ่ไม่รีรอ

คราวแพ้ก็ไม่ท้อถอย

(สร้อย	อิม!	อิม!	อิม!
	กีฬา	กีฬา	เป็นยาวิเศษ
	ฮาไฮ้!	ฮาไฮ้!	
	กีฬา	กีฬา	เป็นยาวิเศษ
	แก้กองกิเลสทำคนให้เป็นคน		
	ผลของการฝึกตน		
	เล่นกีฬาสากล		
	ทะลาล้า!		

๒ ร่างกายกำยำล่ำเลิศ

กล้ามเนื้อก่อเกิดทุกแห่งหน

แข็งแรงทรหดอดทน

ว่องไวไม่ย่อระย่อใคร

๓ ใจคอมั่นคงทรงศักดิ์

รู้จักที่หนที่ใด

รู้แพ้รู้ชนะรู้ภัย

ไว้วางใจได้ทั่วทั้งรักชัง

๔ ไม่ชอบเอาเปรียบเฉียบแข็งขัน

สู้กันชิงหน้าอย่าลับหลัง

มัวส่วนตัวเบียดเหลือกำลัง

เกลียดชังการเล่นเห็นแก่ตัว

๕ เล่นรวมกำลังกันทั้งพวก

เอาชัยชนะควมมีไชชั่ว

ไม่ว่างานหรือเล่นเป็นไม่กลัว

ร่วมมือกันทั่ว ก็ไชโย

พฤษภ. ๗๗

โรคติดต่อ

มีเชื้อโรคมามากมายหลายร้อยอย่าง   รูปต่าง ๆ ตาเปล่าเราไม่เห็น
ต้องส่องกล้องจุลทรรศน์^๑ จัดเลือกเพิ่ม   เลียงเหมือนเล่นสัตว์ต้นไม้ได้
วิชา^๒ บ้างเป็นพืช, บ้างเป็นสัตว์, อัจฉริยะ มันซับซ้อนระวางสัตว์กับ
พฤกษา บ้างอยู่น้ำเช่นบิวดอหิวาตก^๓ บ้างอยู่บนบกเช่นกาฬโรคแล วัณโรค,
คุดทะราด, บาทพิษ^๔ พวกซึมซาบโลหิตเข้าทางแผล^๕ พวกกล้ำไส้ไป
กับอาหารเน^๕ พวกปอดต้องเข้าแต่ทางหายใจ^๖

กล้องจุลทรรศน์ ๑ กล้องไมโครสโคป ขยายส่วนให้เห็นใหญ่ได้หลายพันเท่า เมื่อเกิด
กล้องชนิดนั้นขึ้นแล้ว มนุษย์จึงอาจตรวจสิ่งที่แลดูด้วยตาเปล่าไม่
เห็นเช่นเชื้อโรคต่าง ๆ

...วิชา ๒ ผู้ศึกษาทางเชื้อโรค มีปาสเตอร์ ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้เริ่มก่อน เขาเชื่อ
โรคมานะเพาะในหลอดแก้วซึ่งใส่วันผสม ทำรูไว้ตรงกลางหลอดกล่าหลอดเพื่อให้เชื้อ
โรคงอกกลามออกมา

...บาทพิษ ๓ เชื้อโรคแพ้ความร้อนความแห้งจึงแพ้แดดและ ลมบางอย่างเช่นเชื้อ
วัณโรค ถ้าอยู่ในที่แจ้งไม่กี่ชั่วโมงก็ตาย แต่ถ้าอยู่ในที่อับชื้นก็อาจอยู่ได้นานทีเดียว

...แผล ๔ เชื้อไข้ป่าคือมะแลเรีย อยู่ในทัวงกันปล่อง เมื่อยุงกัดคน เชื้อเข้าได้
ถึงเลือด ก็นับว่าเข้าทางแผล คือแผลยุงกัด

...เน^๕ ๕ ผักสดที่รดด้วยน้ำอาม เชื้อโรคในอุจจาระไปติดที่ใบผัก เราล้างไม่
หมด กินผักก็กินเชื้อโรคเข้าไปด้วย

...หายใจ ๖ วัณโรคที่ปอด ติดกันจากการไอจาม เชื้อโรคติดออกมาจากละออง
เสมหะ หรือน้ำลายคนไข้ เข้าปากจมูกของคนอื่นที่หันหน้าเข้าหาใกล้ ๆ กระโดน
ที่คนไข้บ้วน หรือถ้วยชามที่คนไข้ใช้ ก็อาจพาเชื้อโรคได้ทั้งนั้น

คนไข้โรคติดต่อ เพาะเชื้อโรคในร่างกายมากมาย

ใครเป็นโรคติดต่อย่อมก่อ^๑ เป็นรังโรค^๒ รวดเร็วเพาะเชื้อใหญ่
ทั่วคุณพูนจำนวนทบทวนไป^๓ เหมือนช่วยให้โรคดกรกโลกแล เพราะ
เชื้อโรคเจริญไวในร่างกาย มันสบายอึดหมิ่น^๔มันแน^๕ ยิ่งติดต่อกิ่งจัก
เผยแผ่ มนุษย์แยะเพราะศัตรูผู้หายตัว^๖

อุปายต่อสู้ภัยอันตราย ๓ ชั้น

การต่อสู้ศัตรูหมู่เชื้อโรค ระวังสิ่งโสโครกอย่าเกลือกกลั้ว วิชา
อนามัยไม่มีคม^๑ เชื้อโรคกลัวฟ่ายแพ้แก่ร่างกาย ด้วยกำลังต่อสู้ของผู้มี
ปกติกายดีเป็นที่หมาย^๒ เว้นเสียแต่ประมาณที่อาจตาย เพราะโรคร้าย
เหลือสู้จู่โจมเอา

...ไป ๑ เชื้อโรคทุกชนิดเจริญขึ้น แยกตัวออกเป็นสอง แล้วก็เจริญอีกและแยก
อีก กันมันจึงทวีคูณเร็วนัก

...แน ๒ โรคที่ติดต่อกันใช้โดยตรง แรงกว่าที่ได้เชื้อจากที่อื่น ๆ เพราะเชื้อ
โรคในคนให้อาหารดี แข็งแรงมาก

...หายตัว ๓ คือเชื้อโรคที่เราแลดูด้วยตาเปล่าไม่เห็น

...มีคม ๔ อนามัย คือ Health ใต้ร่างกายเป็นปกติ ไม่มีความบกพร่องหรือ
พิการ จึงแข็งแรงไม่มีโรค วิชาวิทยาก็อาจปฏิบัติร่างกายให้ปกติอยู่ได้
รู้เรื่องโรคติดต่อ ก็อาจระวังและป้องกันมิให้เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายอัน
เป็นเหตุให้เกิดโรคขึ้นได้

...หมาย ๕ ในเลือดเราเต็มไปด้วยตัวเลือกแดงตัวเลือกขาว ตัวเลือกแดงเป็นกำลัง
เลี้ยงร่างกาย ตัวเลือกขาวเป็นทหารสำหรับต่อสู้ศัตรู เมื่อมีเชื้อโรคเข้าไป
ในร่างกาย ตัวเลือกขาวก็เข้าคร่ากินเสีย อาการที่ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคนี้
ทำให้เกิดความร้อนที่เรียกว่าตัวร้อน ต่อเมื่อเชื้อโรคแรงกว่า ได้ชัยชนะ
จึงจะตั้งถึกและทวีจำนวนได้ ที่ทำให้เราเจ็บเป็นโรคนั้น เราอาจมีเชื้อโรค
ร้ายอยู่ในร่างกายโดยเราไม่เจ็บ เพราะมันยังไม่ตึก ถูกตัวเลือกขาวของเรา
ทำลายเสีย

ด้านนอกศึกษาอนามย	ด้านกลางห้ามมิให้เชื้อโรคเข้า ^๑
ด้านในบำรุงกายใจของเรา ^๒	ให้แข็งแรงล้างเหล่าปัจจุามิตร
จะขับไล่เชื้อโรคจากโลกเรา	จำต้องเฝ้ารบโรคที่ต่อติด
ด้วยตั้งด้านสามชั้นกันมิคชิต	จนสิ้นฤทธิ์โรคร้ายพ่ายศูนย์ไป
<u>ไครชนะเชื้อโรค ชัยชนะนั้นย่อมเป็นของโลกด้วย</u>	

เชิญต่างคนต่างชวนขวยตั้งด้าน เพื่อเป็นการช่วยตนให้พ้นได้
 จะสำเร็จน้อยมากสักเพียงไร ก็คือชัยแห่งมนุษย์ด้วยกัน^๓ เชื้อโรคใด
 พ่ายแพ้แก่มนุษย์ มันก็ต้องสิ้นสุดลงแน่นอน จงดูเถิดทรพิช^๔ ฤทธิ์สำคัญ
 จะนับวันแต่ไม่ต้องพ้องพาลเรา^๕

สิงห์. ๗/๒

-
- ...เข้า ๑ ก็มีความรู้ระวังไม่ให้เชื้อโรคเข้าร่างกายได้ทางแผล โดยปิดแผลด้วยยา
 ฆ่าเชื้อโรค, ไม่ให้เข้าได้ทางอาหาร, ไม่ให้เข้าได้ทางการหายใจเข้าไปถึงปอด
- ...เรา ๒ บำรุงร่างกายให้มีเลือดแข็งแรง สำหรับต่อสู้ ใจก็สำคัญองกาย
 ใจที่สู้โรคได้ ใจเสีย กลับพาลตายง่าย ๆ
- ...คู่กัน ๓ สมมติว่าทุกคนป้องกันตัวได้ ไม่ต้องเป็นโรคติดต่อ เชื้อโรคติดต่อจะ
 ต้องศูนย์ไปเองสิ้น. แต่ถึงเราจะกันได้เพียงบางอย่างและบางคน ผลแห่ง
 ความชนะนั้น ก็ชื่อว่าเป็นของโลกตามส่วนอยู่นั่นเอง
- ทรพิช ๔ ใช้ที่เราเรียกว่า 'ออกผี'
- ...เรา ๕ ตั้งแต่มนุษย์พบวิธี 'ปลุกผี' เราก็มองกันการออกผีได้ ยังอยู่แต่จะ
 ต้องปลุกผีทั่วทุกคน และปลุกซ้ำตามระยะที่จำเป็น จนเชื้อทรพิชอาจ
 ศูนย์สิ้นไปเอง เพราะคนเลิกเพาะ

ความไม่ประมาท

เป็นปัจฉิมวาท แห่งองค์สมเด็จพระศาสดา

แต่งตามนัยแห่งเทศนาของเจ้าคุณพระสาสนโสภณ
วัดมกุฏกษัตริย์

ปัจฉิมโอวาททั่ว	ทศพล
ตรัสแก่สงฆมณฑล	ท่านไท่
คือ 'ความไม่ประมาท' ประน	เปรอโลก
ทรงสรุปสรรธรรมให้	ครอบถ้วนกะทองแดง
แจกแจงแบ่งโชค, ชั้น,	วรรณ, ้วย
เพศ, ชาติ, ฉลาด, ไร่ไฉน	มนุษย์
โรคโลกร่วมกันใคร	ใครหมด ต้องเป็น
คือกิเลส รุ่งรัง	หลักถ้วนเหลือวิสัย
โรคภัยไข้กิเลส	นานา
มีพระธรรมเป็นยา	ยอดไว้
แพทย์คือพระศาสดา	ดิลกโลก เราแล
สิ้นท่านสาวก ^๑ ไ้	สืบถ้วนทวนธรรม

โรคประจำ จำนุษย์ต้อง
คือ แก่, เจ็บ, ตาย เตือน
ขอดชา ขอดกรรมเขื่อน
คือ 'ไม่ประมาท' รัง

สังขาร^๒ ท่านว่าล้วน
อำนาจแห่งกิเลส
ถึงได้ประสบสุข
ไม่ใช่เรา, เราล้วน

เป็นเหมือน กันหมด
สติตั้ง
เยี้ยว 'อยู่' มี
กิเลสให้ใจบาน

เป็นเหตุ แห่งทุกข์
ครอบถ้วน
สุขเพื่อ ทุกข์เที่ยว^๓
รำรื่องของเรา^๔

ผู้ตั้งอยู่ในความประมาท ท่านว่าเหมือนคนตายแล้ว

ใครเขาเฝ้าประมาทมั่น
ไม่ประมาทขลาดตายหมาย
การแยกจิตต์จากกาย
เพลินเล่นลุ่มเมื่อยให้

เหมือนตาย แล้วแล
รอดได้
ปรากฏ ก็มี
สนุกไว้มกิน ลึมนอน

- อยู่มี^๑ รับหยุด เอาไว้อยู่ ในที่นี้ คือ รักษาหาย
สังขาร^๒ ในขั้น ๕ สังขารได้แก่ความกิด แต่ท่านใช้ในความว่าสิ่งที่ปรุง
ขึ้น เช่น ร่างกายของมนุษย์และสัตว์ทั่วไปด้วย
.....เที่ยว^๓ สุขเป็นอนิจจัง รู้จักเสื่อมสิ้น เมื่อพรากจากสุขก็เกิดทุกข์โทมนัส
โลกียสุขจึงเป็นเพียงเหยื่อล่อให้ได้ทุกข์
.....ของเรา^๔ ร่างกายเรา ท่านว่าไม่ใช่เรา และไม่ใช่ของเรา เพราะเราไม่อาจ
บังคับเอาตามใจได้ เราจะห้าม แก่, เจ็บ, ตาย, ก็ไม่ได้ มันย่อม
เป็นไปตามกฎแห่ง อนิจจัง, ทุกข์, อนตตา

จนวรวรรณเจ้า

ท่านแยกกายใจประจำ
เป็นสมุจเฉตปหานสำ-
สำหรับเราแยกใช้

เที่ยวทวนทำถูกแท้

มากคร่ำมากครวนาน
อาจถึงสมุจเฉตปหาน
ชื่อว่าไม่ประมาณเฝ้า

จอมธรรม

ขาดได้
หวั่นท่าน^๑
ชั่วครั้งคราวเดียว

ทางการ

หนักเข้า
อรหัตต ผล^๒แฮ
ฝึกข้างทางกุศล

รชรา

ใครชวนขายเพื่อให้

จิตต์หลุดจากกิเลสสบ
เป็นทางถูกทวนทบ
ทกลับตรงข้ามแม่

วิถีใดให้สงบ

ใดจิตต์ฟุ้งส้าน, ระคาย,

ใจสงบ

สุขแท้

ไปเกิด

สงบได้ ไหนมี ?

สบทาง ถูกเที่ยว

ชุ่มแค้น,

.....ท่าน ๑ สมุจเฉตปหาน คือ ละได้เด็ดขาดไม่คืนตัว ท่านว่าอริยบทคลกับ
คนสามัญต่างกันที่ อริยบทคลก้าวไปแล้วไม่มีถอยหลัง ปฏิบัติได้
เพียงไรแล้วไม่คืนตัว แต่คนสามัญทำได้เพียงครั้งคราว แล้วกลับคืนตัว
ได้ง่าย การแยกจิตต์จากกายคนสามัญก็อาจทำได้ชั่วครั้งคราวเหมือนกัน
อรหัตตผล ๒ คือผลสำเร็จขั้นสูงสุด จนเป็นพระอรหันตเจ้า

ญาเส้อมทรุด, อางขนาง,
เป็นพิษผิดหมดแมน

ทุกข้วยเพราะเหตุรู้
เอม^๑ อัม อมฤต^๒ สบ
ชนมายุขึ้นครบ
โอสถวิเศษใช้

เบื่อน่าย,
หมกไหม้ในอบาย

รักษ์สงบ
สุขได้
ร้อยพรรษ กาลเทอญ
ชีพชั่วรารอ

บَابัคพยาธิ

พอลึงกราวเจ็บไข้
ยลเยี่ยงผู้ไม่ประมาท
ลืมหุสเพราะสุขอาจ
นึกแต่โชคช่วยให้

เวลาโรคหนักนั้น
เบออยู่ยังพอทาน
เตรียมสู้ศึกอีกหาญ
ชัยสิทธิ์เพราะจิตต์บ่อ

ได้พยาธิ
มันไว้
ทว้ทุกข- เวทนา
ไม่ร้ายหนักหนา

ทรมาน มากมาย
บ่ท้อ
เหินโรค^๓
เปี่ยมป้ากำแหง^๔

เอม ๑ หวาน, อร่อย.

อมฤต ๒ น้ำทิพย์ที่ถือว่ากินแล้วไม่ตาย ศัพท์เดียวกับ อมต ซึ่งแปลว่าของ
ไม่ตาย คือ นิพพาน

เหินโรค ๓ ข้ามพ้นโรค ให้โรคหาย

.....กำแหง ๔ ใจที่อยู่ช่วยให้โรคหาย ใจเสียซ้ำให้โรคกลับหนัก หรือถึงตายก็
ได้มีตัวอย่างอยู่มาก

แข็งแรงเพราะรู้จัก
บอจบังคับเอา
มันไม่ใช่ตัวเรา
เท่ากับขี้มของไข่

หนักเบา
แต่ได้
เราอย่า หลงเลย
อย่ารู้ตัว*

หนมรณะ

โรคเรารู้แน่แล้ว
กายจักแตกต้องทอด
ถือโอกาสตรวจตลอด
จิตต์พรากจากกายได้
คราวสบายคลายทุกข์ร้อน
คราวเจ็บทุกข์จักเห็น
ยามไข้เจ็บจึงเป็น
อย่าละเลยให้แล้ง

โรคพึงเข้าแผนกได้
เขี้ยวบ่เขี้ยวยอมมี
เขี้ยวหรือไม่เขี้ยว, ที่
เขี้ยวรอดไปเขี้ยวด้วย

บ่รอด ได้เลย
ธุระไว้
ดูเล่น เป็นไร ?
ไปต้องพลอยตาย
ถ้าเค็ญ
ประจักษ์แจ้ง
โอกาส
ประโยชน์ล้วนควรคำนึง
โดยวิธี เขี้ยวยา
แต่มีว้ย,
จักรอด รอดเอง,
แม่นมีว้ยมากมี

.....เขา* เมื่อสังขารไม่ใช่ของเรา เราขึ้นยึดถือเอาเป็นของเรา ก็เท่ากับตัว.
การยึดของเขารู้แล้วตัวเขา ไม่ใช่สุขุปฏิบัติโน คือ ความปฏิบัติตรง
ปฏิบัติถึงงาม

ทุกที่ที่เจ็บไข้
เพียรเพื่อบำบัดพยาธิ
เร็วเร่งรอดฤอาจ
แม้อย่างไรได้คล้อย

ไม่ประมาท
ใหญ่น้อย
ผัดมฤต- ชูแด
แคล้วช้างทางควร^๑

ประโยชน์แห่งความเลื่อม รวมทั้งพยาธิ

มวลดเหตุให้เลื่อม^๕
กลัวเลื่อมจึงหลีกหนี
ลาภ, ขศ, เกียรติ, ศักดิ์, มี
ไม่ประมาทเกรงพลาดพลั้ง

มีดี เหมือนกัน
ประมาท, ทั้ง
มุ่งรัก- ษาฤ ?
เพลี่ยงพล้ำคะม้าไป

เลื่อมใจกายโรคเรื้อ
เพียรเพ่งเล็งจิตตถึง
ความไม่ประมาทจึง
ธรรมาคุณพยาธิแก้

รูมรั้ง
สภาพแท้
เจริญอบ- รมเอย^๒
เกยงแม่มรณเอง^๓

.....ควร ๑ การรักษาย่อมช่วยให้โรคหายเร็วเข้า หรือถ่วงให้ตายช้าเข้า ถึง
อย่างไร ๆ เมื่อเจ็บแล้วพยายามรักษา ก็ถือว่าไม่ได้ทำผิด

.....เอย ๒ เมื่อเจ็บไข้ได้พยายามปลดจิตจากกาย เป็นอบายระงับเวทนาทก
คราวไป จิตก็ย่อมได้รับความอบรมให้เข้าถึงสมาธิ คือความเป็นจิตต์
บริสุทธิ์ มีกำลังมากยิ่งขึ้นทุกที ในที่สุดก็อาจเป็นธรรมชาติที่ไม่ต้อง
ตายได้ ผู้ไม่ทำเช่นนั้นเสียอีก ชื่อว่าทั้งโอกาสในอันจะอบรมตนให้
เป็นผู้ไม่ประมาท

.....เอง ๓ ความไม่ประมาทจึงเป็นยาแก้โรค และแม้มแก้ตายก็ได้

เชลงความไม่ประมาทล้วน
คติโลกคุ้มโลกตลอด
เจริญโภคทรัพย์ตลอด
พูนเพิ่มฐานะเพียง

ขานคุณคติข้าง
ความไม่ประมาทสำ-
ศีล, สมาธิ, เทียงนำ
อริยมรรคจักไม่แคล้ว

สรูปยอด ธรรมเทียว
โลกเลียง
ภัยพิบัติ
พลีเลี้ยงบำเรอบุญ

ทางธรรม
ฤทธิ์แล้ว
กำเนิด ปัญญา
คลาสเบองเมื่องผล*

พฤษภ. ๗๓.

.....ผล*

มรรค คือ ทางปฏิบัติ ผล คือ ความสำเร็จแห่งการปฏิบัตินั้น.
อริยมรรค มี ๔ อริยผล ก็เป็น ๔ คู่กัน โสคาปฐิมรรค-โสคาปฐิผล,
สททาคามิมรรค-สททาคามิผล,อนาคามิมรรค-อนาคามิผล,อรหัตตมรรค
-อรหัตตผล

ยามหลง

สุขเอ๋ย ! สู้เบื่อแล้ว
ทิ้งทุกข์ให้ตุครอง
ดื่มเบื่อ สูดอง
จากไปจากดีให้

เสียดแรงเรียมจอดเจ้า
รักกว่ารักถึงหลง
แค้นใจที่ใจจง-
สาแก่ใจแล้วเจ้า

ทำนองสู้ทุกข์ต้อง
สบสุขสบทุกข์กำ-

ไยสนอง

กรุณาใจ ?

สู้เบื่อ เองนา
ขุ่นน้ำบัวแห่ง

ใจปลง จริงแล

เสนห์เจ้า

ใจผูก ตรึงๆ ?

จิตแสวงทุกข์สนอง

โลกธรรม^๒ ท่านแสดง

หนควร

ทั้ง ๑

ทั้ง

โลกธรรม คือธรรมตาที่เป็นไปอยู่ในโลก บรรดาผู้เกิดมาในโลก จะเป็นผู้
วิเศษหรือสามัญก็ตาม ต้องผ่านโลกธรรมทั้งนั้น จนกว่าจะละโลกไป
โลกธรรมมี ๘ ประการ คือ ลาภ, ความเสื่อมลาภ, ยศ, ความเสื่อมยศ,
สรรเสริญ, นินทา, สุข, ทุกข์

สิ้นสุขสู่ทุกข์จำ

ผิกระนั้นเริ่มสู่

สุขผองต้องเช่นนั้น

สุขที่สุขรำไป

หอนมีแน่หรือไฉน ?

หากจะสุขเนา สิ้น

ฤรมยสุขด้วย

ยามเมื่อทุกข์รู้ทุกข์

ลาภ, ยศ, สรรเสริญ, นุก-

ผ่าวอูราเริ่มสะท่อน

คำ 'คู่' สุขทุกชั้น

ม้าคู่, คู่รัก, ชมัย

เป็นคู่ กันญา ?

ศีกคาบกระหนาบสอง^๑

หรือไร ท่านเอ๋ย ?

เท่านั้น^๒

เริ่มปรารธ- นานา

อย่าแสวงทุกข์ถม

รู้สุข

ถ้ายร้อน

เงินไป หลงเลย ?

ยากแท้โลกธรรม

คู่ไฉน ?

ชีพเลี้ยง^๔

.....สอง ๑ คือความสุขจากไปศึกหนึ่ง กับความทุกข์เข้าผจญอีกศึกหนึ่ง
.....เท่านั้น ๒ สุขที่ไม่มีทุกข์สนอง คือสุขเที่ยง เป็นโลกุตตรสุข กือนิพพาน.
ทั้งท่านว่า นิพพาน ปรม สุข. นิพพานเป็นบรมสุข.

เนา ๓ อยู่
.....เลี้ยง ๔ สิ่งที่เป็นคู่กัน คือต่างก็มีอยู่ด้วยกันทั้งสอง เช่น ม้าคู่ (๒ ตัว),
คู่รัก (๒ คน), คู่ชีวิต ฯ ล ฯ ถ้ามีแต่ฝ่ายเดียว ตัวเดียว สิ่งเดียว
ก็หาเรียกว่าคู่ไม่

สุขกับทุกข์ทั่วไป
ทุกข์ดับกับสุขเพียง

แท้ทุกข์ ชาติเดียว
ดับร้อนเลยเย็น*

คติธรรม ก

พุทธศาสนิกชนชาวไทย (๑)

.....เย็น*

ร้อนกับเย็น, สว่างกับมืด หาใช่เย็นหรือมืด เป็นสิ่งใหม่สิ่งหนึ่ง
มาอยู่แทนที่ร้อนหรือสว่างไม่ โดยนัยเดียวกัน ความร้อนหรือความ
สว่างเป็นสิ่งที่หนึ่งที่มีอยู่ ครั้นความร้อนหรือความสว่างนั้นไม่มี ก็เรียก
ว่าเย็นหรือมืด อุปมาเช่นนี้ใด อุปมาเรื่องทุกข์กับสุขก็เช่นเดียวกัน
ทุกข์ คือ ความต้องทน ทนร้อน ทนเจ็บปวด ทนโศกเศร้า ฯลฯ
ครั้นไม่มีความที่ต้องทนดังกล่าวมานี้ ก็เรียกว่าสุข ไม่ใช่ความสุขเป็น
แขกเปลี่ยนหน้ามาแทนทุกข์. ค่ายเหตุนี้ พระอรหันต์ท่านมีทุกข์กาย
เพราะร่างกายของท่านยังต้องทนต่ออากาศและโรคอยู่ตามสภาพ แต่
ส่วนใจของท่านไม่มีทุกข์ เพราะท่านไม่ยอมรับว่าท่านเป็นผู้ต้องทน
อาศัยเหตุที่ท่านไม่เห็นว่ามีเรา เมื่อไม่มีเราแล้วก็ไม่มีผู้ออกรับอะไร
ทั้งสน. นี่เองคือองค์อนัตตา คือความไม่เข้าไปยึดถือเอาเป็นตัวตน
หรือความไม่ใช่ตัวตน.

ลิลิตมนุษย์ลักษณะ

ก. กิจวัตร

(๑) เราต้องใช้หนี้ค่ากินอยู่

ชีวิตยังตราบใจ	ต้องอาศัยอาหาร
เครื่องประสานเสริมชีพ	ดูจประทีปอาศัย
เครื่องเชื้อไฟฟุ้งแสง	เรามาแรงกอบกิจ
มีความคิดต่อเติม	ตามส่งเสริมการงาน
จงบริหารชีพชอบ	กอบให้เหมาะแก่วิชา
สามารถเลี้ยงตนได้	ทำประโยชน์ให้ทดแทน
แสนสมบัติพัสดุ	เครื่องอุปโภคบริโภค
โลกเลี้ยงเราเราตอบ	ชอบด้วยเกิดมาแล้ว
กลายเป็นคนคอยกิน	ปลดหนี้สินตั้งขึ้น
จึงชอบระบอบช	เช่นล้นควรรัก เทียวแล

(๒) เราต้องช่วยกิจส่วนรวม

เพียงจักใช้หนี้เช่น	ทดแทน พอๆ ?
งานอย่างเดียวจักแสน	เบื้อชา
เหน้อยยากอยากหาแดน	เปลี่ยนผลัด
พอช่วยประสะนา	จิตต์ให้แจ่มใส

ใคร ๆ ย่อมจะต้อง
ไม่มากก็น้อยหา
ใครปฏิเสธพา
ว่างเช่นนั้นควรให้

สาละวนการเล่นล่วน
เป็นประโยชน์อุดหนุน
แรงสามช่วยคำจุน
แรงคิด, แรงทำ, ถ้า

มีครา ว่างนอ

หากได้

ตนเกียจ— คร้านพอ

ประโยชน์นั้นนุ่มชุ่มนุมน

เลอคุณ เกิดท่าน

ทั่วหน้า

ตามแต่ สมรรถเทอญ

เหมาะให้แรงทุน

ข. จริยวัตร

(๑) เราเกิดมาต้องอาศัยกันและกัน

เนื่องหนุนกำเนิตมา
ประโยชน์เพื่อประโยชน์ให้
พลันจากรู้ปราณ
ผู้ก่อนก่อนอาตมเมื่อ
มีอชฌาสัยชวน
โสภาคสุภาพเรื่อง
เชิงชาญนักกีฬาขง
กิจวัตรเช่นกล่าวแล้ว

เพื่ออาศัยเปลี่ยนใช้

อยู่เมื่อเพื่อกัน เทียวแล

ประนอมมีจิตต์เอื้อ

แม่นได้เป็นดี

ขวนมรรยาทเยื้อง

ลุ่มน้ำใจสमान เสมอแล

เสื่อป่าองอาจเกล้า

จากรู้เสื่อมคลาย งาม

(๒) เราใคร่ได้ความสุข

สุขกายใจใคร่ได้

เร่งทราบสภาพไว้

ว่าล้วนควรแสวง

สำแดงเลอหลากล้วน

งามแต่งงามเองถ้วน

ท้าวน้ำใจบาน บารมี^๑

ศัพท์ขานเพรียกโสดแม่

รู้รสไฟเราะแก่

ชุ่มน้ำใจหมอง หมดเทียว^๒

ผองพืชสัตว์สภาพไซ้

ความเพราะความงามให้

แก่ผู้รู้เสพย์ สราญแล

โดยสังเขปกล่าวไว้

ใจสะอาดกิจสะอาดให้

เลือกสั่งเสพย์เพียง ธรรมนอ

รูป เสียง กลิ่น รส แพร้ว นักดองศิลป์แล้ว

ฉลาดใช้ชวนชม เทียวนา^๓

.....บารมี ๑   บารมี แปลว่า ทั้งนี้ ทั้งไกลงแสดงความงามของธรรมชาติเป็น
เอง และที่มนุษย์สร้างประกอบขึ้น ว่าถ้ารู้จักสั่งเสพย์ ก็ล้วนหา
ความชื่นบานได้

.....เทียว ๒   เสียงคนเสียงสัตว์ หรือแม้เสียงกอไผ่สีกันเมื่อเวลาลมพัด ถ้า
รู้จักก็อาจหารสไฟเราะได้ทั้งนั้น

.....นา ๓   อันจะรู้จักหาความสุขใน รูป เสียง กลิ่น รส จำต้องเป็นศิลปิน
คือ เป็นนักเลงศิลป์ด้วย

(๓) เราต้องรู้เปลืองทุกข์

ทุกข์จำต้องประสบด้วย
สุขปะทะประทะทุกข์
มากโมห้^๔มากทุกข์^๕บุก
แท^๔เทียง^๕ธรรมดาสัน

ธรรมใดพระตรัสแล้ว
ธรรมจักเป็นเครื่องบำ-
เร^๔รู้^๕เร^๔เพียรสำ-
ยามทุกข์จะช่วยให้

สรรพสิ่งสัตว์^๔พืชล้วน
เพราะไม่^๔เทียง^๕จึงยัง
เครื่องสำหรับโลกสัง-
ปะ^๔ใช้^๕ตัวตนให้

โสกา^๔ดู^๕เดือ^๔ดร้อน
รู้^๔เท่า^๕ธรรมดาคง
ยามประสบจบสละจง
ว่าไม่^๔เทียง^๕กับทั้ง

เหลือสุข
ท้าว^๕ดิน
บั้น^๔สู่^๕ อบาย^๔แฮ
สุด^๔แก้^๕แปร^๔ไฉน ?

คงคำ เทียว^๔แล
บัด^๔ได้
เนี้ย^๔ก^๕แน^๔ ไว^๔เทอญ
รอด^๔พ้น^๕ภัย^๔จริง
อนิจ^๔จัง สัน^๕แล
ทุกข์^๔ได้
เกิด^๔เกิด
เร^๔รู้^๕อนัตตา*

แรง^๔หลง
ก่อ^๔ย^๕ข้ง
หยั่ง^๔จิตต์^๕ เจียม^๔แฮ
แม่น^๔แท^๕อนัตตา

อนัตตา* ไม่ใช่ตัวตน ใครเห็นแจ้งทั้งนี้ ยามสุขก็ไม่หลง ยามทุกข์ก็ไม่
ถึงโลก

วรรณนามนุษย์ล้วน

เลอคุณ สังเขปแล

เพื่อประโยชน์อุดหนุน

เพื่อนพ้อง

ใช้ปราชญ์ฉลาดสุน

ทโรวาท

โคบเหมาะเพราะพร้อง

พลาตปลั่งปล้นอกัย

เมย. ๕๗.

สมเด็จ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

ดัด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร
 กรมพระยาเดชาดิศร กรมพระยาเดชาดิศร กรมพระยาเดชาดิศร
 กรมพระยาเดชาดิศร กรมพระยาเดชาดิศร กรมพระยาเดชาดิศร
 กรมพระยาเดชาดิศร กรมพระยาเดชาดิศร กรมพระยาเดชาดิศร

เตรียมขรา

(วสันตทิลกฉันท)

    ก้อยน้อย, คะนองขณะหนุ่ม
ทอดกายบววยวิริยดาล
    ยามว่างระหว่างกรณีมี
ปราบเบืออะเคือ^๑ กิจระคน
อาหารฤงานผิมมีแพก
นอกนั้นกระชั้นวยขรา
อยู่เปล่าจะเหงามนระทด
อาศัยวิเศษสมิต^๒งาน

    ก้อยเคยคำนึงขณะรุ่น
เตรียมหาวิชาศิลป, แม้
    สังคิตประณีตศิลปกรรม
    เลี้ยงสัตว์พิพัฒน์พิชณะสม
    โบราณคดีกวีประพันธ์
    นักธรรมและศาสนูปถัมภ์

    ธุระทุ่มประเทื่องงาน
    ฤติด้วยอำนาจผล
    สุขปรีดีปรีอปรน
    อดิเรกงานหา
    ก็จะเบือและแบบยา
    ประลุเลิกละงานการ
    ดุจดุดกระยาหาร
    อดิเรกสบายแล

    มนครุ่นกระเหิมแด
    บมิมินิสสัยสม
    จิตรกรรมบำเรอर्मย์
    กสิศาสตร์สนองนำ
    มรุพจน์ไพไรคำ
    ทนุสงฆ์ธำรงบุญ

อะเคือ ๑

ก็ สะอาท

สมิต ๒

ยิ้มแย้มแจ่มใส เบิกบาน

ทุกทางละอย่างคุณเอนก
ถึงคราวจะใช้สมบสน-
มักใช้มิได้เพราะอุปสัค
เพื่อเลือกก็เลือกประดุจลอง

เลิกลางสราญรสชีวิต

หันหาประกายกุศลมัชฌิมา
นับในจำนวนคณานิยม
อัมเณมเกษมสุขล้ำพอง
ผลนี้สีหนอ ! นรจ้านง
กายหนุ่มจะท่มผลเพชฌัญญ
กายแก่จะแลพิภพ, เล่น
สู่ง
นคืออุดมคติขาน

อติเรกงานหนูน
ทรัชพิชราครอง
ฤเพราะมักมีข้าของ
และริเล่นระวางวัย

ผลพิศพึงใจ

อติเรกงานมอง
อภิมัยสำเร็จสอง
ผลพิชราเพลิน
สุขสงมิห่างเหิน
กรณียมีหนิงงาน
อติเรกงานการ
คุณค่าชราเตรียม

๘ พุทธจัก. ๗๗

ศิลปินแห่งการดำรงชีพ

ศิลปินแห่งการพูดจา อาจเอาชัชวาล นุภาพพิบูลพูนเพ็ญ

ปากเป็นเอกท่านชานเช่น ล้นทองทองเป็น มิ่งขวัญกำนัล

ขวัญสนอง

ศิลปินแห่งการร้อยกรอง ถ้อยคำล้ำของ ขกข่องขอดกวีศรีศิลป์

ศิลปินแห่งนายศิลป์เป็น ข้อมนิยมนิน ขอมยกคุณค่าสารพัน

บรรดาศิลปินทั้งนั้น ไหนจะสำคัญ เท่าทันศิลปินแห่งการ

ดำรงชีพเล่า ? เราท่าน ชั่วดีมีประมาณ มากน้อยทรงรอยให้เห็น

เป็นคุณเป็นโทษเช่นเป็น เสียนหนามลำเค็ญ หรือเพ็ญโพธิ์

สมภาร

เราอยากอายุยืนนาน เกียรติศักดิ์อัครฐาน เกษมสานต์เสพโชค

โภคผล

การที่เกิดมาเป็นคน มีภัยผจญ ร้ายโรคร้ายร้ายนานา

ควรหรือม้วยมรณก่อนชรา ? พิตักษรักษา ดีไว้ช่วยให้ชนม์ยาว

จำรูสรีระเรื่องราว แห่งโรคหรือคราว เกิดโรครู้แก้และกัน

ใดควรถึงแพทย์ถึงพลัน ไม่เพี้ยนผิดวัน ใดควรทำได้ได้ทำ
 คนยังมีโง่ครอบงำ ร่างกายกำยำ แต่เราไม่รู้จักมัน
 โฉนจะให้รู้เท่าทัน เพื่อแก้หรือกัน ถูกได้ไม่ใช่แต่เดา ?
 ขึ้นต่อขอติณีนานาแต่มีเอา ชุระรกลอกกาลี
 วันเดียวทำประโยชน์ยังดี กว่าอยู่ร้อยปี มิเป็นประโยชน์แก่ใคร
 คนเก่งการทำงานชาญชัย มีเกียรติเชื่อถือได้ มีวัยเจริญอยู่ฟูศรี
 ชีพเชิดเลิศเห็นเช่นนั้น แสวงการทำงานดี มีประโยชน์แก่โลกภคผล
 ใจดีพลีสาคบ้านกมล โลกเลอเปรอปรม มนุษย์โลกเพื่อโลก

ควรแล

ชีพใดเป็นไปเที่ยงแท้ ดั่งนี้แน่ โลกแสซ้องถื่นสรรเสริญ
 ชีพเช่นนั้นไม่ใช่เฉอญ ตั้งหน้าดำเนิน จะเข้าแนวประสงค้งใจ
 เป็นทางที่อบรมได้ เรียบศิลปใน การดำรงชีพรับเทอญ

อธิษฐาน^๑ ธรรม

พุทธมามก^๓ ดมีธรรม   มั่นใจประจำ
จน^๔ชื่อว่าอธิษฐาน
ไม่^๕เลือกชาติ, ชั้น, การงาน,   หญิงชาย, ไครชาญ
ผู้นั้นประเสริฐนักหนา
มิ^๕เสียด^๕ที่^๕ได้^๕เกิดมา   ยังประโยชน์ตามฐา
นะ^๕ซึ่ง^๕เกิดมาเพื่อ^๕กระทำ

๑ บัญญา—ปรัชญา

คน^๕โดย^๕มาก^๕ย่อม^๕ก่อ^๕ร^๕ป^๕กร^๕ม^๕   ตาม^๕อาร^๕ม^๕ณ^๕ณ^๕า
ให้^๕น^๕ก^๕ใ^๕ห^๕อ^๕ย^๕าก^๕ทำ^๕ไป
แต่^๕ผู้^๕มี^๕บ^๕ัญ^๕ญา^๕ไ^๕ว   จะ^๕ทำ^๕อะ^๕ไร
ก็^๕ล^๕้วน^๕แต่^๕เห^๕ตุ^๕โ^๕ง^๕การ
อาร^๕ม^๕ณ^๕เป็น^๕น^๕า^๕ย^๕ก^๕อ^๕มาร   ค^๕อ^๕ย^๕จ^๕อง^๕ล^๕้าง^๕ผล^๕า^๕ญ
เพ^๕ระ^๕เช^๕อ^๕ต^๕ัญ^๕หา^๕   เจ้า^๕เร^๕อ^๕น

๑ อธิษฐาน—ตั้งใจไว้จำเพาะ

๒ พุทธมามก, พุทธศาสนิกชน—ผู้ถือพุทธศาสนา

๓ กรรม—การกระทำ เป็นคำกลาง   มิได้หมายความว่าเฉพาะทางบาปทั้งที่เข้าใจ
กันโดยมาก

๔ ค้นหา—ความอยากทั้งหลายแหล่

เหตุผลเป็นนายนันเหมือน	พระมาโปรดเตือน
ให้พ้นพิบัตินานา	
คนจึงต้องมีปัญญา	เห็นถ่องแท้สา—
ระพัตระงเหตุและผล	

๒ สัจ—สัตย์

ปัญญาคืออาวุธผจญ	อยู่ในมือคน
พาลฤาบัณทิตผิดกัน	
ฉะนั้นผู้ทรงคุณคือปัญ—	ญาต้องครองธรรม
เทียงสัตย์ซอตรงสงศรี	
จริงใจจริงในวจี	จริงต่อกรณี
เพื่อตนเพื่อท่านทั่วไป	

๓ จาคะ—ตยาจ^๑

การทำหน้าที่ใด ๆ	จริงกายจริงใจ
จักต้องอาศัยเสียสละ	
ขอมเหน้อยขอมยากขอมละ	สำราญเพื่อจะ
ประลูประโยชน์ยิ่งยง	

๑ จาคะ ตยาจ เป็นคำมครและสันสกฤต แปลว่าบริจาคหรือสละ

ช่วยชาติศาสนาโดยประสงค์	มนุษย์ธรรมธำรง ^๑
ความสุขมนุษย์มุนุษย์หมาย	
นอกจากการช่วยด้วยกาย	ทรัพย์สินเหล่าหลาย
ให้บันเพื่อการกุศล	

๔ สันติ—ศานติ

สุขสืบแต่สงบมาดล	ตรงข้ามคือรณ ^๓
ซึ่งมีแต่ราวรานเข็ญ	
โลกเพื่อสันติภาพบำเพ็ญ	สันนิบาตชาติเป็น
ตัวตั้งประดังการงาน	
ฉนั้นใดโลกแสงวซึ่งศานต	ฉนั้นนั้นเราทำน
พึงสงบด้วยเมตตาคุณ	
ระงับโทษริษยาทารุณ	แข่งคำแข่งบุญ
ค่อยแข่งด้วย <u>แข่งนักกีฬา</u> ^๓	
บำเพ็ญอธิษฐานธรรมผา—	สุกแล้วและพา
โลกสู่ศานติโสถ ^๔ เทอญ	

๑ มนุษย์ธรรมธำรง คือทรงไว้ซึ่งธรรมของมนุษย์ ผู้ต้องเลิกกว่าสัตว์
คิริจัน

๒ รณ—รบ ในที่นี้ให้เห็นชัดว่า สงครามกับความสงบเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม

๓ แข่งนักกีฬาย่อมจะไม่เตะใครด้วยอคติ เช่นด้วยโกรธหรือชลาศ

๔ โสถ^๔—ความสะควกสบาย

สังคหวัตถุ* ธรรม

เครื่องเหนี่ยวคนทั้งหลายในโลกให้กลมเกลียวกัน

มี ๕ อย่างคือ

๑ ทาน, ๒ เปยยวัชชะ, ๓ อัตถจริยา, ๔ สมนัตตตา.

คนเรากำเนิดเกิดมา

ตั้งแต่วันจากครรภ์
เครื่องอุปโภค, บริโภค,
จับจับจี้กรบถ้วน
แลบุรพการีหลาย
ตลอดเล็กคุ่มใหญ่
ยังต้องพึ่งผู้อื่น
แม้ผู้แสวงอยู่ป่า
เพื่อพบร้านพบคน
ขึ้นช่อชาวโลกแล้ว
จึงสมจักชำนาญ
โดยสังคหวธิ
สมานโลกแล้วเลี้ยงให้

ต้องอาศัยกันและกัน

ตราบเท่าวันจากโลก
ยาแก้โรค, ที่อาศัย
ล้วนได้จากมารดาบิดา
จึงบวาชชีพอด
มิใช่ว่าอยู่ลำพัง
โลกคั่นด้วยแบ่งแรง
ยังต้องฝ่าเข้าบ้าน
เป็นบางหนบางคราว
ต้องไม่แคล้วสมาคม
การเชื่อมความสามัคคี
ธรรมวิเศษ
โลกเจริญ

* สังคห คือ สงเคราะห์ สังคหวัตถุ ก็คือ เครื่องมือในการให้ความสงเคราะห์

๑ ทาน

การให้เป็นเหตุให้
น้อยมากตามกำลังเกิน
ขาดได้เพิ่มเติมเพื่อ
หลักการให้, ให้

ไปสละ, ฤพลอยสั้น
ยายแก่ทำบุญจน
ขรวห่อทองหา

สองโถ่งฤลละม้ายแม่น

ตนเองควรพึงได้
ทานที่ให้กลับพา
ขอกินง่ายกว่าทน
ทานประเภทนี้ค้ำ

ทานวิเศษสำเร็จด้วย
คุณกราดราวสาตเท
สินน้ำจิตต์มิตรสมาน
รู้สละจะแล้วรู้

เหลือเพื่อ ขาดแล

บ่ได้^๑

ขาดบ่อย เติบเต็ม

เผด็จผล

เนื้อประดา— ตัวแล

ยากเกิน

ทั้งขง ขรวไม่

ภัชณิมา ปฏิปทา ?

ไม่ทุพพล— ภาพเลย

เก็ยจกร้าน

ทำเหน็ด— เหนื่อยแน่

คติเก— หสาสตร์^๒ แล

สาธารณ ประโยชน์เทอญ

ทั่วผู้

เมื่อสละ ณะเพาะใคร

ผูกพันซ์

.....ได้ ๑ ถ้าให้เกินกำลัง ผู้ให้เองกลับขาดหรือถึงต้องเป็นหนี้ กลายเป็น
ทำบาปให้แก่ทั่วไป

เกศศาสตร์ ๒ อีกชื่อหนึ่งของเศรษฐวิทยา

๒ เปยยวัชช์^๑

วาคาจะ^๒ได้

เดือนสติเป็นคติฉัน

โพรยปรายทักทายยัง

มิตรจิตต์แสดงได้ด้วย

เหล่านักขณะ^๓แจ้ง

พจน์สุภาพเพื่อสุขสานต์^๔

เว้นซึ่งผรุสวาจา

บิยวาท^๕ สละเมื่อน้อย

ชวนฟัง

เพื่อนม้วย

วิสาสะ^๖ เกิดเทอญ

พจมาลย์

บิยวา— จาพ่อ

เสนาะถ้อย

สัมผัป—ลาปแล

ก่อนันต์

๓ อัจฉริยา^๕

ช่วยเหลือเพื่อระงับร้อน

เราท่านช่วยแรงกัน

ให้ลูกเล่าเรียนจบ

นายบ่าวต่างเอื้อเฟื้อ

รุมรบ กวนฤ ?

กอบเกอ

เจนสมรรถ ภาพ^๖ พ่อ

แก้กัน

๑ เปยย, บิย แปลว่า น่ารัก บิยวัชช์ คือคำน่ารักที่พึงกล่าว

๒ วิสสาส, วิสวาส เป็นศัพท์มกรกับสันสกฤต ที่เราเอามาใช้ว่า วิสาสะ หรือ พิสวาท แปลว่า ความรักใคร่คุ้นเคย ถึงพุทธภาษิตว่า “ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง”

๓ ศานติ, สันติ เป็นศัพท์สันสกฤตกับมกร แปลว่า ความสงบ

๔ ผรุสวาท—คำหยาบ สัมผัปลาป—คำเหลวไหล บิยวาท—คำน่ารัก

๕ อัจฉริยา—ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ หมายความว่า การกระทำเพื่อช่วยเหลือ

๖ สมรรถภาพ—ความเป็นอยู่อย่างสามารถ คือมีความสามารถนั่นเอง

ช่วยบุทกลบขัดข้าง
 ช่วยชาติช่วยประเทศกัน
 ช่วยโลกร้าอุดหนุน
 ช่วยยิงซื้อฟุ้งฟ้า

บุญคุณ
 แข่งเหล่า
 เพื่อนมนุษย์
 ยิงดี

๔ สมนัตตตา^๑

วางตนดูชอบน้ำ
 ญาติเคารพญาติมี
 ไปถ้อยสศักดิ์เลอ
 มิตรต่อมิตรแม้น้อย

สม่าเสมอ
 ไม่น้อย
 เลิศกว่า
 ไปจาง

บุญส่งจงอย่าได้
 ใครแคไหนคั่น, วาง
 แก่นั่น อย่าปล้นกลัว
 ความสม่าเสมอซ้ำให้

ลืมตัว
 อาตม์ไว้
 เสื่อมศักดิ์
 ศักดิ์สม

โบราณท่านทักไว้
 ฤาจะร่วมสมาคม
 หงส์ได้ปีกหางมา
 หงส์บ่เหิมทงเจ้า

ว่ากา กับหงส์
 คำเข้า ?
 งามมาก
 เฝ้ากา

๑ สมนัตตตา-ทำตนเสมอกันเสมอปลาย เกยอย่างไรก็อย่างนั้น

สรุป

สังคหหากท่วมทั้ง
 เลี้ยงโลกเลี้ยงมนุษย์ผา—
 ผู้รักสมักรสมาน
 ภูมิโลกเลื่อนขึ้นได้*

สี่สถาน
 สุกไว้
 ระล่ำงบท—คลแคล
 เพราะธรรมนี้เทียว

* ประธานาธิบดีวิลสัน แห่ง ส.ป.ร. อเมริกา เป็นต้นคิดตั้งสันนิบาตชาติขึ้น
 ก็เพื่อหมายเขยิบภูมิธรรมของโลกให้สูงขึ้น. แทนที่จะรบกันอย่างสัตว์ เวลาชักใจ
 กัน ให้ค่อยพูดจากตกลงกันตามวิถีของสันนิบาตชาติ. นี่ก็เท่ากับนำเอาสังคหัตถ
 ธรรมมาใช้ในกัฏะระหว่างประเทศ.

จตุรารักษ์^๑

(ลิลิตสุภาพ)

(ร่าย)

ธรรมทั้งสี่สมญา^๒
จำธรรมเกิดธรรมจำ^๓
ชุบชีพเชิดช่อ^๔

จตุรารักษ์เล่าเลศ^๕
คุณธรรมทั้งสี่^๖
ช่วยให้ชนมัย^๗

๑ พุทธานุสสติ

(โคลง ๔)

คั่นคำร่ำระลึกข้อ^๘
เพราะท่านจึงเรบาญ^๙
องค์เอกอัจฉริย^{๑๐} สุน-
ทรงสบบรรณห้วงผู้^{๑๑}

พุทธคุณ
บาปรู้
ทรเทพ จอมเขี้ยว
อันสู้สั่งสอน^{๑๒}

๑ จตุรารักษ์-ธรรมการระวางรักษา ๔ อย่าง

๒ .....จำ-พุทธภาษิตว่า ธมโม หเว รกฺขติ ธมฺมาจารี แปลว่า ธรรมนั้นแหละย่อมรักษาผู้ครองธรรม

๓ อัจฉริย-อัครจริย ประหลาดน่าเลื่อมใส ใช้แก่บุคคลที่วิเศษน่าอัครจริยจริง ๆ ไม่ควรใช้เปรียบไป

๔ สอน - เมื่อทรงตรัสรู้ธรรมวิเศษแล้ว ทรงอุทิศพระองค์สั่งสอน
เวไนยสัตว์อยู่อีก ๔๕ ปี จนสุดพระชนม์ชีพ

เป็นบวรจักรพรรดิเจ้า	จอมจรร- โลงโลก
ทรงเดชตั้งจักรผัน	ผ่านหล้า
ฤาเป็นพระจอมธรร-	มิกธาตุ พุทธองค์
สองสิทธิ์ ^๑ ทรงเลือกควา	ไขว่กันดลธรรม
จอมโลกจําโลกด้วย	เดชอุโฆษ
ฝ้ายทํานจอมธรรมโปรด	โลกแท้
บอกบุญบาปคุณโทษ	เทอดมรรค ผลพ้อ
ทํานเลือกเพื่อโลกแม่	มากแท้พระคุณ ^๒
จอมบุญบงโลกนี้	ตระหนัก
มีมิด, มีสว่างจัก	มีดแก้
มีร้อน, ฝ่อนเย็นดัก	ร้อนดับ
มีทุกข์, สุขเปลี่ยนแปล	ปรับได้ชมัมวล ^๓

๑ สองสิทธิ์—คำทำนายของพราหมณ์ว่า ถ้าดำรงโลกจะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าดำรงธรรมจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ย่อมจะได้ทรงทราบ และอัจฉริยะบุคคล เช่นท่านน่าจะไว้วางใจกันว่า ทำอะไรก็ทำได้ เป็นอะไรก็เป็นที่

๒ พระคุณ—ถ้าทรงเลือกทางเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ก็เลือกเพื่อพระองค์ อยู่มาก

๓ ชมัมวล—ทั้งหมดที่ปรับกันเป็นคู่ ๆ

ขบวนธรรมท่านตรัสรู้
ธรรมท่านมาแต่เหตุ
อาจทำตรวจทุกประเภท
ลุ่มลึกเป็นชั้น ๆ

เหตุผลเป็นใหญ่ล้วน
ต่างลัทธิมิปรับ
วิทยาศาสตร์สนับ-
พุทธจักร ^๓ จอมธรรมไท้

ธรรมาโลกนาถเจ้า
ทรงประดิษฐานพุทธ
โปรดสัตว์ตราบสิ้นสุด
สังฆมณฑลได้

วิเศษ สุดเล
เท่านั้น
ไม่พัก ปิดบัง
ชอบด้วยทวยชน^๑

โลกรับ
ผิดได้
สนุนใหญ่^๒
มอบไว้แทนองค์

จอมมนุษย์^๔
ศาสน์ไว้
ชนม์ชีพ ท่านเทียว
สืบเชื้อศาสนา

๑ ชน—ท่านเปรียบมนุษย์เหมือนดอกบัวซึ่งยังอยู่ใต้น้ำก็มี พ้นน้ำแล้วอาจบานได้ก็มี พระธรรมท่านจึงสอนไว้สำหรับชนทุกชั้น ตั้งแต่ธรรมของผู้ครองเรือน เช่น กิเลสปฏิบัติ ตลอดจนพระบรมมัตถ์สำหรับผู้ควรสำเร็จมรรคผลนฤพาน ศีลซึ่งเป็นคู่กับธรรม ก็มีเป็นชั้น ๆ เหมือนกัน คือ ศีล ๕-๘-๑๐ และ ๒๒๗

๒ .....ใหญ่—วิทยาศาสตร์ คือ ความรู้สภาพธรรมตามที่เป็นจริง จึงประกอบขึ้นด้วยความสังเกตทดลองค้นคว้าพิจารณาตามเหตุผล วิทยาศาสตร์มาแต่เหตุเช่นเดียวกับพุทธศาสนา ความรู้โบราณมักถูกวิทยาศาสตร์ละเมิน แต่วิทยาศาสตร์ต้องรับรองพุทธศาสนา เพราะมาแต่เหตุเช่นเดียวกัน

๓ พุทธจักร—ใช้คู่กับอาณาจักร หมายถึงเอาพุทธศาสนมณฑล

๔ จอมมนุษย์—ท่านเป็นยอดมนุษย์ เป็นใหญ่ในโลก

เวลาขลิบสร้อย

คุณพุทธศาสนานำ

หน้าขบapเพื่อบุญบำ-

เพียรระลึกฝึกจิตดีข้อม

เสชนนำ นานนอ

จิตต์น้อม

เพ็ญเพิ่ม พุนพอ

หยั่งรู้พุทธคุณ

๒ เมตตา

การุณภาพตั้ง

โดยเสด็จ^๑ พระศาสดา

เมตตาญาติมิตรพา

คืออยู่, แต่ขาดข้าง

เมตตา จิตต์เทอญ

ดิลกบ้าง

พุนเสน่ห้

พวกพ้องภูมิประชา^๒

เมตตาเพื่อนประเทศล้วน

ยังเลือกเขาเราขึ้น-

กำเนิดมนุษย์เหมือนกัน

โลกสุขศัตร์หม้าย^๓

ร่วมกัน ก็ดี

แข่งร้าย

ควรเมต— ตากัน

หมดร้ายกลายดี

๑ โดยเสด็จ—เอาเยี่ยงพระองค์ท่าน

๒ พวกพ้องภูมิประชา—เพื่อนร่วมประเทศ

๓ ศัตรหม้าย—เพราะมีแต่แผ่เมตตาจิตต์ ปลุกแต่มิตร

มีเมตตามันไว้
จิตระงับดับเพลิงโทส
ยาอายุวัฒนะโปรด
กิเลสตัวเติบโต^๓ ต้อน

วายุโกรธ
พิโรธร้อน
สังเกต^๑
ตัดได้ไกลนิพพาน

๓ อสุภ^๓

การรักใคร่ไม่ตั้ง^๕
เหมือนรถห้ามล้อพิ-
ษามวิโยคโสรกเศร้าสี
รักอย่างหลงข้อมคล้าย
รากถอยได้ด้วยเพ่ง
ปลงอสุภตรวจสังขาร^๖

แดนสติ ตามเดือน^๔
รุกร้าย
เสมือนเด็ด ดวงใจ
พินาศท่ายเรือลอย^๔
กรรมฐาน^๕
ถ้วน

๑ .....สังเกต-โทสเป็นเพลิงเผาตนเอง วิทยาศาสตร์ก็ว่าอย่างนั้น การ
ระงับโทสจึงเป็นยาให้อายุยืน

๒ กิเลสตัวเติบโต-โลก, โทส, โมห เป็นอกุศลมูล เป็นต้นเหตุให้เกิดอกุศล
ทั้งหลายอีกมากมาย

๓ อสุภ-ทราศพ

๔ พินาศท่ายเรือลอย-เรือเสียท่าย

๕ กรรมฐาน-กรรมฐานในที่นี้ คืออสุภกรรมฐาน-การเพ่งทราศพหรือร่าง
ภายในอาการ ๓๒ ให้เห็นความปฏิกลอันแท้จริง การเพ่งนี้ย่อมตัดราก คือความ
กำหนัดยินดีในกามเสียได้

๖ สังขาร-ร่างกายเป็นส่วนรูปธรรม ถ้าใช้ส่วนนามธรรม เช่นในหมวก
จันทร์ ๕ แปลว่าความคิด

เกิดก่อวิจารณ์ญาณ

ในพระไตรลักษณ์ล้วน

พลาจตรวจแต่ นอกเข้า

ดูเขียงอย่างทั่วไป

เกิดแก่เจ็บตายไหน

ถ่องเทียบตัวเราให้

ชำนาญแล้วระลึกถ้วน

เพียรเพ่งขันธห้า^๒ ใจ

แจ้งชัดถนัดไตร-

จูจิตต์กอบกิจกู้

กรรมฐานชาญเชี่ยวชาญ

ผลเพ่งถูกทางกลับ

หยั่งทราบ สมจริง

ราครู้อารมณ์ว่าง^๑

ถึงใน^๒

ก็ได้

สำนึก เกิดนอ

ประจักษ์แจ้งวิจารณ์ญาณ

ภายใน ก็ได้

ว่องรู้

ลักษณะเลิศ

ก่อนไข้ประไลยผลาญ^๔

ราคระงับ

แช่มชื่น

๑ .....ว่างเพื่อพิจารณาเห็น อนิจจัง (ความไม่เที่ยง), ทุกข์ (เป็นทุกข์), อนัตตา (ไม่ใช่ตัวตน), ความกำหนดยินดีในกามก็ค่อยเสื่อมคลาย

๒ .....ใน—คือตรวจจอตกลงให้เห็นว่า เราก็คงเป็นเช่นนั้น วันหนึ่ง หรือตรวจอาการ ๓๒ ของเรา มีผมเป็นต้น ให้เห็นความปฏิภูล จินตจิตใจเสื่อมความกำหนด

๓ ขันธ์ ๕—รูป, เวทนา (ความเสวยอารมณ์), สัญญา (ความจำ), สังขาร (ความคิด), วิญญาณ (ความรู้)

๔ .....ผลาญ—เมื่อรู้แจ้งว่าร่างกายก็สำหรับเบียดเน่า ชำรุด ทำลาย โดยความแก่และความไข้เจ็บเบียดเบียด ะหว่างที่ชีวิตยังเป็นอยู่กลับจะต้องรีบทำการงานให้เป็นประโยชน์ มิให้เสียชาติเกิด คือกลับจะขยันยิ่งขึ้น

ชอบกอบกิจการ, กับ

เพ่งผิวจิตตตำตน^๑

ขยันยิ่ง นักเล

เบือคร้านงานหนึ่^๑

๔ มรณสติ^๒

(โคลง ๓)

คนมีมรณเป็น

จึงจะจิตตผ่องแผ้ว

โดยอุบายหัดจิตต

อันจักวันหนึ่งต้อง

เพ่งกายใจประจักษ์

ดวงจิตตจักผ่องแผ้ว

หากโธละพ้อไป

เบือโลกเบือชีพเข้า

ของตนเห็นประจักษ์แล้ว

บ่ต้องกลัวตาย

ระลึกกิจเกี่ยวข้อง

ต่อต้านความตาย

ตระหนักไตรลักษณ์แล้ว

เผด็จเสรำเมาโมห์^๓

คือใจซุดเสื่อมเสรำ

ผิดแก้คดีธรรม

๑ .....หนึ่-กรรมฐานที่กลับให้ใจทรุดไม่สบาย เบื่องานการนั้น ถึงแม้จะหมกกำหนดทางราก ท่านก็ว่าผิดทาง ต้องเลิก และหาผู้รู้ตักเตือนควบคุมให้ทำเสียใหม่ให้ถูกทาง

๒ มรณสติ-ความรู้สึกตัวว่าต้องตายวันหนึ่งเป็นแน่

๓ .....โมห์-ใจใสสะอาดเพราะโมห คือ ความหลงเล็งเลิงหมกไป เมตกา ระวังโทษ คือ ความโกรธ, อสฺสภ ระวังราก, มรณสติ ระวังโมห, เมื่อชักแจ้งว่า อกุศลมูลทั้ง ๓ นี้ ระวังได้บ้างแล้ว ใครเล่าจะไม่บรรเทึงใจ ?

(โคลง ๒)

ใครจำเพาะเช่นนั้น

ต้องระงับกลับตัวครั้น

เรียบร้อยจึงวิ ใหม่เทอญ^๑

มรณสดีที่แท้

หลงประลาดไม่ประมาณแม่^๒

แม่นให้อายุยืน

คำกั้นควรระลึกไว้

จตุรารักษ์จักให้

โลกได้ดำรงคุณ^๓

สุนทรธรรมท่านล้วน

ดีกว่าอารยธรรมถ้วน

ทำให้หายใจ เป็นเงิน^๔

๑ .....เทอญ - ถ้าขึ้นทำผิด ๆ ก่อไปอาจถึงฆ่าตัวตายก็ได้

๒ .....แม่ - เมื่อมรณสดี ชับไล่โมห และทำความไม่ ประมาทให้ ทั้งสิ้นได้แล้ว
ผู้วิเศษมีใจบริสุทธิ์สะอาดเช่นนั้น ทำไมจะไม่อายุยืนเล่า ?๓ .....คุณ - มนุษย์แผ่เมตตาจิตต่อกัน ทำการงานดี ล้วนเป็นคนไม่รกโลก
โลกเต็มด้วยมนุษย์เช่นนั้น เป็นโลกดำรงคุณความดีแน่แล้ว๔ .....เงิน - ทางที่ท่านสอนถึงงามเช่นนั้น อารยธรรมปัจจุบันที่บังคับให้มี
“ธนสดี” ระลึกถึงพระเจ้าเงินตราอยู่ทุกเช้าค่ำ มิฉะนั้นจะจน หรือมเสมอหน้า
เพื่อน จะดีไปกว่าอย่างไรเล่า ?

พระไตรลักษณ์และวิสุทธิมรรค

กฎแห่ง ‘อนิจจัง’

“นามรูป อนิจจัง” นามรูปไม่เที่ยง ย่อมแปรผันอยู่เสมอ

ส่วนรูปธรรม

(โคลงวิซุขมาลี ไม่นิยมวรรณยุกต์)

สรรพสัต์ว์สรรพสิ่งล้วน
เปลี่ยนขึ้นๆเปลี่ยนลง
ชีพดังขำมเขหา
ยังพยาธีกวาดเกลื่อนถ้วน

ภัยพยาธ้อาจเปรียบด้วย
ยังชีพรบเมื่อมรณ^๑
เกิดแก่เจ็บตายชาน
ชาติภพ^๓ บ่พ้นจาก

รวมชรา
เปลี่ยนล้วน^๑
สิ้นแล้ว กลับลง
บั้นทอน

ขวดยาน
ย่นมารค^๒
ค่อยเปลี่ยน เวียนไป
อนิจจัง

.....ล้วน ๑ เปลี่ยนขึ้น คือ ปฐมวัยที่เจริญขึ้น เปลี่ยนลง คือ บัณฑิตวัยที่เสื่อมลง
เปลี่ยนทั้งสอง แม้แปลกกันโดยวิถีขึ้นลง ก็คงเป็นเปลี่ยน ด้วยอาการ
ผันแปรเหมือนกันนั่นเอง

.....มารค ๒ ทำชีวิตให้ถึงตายเร็วเข้า เท่ากับย่นหนทางแห่งชีวิต

ชาติภพ ๓ ‘ชาติ’ คือ ความเกิด ‘ภพ’ คือ ความเป็นอยู่

หนุ่มสาวคราวสบต้อง	ตาแล
นานพบผิดตาด้ง	แก่เฒ่า
เห็นอยู่หลัง ๆ แด ^๑	ดาสดับ ข่าวมรณ ^๑
ตั้ง ^๑ ใจ ^๑ เที่ยงเล่า	รูปธรรม ?
ดาวเดือนเพื่อนพิภพ ^๒ ทั้ง	อาทิตย ^๑
มีวัยอ่อนแก่กำ-	หนดได้
ดาราศาสตร์, ภูมิวิท-	ยาบอก ^๓
พระสมส่วนโลกธาตุให้	เปลี่ยนแปลง

แก ๑   ใจ

เพื่อนพิภพ ๒   ดาวพระเคราะห์ด้วยกัน คือ พุธ, ศุกร, โลก, อังการ, พฤหัส, ศบ, เสาร์, มฤคยู, เนปตยู, ปลูโต, นับแต่ใกล้ดวงอาทิตย์ออกมา

.....บอก ๓   ดาราศาสตร์ คือ วิทยาว่าด้วยดาว แสดงว่าดวงอาทิตย์ยังเหลือกว้าง เป็นไฟ โลกเราภายนอกหยาบร้อน แข็งเป็นปึก เกิดชีวิตสัตว์และพืชได้ พระจันทร์เป็นแท่งแกร่งทั่วไป อากาศหุ้มห่อไม่มี ชีวิตสัตว์และพืช อย่างในโลกเราไม่อาจอยู่ได้ ธรรมชาติอื่นก็ค่อยเย็น โลกที่ร้อนจะค่อย เย็นลงและโลกที่เย็นคงได้เคยร้อนมาแล้ว ส่วนภูมิวิทยา คือ วิทยาว่า ด้วยแผ่นดิน ก็ปรากฏลักษณะพื้นดินต่างกันเป็นชั้น ๆ ตามอายุเก่าและ ใหม่ ชุกลงไปใต้ดินอาจทายอายุแผ่นดินในที่นั้นได้ คงอาจทายอายุต้นไม้ ชนิกงอกภายนอก ด้วยวงกวนแห้งเนื้อไม้ ทงยกออกปีละวงจะนั้น

กฎโลกเพียงโลกคู่มี	ครองสนิท
กฎแห่งอนิจจังแรง	กว่านั้น
คู่มีทั่วจักรวาลทิศ	ทุกโลก ^๑
ล่อยล่องฟ่องฟ้าดิน	ดุ่มหมุน ^๒

ส่วนนามธรรม

นามธรรมรำเกิดดับ	กับใจ ^๓
เป็นอารมณ์เหมหวานหนุน	วันว่า
เสวยเวทนา ^๔ ใน	สุขทุกข์
กับอุเบกขา ^๕ !	อนิจจัง

.....โลก ๑   อย่างน้อยก็โลกทั้งหลาย ที่ขึ้นอยู่ในกลุ่มดวงอาทิตย์ของเรา Solar System

.....หมุน ๒   โลกทั้งหลายหมุนทั้งลูกข้าง จึงล้วนมีรูปกลม กับ เว้นเป็นวงกลม เรียกจักรราศีไปรอบดวงอาทิตย์ด้วยอำนาจดึงดูด เว้นแต่พระจันทร์ของโลกไหน ก็หมุนเวียนไปรอบโลกนั้น ด้วยอำนาจดึงดูดเช่นเดียวกัน

.....ใจ ๓   ความนึกคิดทั้งหลายเกิดขึ้นแก่ใจ แล้วก็ดับไป อารมณ์อื่นเกิดใหม่ แล้วก็ดับอีก ย่อมเป็นอยู่ดังนี้เสมอตามธรรมดา

เวทนา ๔   ความรู้สึกของมันเป็นสมองและเส้นประสาทแห่งร่างกาย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ สุข, ทุกข์, อุเบกขา คือ กลางๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เวทนา ที่เราเอามาใช้เป็นกริยาว่าสงสารนั้น เป็นอีกความหนึ่ง

เวลาเป็นพิษฆาตกรฆ่าเวทนาได้ชะงัด

อิฏฐารมณได้แล้ว	ลับไป
พลัดพรากจากกันดัง	เด็ดชีพ ^๑
แม้อนิฏฐารมณโฉน	จักเที่ยง ?
นานหน้อยค่อยจางลับ	เลือนหาย ^๒
สุขทุกข์อยู่ชั่วฟ้า	ดินญา ?
แม้มิมีอนคลาย	ทุกข์ได้
เวลาขอมรับมือ	ชะงัดมาก
เชิญมอบให้เวลาให้	ทุกข์หาย

กฎแห่ง 'ทุกข์'

“นามรูป ทุกข์”	นามรูปเป็นทุกข์
ความรู้เท่าโลกธรรมเป็นทุกข์	
ขามได้ภรรยาอด	รักกระหยิ่ม ยมขวน
ได้บุตรสุดสวาทหมาย	มั่งเอย

.....ชีพ ๑ ส่วนที่ปรารถนา เช่น ของต้องใจ ได้แล้วเกิดโสมนัสสสบายใจ ครั้นกลับศูนย์ไปเสียก็เกิดโทมนัสส เช่น บุตร ภรรยาที่รัก ตายพรากจากกันไป คงปลิดเอาชีวิตไปเสียฉนั้น

.....หาย ๒ ส่วนที่ไม่ปรารถนา คือทุกข์เวทนา ก็ย่อมไม่แน่นอนอย่างเดียวกับสุขเวทนา เหมือนกัน เพราะเกิดขึ้นแล้วก็จักต้องดับไป ตายจากกัน เกิดทุกข์ แท้หนเข้า ทุกข์นั้นก็ค่อยจาง และหายไปเองด้วยอำนาจอนิจจัง

พ่อแม่ลูกยิ่งอึด
ยามพลัดพรากยิ่งเพีย

ลาภ, ยศ, สรรเสริญ, ให้
บำเหน็จงามงาม
ยามเสื่อมลาภยศขาน
ผ่า ๆ เผอกใหม่

สุขทุกข์ทั้งหมดล้วน
เพราะกิธรรมารมณ์^๒
เข้ากฏอนิจจังแล
สุขเหี่ยวเพื่อทุกข์^๓

ใจหนัก

ตายตาม

ใจบาน

เงื่อนไว^๑

ข้อหมั่น นินทา

ไส้ขม

ปรวนแปร

เท่านั้น

ประจำโลก

ดุ่มตาม^๓

.....ไว้ ๑ ‘จำ’ แปลว่า รักษา ใต้ของค้ำก็ต้องรักษาไว้ให้ดี จึงคู่ควรกัน ทรัพย์
ราคามาก ต้องป้องกันแข็งแรงเพื่อพ้นมือโจร ใต้อยศมาก ต้องรักษาตัว
ให้สมเกียรติยศ จะได้ไม่เสื่อมยศ วลว

ธรรมารมณ์ ๒ อายตนภายใน ๖ คือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ, อายตนภายใน
นอก ๖ คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, เครื่องสัมผัสกาย, ความนึกที่เกิด
แก่ใจ คือ ธรรมารมณ์ เหล่านี้แต่ละคู่สำหรับกระทบกันให้เกิดเวทนา
คือความรู้สึกต่าง ๆ

.....ตาม ๓ เพราะสุขไม่เที่ยง จึงต้องมีเวลาพลัดพรากให้เกิดทุกข์ ดังนั้นจึง
เปรียบสุขว่าเหมือนหนึ่งเหยื่อที่ทุกข์เอามาวางล่อไว้, สัตว์โลกใดหลง
เหยื่อแล้ว ทุกข์ผู้เจ้าของก็ตามคุกคามลงโทษภายหลัง ตัวอย่างสุนัข
กินยาเบื่อแล้วก็ตาย

ขั้น ๕ เป็นทุกข์

สุขกายวายโรคเร่า
แต่พยาธิและชราลาม
ทุกข์กายจึงจักพึง
มรณะใครหลีกเลี่ยง

ชาติชราพยาธิทั้ง
ทั้งหมดมีอะไรดี
สุขทุกข์คลุกเคล้าคละ
สุขเพื่อทุกข์ ก็เท่า
ท่านจึงกล่าวขั้นห้า

นามรูปปรวนแปรพอ
ทุกข์ยังชาสนองสุข
โดยมากทุกข์ไม่แคล้ว

มรรัง
รุกรัน
บังเกิด
ไม่มี

มรณะ
บ้างเล่า ?
คลาคล้า
ทุกข์หนอ !
ว่าทุกข์
อยู่แล้ว
ผลส่ง^๒

เพราะเขลา

ต้องปรับตนเข้าให้เหมาะกับความเป็นไป
อย่าคอยให้ความเป็นไปเข้ามาเหมาะกับตน

แทนที่เราจักคล้อย
ปรับกับภาวะเท่า

ตามโลก
ถนัดได้^๓

สุขเพื่อทุกข์ ๑
.....ส่ง ๒
.....ไต่ ๓

สุขเป็นเหยื่อที่ทุกข์วางล่อไว้ตั้งอธิบายมา
ทุกข์เป็นผลส่งตามสนองสุข ซึ่งเป็นเพียงเหยื่อล่อ
'ภาวะ' คือ ความเป็นไป 'เท่า' คือ เท่า หรือไป เมื่อเรา
ปรับตัวเราเข้าให้เหมาะกับความเป็นไปของโลกแล้ว ชื่อว่าเราเดิน
ตามโลก เราไม่ฝืนโลก ความดำเนินของเราจึงถนัดและสะดวก

และได้เข้าถึงโชค
กลับปรับภาวะให้
ผลคือมั่งคั่งโชค
กับสบอนิฏฐารมณ^๑
ทนทุกข์เวทนาระหวย
จนเปลี่ยนเอาโลกตั้ง
ทุกข์ทนด้วยไม่ได้
หรือไม่เหมือนเขาคน
มีอุทาหรณ์ใน
ภาวะให้เข้าข้าง

กล่อง ๆ^๑
เหมาะสม อารมณ์ต้น
อำนาจ^๒
ตลอดทั้ง
หายนะ^๓
ปรับตน ตามไป
ตั้งใจ
อันบ้าง
เชิงปรับ
ทางตัว

กฎแห่ง 'อนัตตา'

“นามรูป อนัตตา” นามรูปมิใช่ตัวตน

นามรูปที่สมมติว่าเรา ไม่ใช่เรา

'อนัตตา' ว่ามิใช่

ตัวตน กล่าวคือ

มิใช่เรา, เรามัว

หมกไหม้

กล่อง ๆ ๑   ความเป็นไปย่อมประกอบด้วยโรค ทั้งดีและร้าย ไม่มากก็น้อย คำ
โชคเราใช้กันมักจะหมายแต่ทางดี ในความนี้ก็หมายเช่นนั้น เมื่อความ
ดำเนินสะดวกอยู่ เพราะไม่ฝันโลก โอกาสที่จะได้ประสบโชค ตาม
ทางก็มีมากขึ้นอยู่เอง

อำนาจ ๒   เมื่อจะถึงภาวะให้เข้ามาเหมาะกับตน ก็เป็นการดำเนินฝันโลก
ยากที่จะประสบโชคดีได้

.....หายนะ ๓   จะต้องอ่อนใจด้วยความทุกข์ ความเสื่อมรำไป

ถือเราถือเขาจน

จิตต์ถูก

อุปาทาน^๑ ยึดมั่นไว้

บ่วาย

นามรูปรวมชั้นห้า^๒

นำฉงน

ท่านว่าโมหเมามาย

มากนัก

มันมิใช่ตัวตน

เราดอก

แต่ก็เป็นของรัก

มากมาย

โลกคือเวทีแห่งละครโรงใหญ่

อาศัยทำบทเบื่อง^๕เวที โลกแล^๓

ตั้งแต่เกิดจนตาย

ตายแต่

ทุกบทเพียรทำดี

ที่สุด

ใครหมดบทแล้วเข้า

โรงไป

อุปาทาน ๑ การยึดถือเอาเป็นแน่ การติดอยู่

.....ห้า ๒ ชั้น ๕ คือ ๑ รูป, ๒ เวทนา (ความรู้สึก), ๓ สัญญา (ความจำ), ๔ สังขาร (ความคิด), ๕ วิญญาณ (ความรู้), แต่ ๒ ถึง ๕ เป็นส่วนนาม รวมทั้ง ๕ ชั้น จึงเรียกว่า 'นามรูป'

.....แล ๓ นักปราชญ์โลก มีเชกสเปียร์ เป็นต้น เปรียบโลกว่าเป็นละครโรงใหญ่ โลกเป็นเวที สัตว์โลกเป็นตัวละคร ความเป็นไปในโลกทุกสมัย เป็นเรื่องละครที่เล่นยังไม่รู้จักจบ จนทุกวันนี้

บทใหม่เมื่อไรออก
แล้วแต่กรรมทำไฉน
บทใหม่จะเข้มข้น
สร้างกุศลไว้สู้

บทเจ็บจะต้องเจ็บ
แล้วแต่บทดังบัง-
ผู้แสดงจะกลับกลาย
ได้แต่แสดงให้

‘ตำรา’ กับ ‘บทเรื่อง’
คนละอย่างดั่งนิยม
ไม่อาจแก้ไขเอา
บทบังคับก่อนข้าง

เรื่องอื่น อีกฤ ?

ไม่รู้^๑
ฤค้อย หวานเข้า ?

กะมัง
บทตาย ต้องตาย

คับไว้
ตามสะดวก ไม่ได้^๒

เห็นสม

ของเรา’
เยี่ยงอ้าง

ตามชอบ ใจเอย

ตายตัว

.....รู้^๑ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เชื่อกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เพราะฉะนั้น ต่อไปเราจะเป็นอย่างไร ต้องแล้วแต่การกระทำของเรา แต่ก่อนและบัดนี้

.....ได้^๒ บทละครย่อมเป็นเรื่องที่ผู้แต่งได้ปรับปรุงผูกให้เข้ากันตลอดเรื่องแล้ว ผู้แสดงบทใด จึงมีหน้าที่แสดงความหมายของผู้แต่งให้ชัดเจน สำหรับ บทนั้นเรียกกันว่า **Study** คือ เรียนบท เพราะฉะนั้น จึงเป็นธรรมเนียมงามที่ใช้กันแพร่หลาย เพื่อเป็นธรรมเนียมแก่ผู้แต่งผู้อยู่ในฐานะควรได้รับความพอใจ ผู้เล่นที่แก้บทเอาตามชอบใจ นอกจากไม่เป็นธรรมแก่ผู้แต่งยังทำเรื่องที่เขาปรับไว้ดีแล้วให้แตกจากกันไป ทำให้ผิดรูปเสียเรื่อง เพราะอาจไปขัดกันเข้ากับบทอื่น ๆ ในเรื่องเดียวกันนั้น

ฉันใด 'เรา' กับ 'รูป'
 อย่างอมบโมหะมัว
 เป็นคนละส่วนตาม
 ฉะนั้น, พึงแยกให้

และ 'นาม'
 มากไคล้
 กฎแห่ง อนัตตา
 ถนัดเห็น

สรุปไตรลักษณ์^๑

ฉันท์หาใครจักห้าม
 ห้ามไม่ได้จึงเป็น
 นอกอำนาจไยยัง
 เป็นแต่ของกลางล้วน
 เหตุ^๒นี้ท่านจึงแจ้ง
 เป็นไตรลักษณ์สอน
 ขามสวโลกธรรมสา-
 สุขทุกข์ก็มีให้

อนิจจัง ?
 'ทุกข์' ถ้วน^๒
 หลงเรย 'เรา' เล่า ?^๓
 บทละคร
 'อนัตตา'
 สัตว์ไว้
 มารตสละ ละวาง
 หวันไหว^๔

ไตรลักษณ์ ๑ ความจริงเป็นที่หมาย ๓ อย่าง คือ อนิจจัง, ทุกข์, อนัตตา, เป็นกฎแห่งสภาพ เป็นมรรคาไปสู่ธรรมชาตินิวิรติ คือ นิพพาน ท่านจึงเรียกว่า วิสสุตมรรค

.....ถ้วน ๒ เมื่อจะให้เป็นที่ตามชอบใจไม่ได้ กลับจะเป็นไปอย่างที่ไม่พึงปรารถนา จึงเป็นอนิฏฐารมณ์ ซึ่งให้เกิดโศก (แห่งใจ), ปริเทว (คร่ำครวญ), ทุกข, (ยากลำบาก) โทมนัสส์ (เศร้า), อุปายาส (กับแค้น)

.....เล่า ๓ ถ้าเป็นตัวเรา เราก็คงบังคับได้ นี่เราบังคับไม่ได้ จึงไม่ใช่ตัวเรา

.....หวันไหว ๔ เมื่อชอบใจ (อิฏฐารมณ์) ก็ไม่ลงใจ เพราะรู้ว่าไม่เที่ยง แปรปรวนได้ เมื่อไม่ชอบใจ (อนิฏฐารมณ์) ก็ไม่เก็บเอาใส่ใจทุกข์ร้อน เพราะเหตุอย่างเดียวกัน นี่เป็นอาการของผู้รู้เท่าโลกธรรม เรียกว่า ไม่หวันไหว

ผู้ใดรู้เท่าแล้ว,
จะมาย่ำยี
ที่สุดมรณกรรม
เพราะที่แท้ก็เท่า

โลกธรรม
ได้เล่า ?
ก็ไม่มี หวาดกลัว
ละคร เข้าโรง

ผู้สำเร็จอรหัตต์* ล้วน
ท่านประจักษ์ไตรลักษณ์รอน
ขั้นชำระสุดท่วงสร้างดู
ดับแต่ขั้นท่านแคล้ว

มฤตยู ย่ำแยง
หลุดแล้ว
ธรรมชาติ แปรรวน
กลาตมรณ์

“สพเพ	สํขารา	อนิจฺจาติ
“สพเพ	สํขารา	ทุกฺขาติ
“สพเพ	ธมฺมา	อนตฺตาติ
“ยทา	ปญฺญา	ปสฺสตี
“อถ	นิพฺพิณฺหติ	ทุกฺเข
“เอส	มกฺโก	วิสุทฺธิยา

อรหัตต์* ความสำเร็จมรรคผลขั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน อริยบุคคลมี ๔ ชั้น
คือ พระโสดาบัน, พระสกทาคามี, พระอนาคามี, พระอรหันต์

อนุบุพพิกถา

ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แสดงลำดับทั้ง ๕ ดุจขึ้นบันได
จากที่รู้ไปสู่ที่ยังไม่รู้ และจากง่ายขึ้นไปหายาก
อันเป็นวิธีสอนที่ใช้กันอยู่จนทุกวันนี้

(ภาพย์ฉบับ ๑๖)

องค์ใดสมเด็จพระศาสดา	ตั้งสารถิพา
เทวดามนุษย์ทั้งหลาย	
ลัทธิลัทธิเลศพิศพราย	องค์นั้นมั่นหมาย
เรามาชวนกันวันทา	
ทรงแสดงอนุบุพพิกถา	ย่อมจิตต์ศิษยา-
นุศิษย์ ^๑ สัมฤทธิ์ ^๒ แห่หลาย	
ค่อยเขยิบกระเถิบขึ้นบรรยาย	ยอดกุศโลบาย ^๓
ระบือนะบบบรมครู	

๑ ศิษยานุศิษย์ ศิษย์-อนุศิษย์ คือศิษย์น้อยใหญ่ทั้งหลาย

๒ สัมฤทธิ์-สำเร็จ

๓ กุศโลบาย กุศล-อุบาย คือวิธีฉลาด เพื่อยังผลให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย

ฟอกใจให้ผ่องฟ่องฟู   ดูฟอกฝ้าดู
 หมดจดแล้วจึงข้อมสั
 ทรงสอนทาน, สัถ, สวรรค์, มี สุขส่วนโลกีย์,
 ช้ทุกข์และโทษทางกาม
 แล้วแสดงเนกขัมมคือความ   พ้นกามพยายาม
 ละเกลส^๑ และดูโลกอุดร^๒
 รวมธรรม ๕ ชั้นท่านสอน   เวไนยนิกร^๓
 ให้ก้าวขึ้นขึ้นบันได

ทานกถา ขนที ๑

ความจำนง—ให้เพื่อบุชาคุณ กับให้เพื่ออุปถัมภ์

จำนงแห่งทานจานใจ   ท่านจำแนกไว้
 เป็นสองสถานการบุญ
 ๔ ๔ ๔
 คือหนึ่งเพื่อบุชาคุณ   สองเพื่อบุชคุณ
 ผู้ยากลำบากนานา
 ถวายสงฆ์ทรงสืบศาสนา   เป็นการบูชา
 คุณท่านที่ท่านอวยกรรม

๑ เกลส—กิเลส (มคธ) อารมณ์ที่ให้จิตเศร้าหมองต่ำทราม

๒ โลกอุดร—โลกุตตร ข้ามพ้นโลกียอันเป็นวิสัยสามัญสัตว์ ขึ้นสู่ภูมิอริย คือ
 ภูมิพระอรหัตต์หรือนิพพาน เป็นธรรมชั้นสูงสุด

๓ เวไนยนิกร—หมู่มนุษย์ที่พอจะฝึกสอนได้ เหมือนคอกวัวที่จวนจะบาน

^๑ เลี้ยงผู้มีคุณูปการ^๑ ทำ หนคว่าบูชาคุณคน ถึงแม้กล่าวแต่ส่วนตน ขวายนองก็ต้องตามธรรมเนียม การสละเพื่อจะอุปถัมภ์ เป็นช่วยกันเลี้ยงเพียงพอ แบ่งสุขประเทาทุกข์เกิดหนอ ! ^๒ ทงแนบยอมแผ่เมตตา จึงเกิดกาชาดสภา, โรงเลี้ยงทารกปกครอง, บ้านคนทุกข์พลภาพเพียบผอง, กรรมกรผู้เลี้ยงแหล่งงาน แม้กล่าวถึงการให้ทาน ระวังดำเนินดิน เช่นก่อเกิดคนคอยกิน ททอนกำลังแรงงาน^๓	แล้วแก่นก้า- ใครมีคุณชวน- ผู้เร้นแค้นจำ- เพื่อนมนุษย์ ๆ บ่ โรงเรียนอนาถา, เบียดเบียนเลี้ยงท้อง^๒ ส่วนบุทคลวน เป็นกรรมแก่ดิน

๑ คุณูปการ คุณ-อุปการ ความช่วยเหลืออันเป็นประโยชน์

๒ ...ท้อง—เบียดเบียนให้แก่กรรมกรที่หางานทำไม่ได้ พอช่วยมิให้ออกขาย
ประเทศที่มีกรรมกรไม่มีงานทำมาก ๆ เช่นอังกฤษในยุโรป ญี่ปุ่นในเอเชีย
ต้องทั้งเงินไว้ในงบประมาณแผ่นดิน สำหรับจ่ายประเภที่บ่ละมากมาย

๓ ...งาน—ดินที่มีคนแข็งแรง ทำงานจุ ย่อมเจริญกว่าดินที่มีแต่คนกินเสียมาก

การให้แก่สาธารณสถาน
แก่กันเศรษฐกิจทั้งปวง^๑

เพื่อยุติระเบียบการ

ลักษณะปฎิภาห^๒ - ปาฏิบุคคโลกทาน กับสังฆทาน

ปาฏิบุคคโลกทานลาลอง
ว่าอานิสงส์ต่างกัน

ท่านกล่าวสอดคล้อง

แล้วแต่ปฎิภาห^๒ นั้น
ยิ่งหย่อนก่อนข้างชั่วดี

ทรงศีลธรรมอัน

แต่สังฆทาน^๓ นั้นมี
เหตุสงฆ์ทรงศีลมหาสาร^๓

อานิสงส์วิเศษดี

สมัยนั้นคณะเกออุปการ^๔
บัพณคณะพรตเพราคุณ^๕

เว้นราชบริหาร

สังฆทาน^๔ จึงเป็นการบุญ
คณะสงฆ์ผู้สืบศาสนา^๕

ณะเพาะเพื่อเกอหนุน

๑ ...พอง - มูลนิธิต่างๆ เช่น สภากาชาด หรือโรงเรียน ย่อมทำแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียว และมีระเบียบป้องกันการเปลืองแรงงาน ที่ใช้คนมานอนกินจนเกิดโทษทางเศรษฐกิจ

๒ ปฎิภาห - ผู้รับทาน

๓ มหาสาร - มหารถ เป็นนามเรียกวีรกษัตริย์ผู้มีกำลังมากด้วยช้างหรือด้วยรถอันเป็นกำลังแห่งสงคราม เป็นเครื่องหมายแห่งความยิ่งใหญ่ ในที่นี้ใช้แก่สงฆ์ผู้ทรงศีล ก็แสดงความยิ่งใหญ่แห่งศีลเหมือนกัน

๔ ...คุณ ในสมัยโบราณ คณะที่ทำประโยชน์เพื่อประชาชน ก็มีแต่คณะการเมืองคือคณะราชการปกครอง กับคณะศาสนา คือคณะนักบวชผู้แสดงธรรมสั่งสอนคนให้ประพฤติดีและละชั่ว

บัดนี้สืบสมัยซึ่งอา-	รยธรรมใหม่มา
ครอบจำและทำวุ่นวาย	
ปวงบุญนิธิ ^๑ ทั้งหลาย	ก่อเกิดเพริศพราย
บรรยายมิจบครบครัน	
ล้วนเป็นหมู่คณะสำคัญ	เราควรชวนกัน
ทะนุบำรุงไอนุ ^๒	
สังฆทานหรือสาธารณทาน	มากมายหลายสถาน
บริหาร ^๓ โลกถ้วนควรคำนึง	
<u>ประเภท—ธรรมทาน</u>	<u>กับอามิส^๔ ทาน</u>
ประเภททานท่านแบ่งสองฝั่ง	ทราบชัดเจนแจ้ง
จักได้ประกอบโดยกาล	
คือธรรมทาน, อามิสทาน	ทั้งคู่ท่านชวน
บุญเขตต์ควรทำพำไป	
การอบรมอุปนิสัย	เตือนสติคติใจ
ข้อความแนะนำคำสอน	
ตลอดจนแสดงธรรมสุนทร ^๕	ทุกซ์โปรดโทษถอน
เป็นธรรมทานยอดทาน	

๑ บุญนิธิ—ขุมทรัพย์คือบุญ ได้แก่ สภา, สมาคมที่ทำประโยชน์ช่วยคน

๒ ไอนุ—ใหญ่โต ไอนุ โอง เชิดชู

๓ บริหาร—เลี้ยง รักษา

๔ อามิส—เหยื่อ เครื่องอุปโภคบริโภคอันล่อใจ ความอยากความกระหาย

๕ สุนทร—งาม

การให้สมบัติวัตถุสถาน	นานัปการ ^๑
เป็นอามิสทานทั่วไป	
โททานทำอุทิศให้	มารดาบิดาใน
ปรโลก ^๒ เรียบบุพพเปตพลี	
<u>ทานสัมปทา^๓ — ความสมบูรณ์แห่งทาน</u>	
องค์สมเด็จพระชินสีห์	ตรัสอาการท
ให้ทานโดยกาลทั้งสาม	
ก่อนให้ไม่เสียดาย, ขาม	เมื่อให้มีความ
เลื่อมใสจงใจเจตนา	
ครั้นให้แล้วก็เปรมปรา—	โมทย์ด้วยศรัทธา
ถึงสุขสำราญบานใจ	
อาศัยเหตุจิตต์ผ่องใส	กิริยาที่ให้
ก็ย่อมสุภาพเพื่องาม	
ปราศจากจ้วงจาบหยาบหยาม	โยนเหวี่ยงข่มข่ม
มือซ้ายเสือกใส่ส่งไป ^๔	

<u>อานิสงส์แห่งทาน</u>	
กุศลผลทานท่านไซ	คือคุณยิ่งใหญ่
แม้ในปัจจุบันทันเห็น	

-
- ๑ นานัปการ—นานา หลากอย่างต่างๆ กัน มากมาย
 ๒ ปรโลก—โลกอื่น เช่นสำหรับผู้ตายไปจากโลกนี้
 ๓ สัมปทา—ความบรรลผล ความดีความเจริญ ความสำเร็จ
 ๔ ...ไป—การส่งให้หรือรับของด้วยมือซ้าย ถือกันว่าขาดเคารพ เป็นกิริยา
 หยาบ

เหตุผู้ให้^๑ ได้เป็น
 ดูแห่งมหาชนกลับไป
 กิตติศัพท์^๒ ข้นช่อๆไกล
 ดีกว่าคันธรส^๓ ทั้งหลาย
 ยิ่งคุณคือความผ่องแผ้ว
 ในที่ประชุมนานา
 ชนชวนเคารพคบค้า
 ว่องไวไพบรุษกุล
 มนแผ้วผ่องใสไร้มล—
 เพลิดเพลินมองมูลพูนเกษม
 เป็นบัจจัย^๔ ให้ได้เปรม
 ในอนาคตสืบต่อไป

ทรงที่เอ็น-

หอมทวนลมได้

องอาจนาฏกราย

สติปัญญา

ทินโทษประโยชน์ผล

ปลื้มปริ่มอัมเอม

ทานกรณี^๕

สินทรัพย์สะสมเข้าไว้
 ครอบครัวยุติมิตรสนิทสนม

หาความสุขให้

๑ ...ให้—ผู้รู้จักให้ ให้ที่ควรให้ ไม่ตระหนี่เหนียว ไม่ให้จนเกิดโทษ

๒ กิตติศัพท์—เสียงยกย่องเกียรติ คือ คุณ

๓ คันธรส—กลิ่นหอม รสหอม

๔ บัจจัย—เหตุ หนทาง

๕ กรณี—หน้าที่

นับเป็นวงในโดยนิยม	ยังวงนอกพะสม
๔ คอส่วนเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย	
เสริมสุขประเทาทุทัฏทุกกาย	ตามกำลังหมาย
สนองกำเนิด ^๑ เกิดมา	
ช่วยกันช่วยทำน้ำพา	ต่างแลกต่างอา—
๕ ศัยพงชงกันและกัน	
๖ นันทนกรณีนัน ^๒	สาธุชนทุกชั้น
บำเพ็ญเพิ่มพูนบารมี	
อุปมาในพระบาลี	ท่านเปรียบอัคร
ใหม่เหว้ารับเข้าของชน	
เพื่อไว้ใช้สอยคงทน	ดีกว่าปล่อยปรน
อัครพิณาสาดศุณย์	
ทรัพย์ส่วนช่วยเหลือเกื้อกูล	เป็นทานเพิ่มพูน
ผลานิสงส์ ^๓ คงทน	
เกิดแล้วไม่แคล้ววายชนม์	สมบัติเกลื่อนกล่น
เปรียบทรัพย์ทั้งให้ใหม่ศุณย์	

๑ สมองกำเนิด—ตอบแทนกำเนิด คือ เกิดแล้วไม่เสียที่ ชีวิตได้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ตอบแทนผู้อื่นที่เราต้องอาศัยในเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งหลายตลอดชีวิต

๒ นัน—ยังมี อีกทีก

๓ ผลานิสงส์ ผล—อานิสงส์ ผลที่จะพึงได้

เช่นขาดพินัยกรรมธรรมนุญ ^๑	ท่านว่าอากุล ^๒
ด้วยราชภัยโจรภัย	
ทรัพย์ขาดจากทานการให้	เป็นทรัพย์ทอดไว้
ให้ ^๓ ให้แบ่งแบ่งปัน	
เกิดถ้อยร้อยความครมครัน	เงินทองของขวัญ
ภาคหลวงภาคราชภู ^๓ გადაไป	
บางรายเดือดร้อนอ่อนใจ	ลูกเมียโหยให้
เพราะเหตุ ^๔ ขอแบ่งแบ่งปัน	
แม้ศพเคยค้างกลางคัน	หรือแย่งศพกัน
ไทยพศกลายเป็นศพมอญ ^๔	
จึงมีพุทธวัจนัตริสสอน	เพื่องมฤตยู ^๕ รอน
สรีรืสลาวายชนม์	
ว่าอย่า ^๕ ทิ้งทรัพย์ ^๕ เกดิอนกล่น	เชิญสาธุชน ^๖
บริจาคบริโลกพอดิ	

๑. ...ธรรมนุญ—พินัยกรรมตามกฎหมาย

๒. อากุล—เกลื่อนกลาด เรเพ รากพาด สับสน ยุ่งเหยิง

๓. ...ราชภู—คำขึ้นศาล คำทนายความ ฯลฯ

๔. ...มอญ—มอญเขามีพิธีแย่งศพเมื่อจะเผา

๕. มฤตยู—ความตาย เทพแห่งความตาย หรือ พระยม

๖. สาธุชน—คนมีศีลธรรม คนดี

เพื่อจักมีต้องให้มี
ด้วยกิจทั้งคู่เกินควร^๑
บริจาคมามากจนเกินส่วน
จักเช่นเว้นบริจากแล

เคียดร่อนรำกึ
ก็เคียดร่อนชวน

ศีลกลา ขนท ๒

(ยานี ๑๑)

พระองค์ผู้ทรงญาณ
ฟอกจิตต์ทายกทา—
จึงทรงเสริมเติมต่อ
คือหนุนคุณทานปาน
ผู้ให้ผู้รับให้
ทานพึงถึงกุศล
ทานมัย^๔ จูงใจมัย

ประทานทานกลา
ยิกา^๒ เกิดศรัทธาทาน
ในข้อศีลวิเศษาน
แผ่นภพช่วยพืชอวยผล^๓
ทรงศีลไซ้ทั้งสองคน
วิเศษเลิศประเสริฐหนอ !
พรหมวิหาร^๕ ชื่นบานพอ

๑ ...ควร-บริจากเกินไป จนต้องออกหรือเคียดร่อน กับบริโภคเกินไปจนไม่
บริจากเสียเลย หรือบริจากน้อยไป

๒ ทายกทายิกา-ผู้ให้ทั้งชายและหญิง

๓ ผล-ศีลเป็นปัจจัยให้ทานถึงผลงาม ดูกุศลเป็นปัจจัยให้กันไม่งอกงาม

๔ ทานมัย-ความสำเร็จหรือผลสำเร็จด้วยทาน

๕ พรหมวิหาร-ธรรมทั้ง ๔ คือ เมตตา (ปรารถนาให้ได้สุข), กรุณา
(อยากให้พ้นทุกข์), มุทิตา (พลอยยินดีด้วยในเมื่อใครได้ดี), อุเบกขา (ใจ
เป็นกลาง ไม่เข้าใครออกใคร) เรียกว่า พรหมวิหาร เป็นที่อาศัย คือความ
ปฏิบัติของพรหม คือ ผู้ใหญ่

พยายามเอาชนะ
จิตถึงซึ่งกุศล
ศัลหาท่านว่าไว้

พอปลดปล่อยหมดปล่อยไป
ควรขายขวนคลศัลมัย
เป็นอภัยทานสนอง^๑

ศีล ๕

ปณาดิบัติขัด
ชีพไว้ไม่ต้องจอง
อันอนินนาทาน
ในทรัพย์สมบัติใด
กาเมสุมิฉาจาร
กะคือไม่คบค้า
อันองค์มุสาวาท
เป็นอภัยอย่างใหญ่หลวง
งดคมชงนำเมา
มิต้องให้ใคร ๆ
เบญจศีลวิบัติ^๒
ร้อนโลกดั่งโรคเผา

อภัยสัตว์ให้คงครอง
เวรชงกันและกันไป
ก็เป็นการให้อภัย
ใครมีใครก็รักษา
ก็เป็นการอภัยรา—
นารัฐมีผู้หวง
เมื่อเว้นขาดไม่ล่อลวง
คนทั้งปวงคงพอใจ
นั้นก็เท่ากับอภัย
ต้องเดือดร้อนเพราะเราเมา
พึงเห็นชัดว่าบันเทา
เป็นมหาอภัยทาน

๑. อภัยทานสนอง—ตอบคุณของสัตว์ทั้งหลายด้วยการให้อภัย ไม่ทำลายชีวิต ฯลฯ

๒ ศีลวิบัติ—ความเว้นจากข้อห้ามอันเป็นองค์แห่งศีล

อานิสงส์แห่งศีล ๕

องค์พระโลกนาถ ^๑	ประกาศอานิสงส์การ
ทรงศีลสมาทาน ^๒	ขานคุณห้าน่าเลื่อมใส
หนึ่ง สติสัมปชัญญะ ^๓	กำเนิดมั่นขึ้นในใจ
ข่มกิเลสเป็นเหตุให้	ไม่ประมาทมัวเมาหลง
ทำอะไรไม่ผิดพลาด	อาจสามารถและมั่นคง
ปรากฏยศยิ่งยง	ธำรงคุณควรบูชา
สอง. สังกตัสัพพัต	ขับโทษข้อครหา
ผองสาธุชนพา	กันแสร์ช้องสรรเสริญ
สาม. ศรีสมาคม	สมสง่าผ่าเผยเพชฌัญ
ปราศจากสะทกสะเท่น	มลทินโทษหมดหม้ายหมั่น
สี่. เมื่อนมรณใกล้	โมหไม่พาพัวพัน
ตายสุขปล่อยทุกข์ทัน	ทุเรศแท็กี่แต่กาย ^๔
ห้า. หากจากโลกนี้	ก็จักมีสุคติ ^๖ หมาย
ตายสบายจักไปสบาย	มลายทุกข์สุขนิรันดร์

๑ พระโลกนาถ—พระนามนี้ ยกพระคุณของพระพุทธเจ้าว่าเป็นใหญ่ในโลก

๒ สมาทาน—รับ ถือ รับด้วยคำสัตย์

๓ สติสัมปชัญญะ—สติคือความรู้สึกรู้ตัวทันที สัมปชัญญะ คือความรอบรู้อยู่เสมอ โดยมีความไตร่ตรองพิจารณา

๔ เพชฌัญ—ประทะ เข้าสู่ ในที่นี้หมายถึงการเข้าสู่ที่ประชุม

๕ ...กาย—เจ็บและตายแต่กาย ส่วนจิตต์เป็นสุข เพราะมีสติสัมปชัญญะแยก จิตต์ให้เป็นคนละส่วนจากกายได้

๖ สุคติ—ทางดี ทางสวรรค์ คู่กับทุกข์ทางชั่ว ทางนรก

ส่วนผู้ทุศีล^๑ เล่า
ไว้สติสัมปชัญญ์
คนคอยครหา
ไม่กล้ามาสูงส่ง
เมื่อใกล้มรณกรรม
ตายร้ายไฟทุกข์ระทม

ท่านว่ารับผลกลับกัน
พลันผิดมากยากจนจริง
ซังน้ำหน้าในทุกอย่าง
ซุกซ่อนหน้าหนีสมาคม
ก็จ้กรำทรวงระงม
ทุกข์ดิแท้เป็นทีไป

ศีลกรณี

คนเราเกิดมาแล้ว
ซังกันและกันให้
กฎหมายบ้านเมืองมี
ลงโทษผู้ผิดตาม
ผู้หนึ่งมีผู้ใด
อำนาจราชทัณฑ์นั้น
แต่กฎสภาพธรรม^๓
ทำแล้วจักทำคืน
ทำดีมีแต่บุญ
ไม่มีที่ผ่อนปรน

ญาคักแคล้วการอาศัย
ได้ความสุขทุกรูปนาม
แก้กลี^๒ กันลูกหลาน
แต่จับได้และไล่ทัน
เถิดตลอดไปตามใจมัน
ไม่ทัวหน้าผู้ฝ่าฝืน
กฎแห่งกรรมยุติขึ้น
บ่มีได้ต้องให้ผล
ทำชั่วหนุนให้บาปดล
เพียงสับสนแซกแซงกัน^๔

๑ ทุศีล-ผิดศีล ไม่รักษาวาจาที่รับรองไว้

๒ กลี-ชั่ว ผีร้ายซึ่งเป็นผู้ให้ร้าย

๓ ...ธรรม-กฎแห่งธรรมชาติ เช่นทรงตัวไม่ตี ต้องหลัดเพราะ กราวิเตชัน

๔ ...กัน -ไม่ให้ผลเป็นลำดับ บาปอาจมาก่อนบุญ น้อยอาจมาก่อนมาก ทำ
ที่หลังอาจมาก่อน ฯลฯ

ศัลมัยให้เราเอง

การจับได้ไล่ไม่ทัน

แม้ผิดไม่ปิดบัง

สืบไปอาศัยที่

รวมกับโอดตปป^๑

ให้โลกเป็นชุมนุม

วิหิงสา^๔ พยาบาท

คนดื่มแต่หมาย

ศีลทานสมานโลก

สวรรค์ชั้นบุดูชน

จึงเกิดเป็นกรณี

เพื่อโลกสุขสำราญ

กุมตัวเองเร่งกวตขัน

จึงเป็นอันไม่ต้องมี

ค่อยยับยั้งสำรวม^๑ดี

หิริ^๒ มีเป็นผู้กุม

เอาชนะกิเลสรวม

ผู้ทรงศีลแสนสุขสบาย

ประลาต^๕ ไกลไม่กล้ากราย

เมตตาช่วยอวยสุขผล

ให้สว่างไสกสงบดล

โลกถึงได้ด้วยศีลทาน

ที่เราล้วนควรบริหาร

เลิศศีลทานขึ้นทุกที่

๑ สำรวม-ระมัดระวัง เหนียวรั้งใจและกาย

๒-๓ หิริ โอดตปป-หิริ ความละอายต่อบาป โอดตปป ความกลัวบาป
แม้ตัวเราเองเห็นก็ละอายและกลัวเท่ากับผู้อื่นเห็นเหมือนกัน

๔ วิหิงสา-ความเบียดเบียน

๕ ประลาต-หนีไป

สคค (สวรรณ) กถา บทที่ ๓

(สรรพคุณ ๒๘)

องค์พระศพล	ตรัสอนุสนธิ์	ศีลทานบารมี
ว่าเป็นผลให้	ได้สวรรณวิถิ	เลิศทางโลกีย์
มีสุขสืบไป		
ผู้ศัลบวิสุทธ	น้ำใจพองผุด	ดุจแก้วแววไว
เมื่อมี		
ปรารธนา	แสวงหาสิ่งใด	ท่านว่ามักได้
สมอารมณ์หมาย		
คนเสภา	ประกอบกิจสา	ธารณประโยชน์หลาย
ถึงแม้ประเทศ	เขตต์จันท์พรรณราย	เปรียบคนยลง่าย
ศีลทานอวยผล		

๑ ทศพล—พระพุทธเจ้าได้ทรงพระนามดังนี้ เพราะพระองค์มีทศพลญาณ ๑๐ คือ ชานาชานญาณ ปรีชากำหนดรู้ฐานะ คือเหตุที่ควรเป็นได้ และฐานะ คือมิใช่เหตุที่ควรเป็นได้, วิปากญาณ ปรีชากำหนดรู้ผลแห่งกรรม, สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ ปรีชากำหนดรู้ทางไปสู่ภูมิทั้งปวง, นานาธาตุญาณ ปรีชากำหนดรู้ธาตุต่างๆ, นานา ธิมุตติกญาณ ปรีชากำหนดรู้ธมุตติ คืออรรถาัยของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นต่างๆ กัน, อินทรีย์ปโรปริยัตถญาณ ปรีชากำหนดรู้ความหย่อนและยิ่งแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลาย, ฌานาภิสังกเลสาทิญาณ ปรีชากำหนดรู้อาการมีความเศร้าหมองเป็นผลแห่งธรรม มีฌานเป็นต้น, ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ปรีชากำหนดรู้ระลึกชาติหนหลังได้, จุฑุปปากญาณ ปรีชากำหนดรู้จิตและอุบัตติของสัตว์ทั้งหลายผู้เป็นต่างๆ กันโดย กรรม, อาสวกุชฌญาณ ปรีชารู้จักทำอาสวะให้สิ้น

คนสู่สวรรค์   ประเทศเหมือนกัน   ถึงสวรรค์เพราะคน^๑
 ตรีสสอนทานศีล   เสร็จสิ้นยุบล   จึงทรงอนุสนธิ^๒   สวรรค์
 บรรยาย

สุคติ—ทุกคติ

กำเนิดแห่งสัตว์   สามส่วน^๓นี้จัด   เป็นภูมิอบาย
 กว้านรก,   ติรัจฉานหลาย,   เปตวิสัยร้าย   ล้วน
 ทุกคติแล
 ทุกคติท่านไซ้   ว่าคือที่ไป   ทุรพล^๓ แท้ ๆ   มีโทษ
 ประทุษฐ   ร้ายสุดเหลือแก้   ไปกำเนิดแต่   ทุกสัลบุทคล
 ส่วนสุคติ   ที่ไปดีสิ   ได้สุขเป็นผล   เป็นกำเนิดงาม
 ตามช่วยสาธุชน   ผู้ใส่ใจชวน-   ขวายส่วนศีลทาน
 ท่านแบ่งเป็นสอง   โดยสุขสำนอง   มากน้อยเร็ว
 นาน^๔   ค้อมมนุษย์เทวดา   ปรีชาเชี่ยวชาญ   เสพย์สุขสำราญ
 ศีลทานอวยชัย

๑ ...คน—ถ้าพึ่งแผ่นดินจะทำอะไรเองไม่ได้ คนต้องทำให้ ประเทศจึงจะ
 เจริญหรือเสื่อมเพราะคน

๒ อนุสนธิ—ต่อ สืบต่อ เนื่องต่อ

๓ ทุรพล—มีกำลังน้อย อ่อนแอ ท้อแท้

๔ .....นาน—เทพเจ้าในสวรรค์ชั้นกามาพจรทั้ง ๖ ชั้นตามคติโบราณของ
 พราหมณ์มีอายุยืนมาก คือชั้นจาตุมหาราชิกา เก้าสิบแสนปีของมนุษย์, ชั้นดาวดึงส์
 สามโกฏิ หกสิบแสนปี, ชั้นยามา สิบสี่โกฏิสี่สิบแสนปี, ชั้นคสิท ห้าสิบเจ็ดโกฏิหกสิบ
 แสนปี ชั้นนิมมานรดี สองร้อยสามสิบโกฏิสี่สิบแปดปี, ชั้นปรินิรมิตวสวัตตี เก้าร้อย
 ยี่สิบเอ็ด โกฏิหกสิบแสนปี เมื่อหมดอายุแล้วก็ต้องจุติจากสวรรค์มาเกิดในโลกอื่น

สกุค คือ สวรรค์

อันว่าสวรรค์   ดั่งท่านแสดงนั้น   ฟังทราบโดยนัย
วิกัปป^๑ สี่ประการ   ซึ่งท่านชวนใจ   บัณฑิตทราบไว้   เพื่อ
ได้วิจารณ์

บุญชั   พหุณุตตถ   นิพพสุข   อโนปนี
(๑) โลกเลิศด้วยดี   ชื่อสวรรค์นี้   มีสุขสำราญ
ทั้งกายและใจ   แจ่มใสเบิกบาน   เป็นทิพย์อันท่าน
ว่าเกิดแต่บุญ

บุญผลบุญชีวิ   เทวา   ตตถูปปนุกา
เทพเจ้ากำเนิด   ในสวรรค์อันเลิศ   ด้วยผลบุญหนุน
ไม่ต้องหวานไถ   ค้ำขายลงทุน   อิ่มทิพย์คือคุณ   ที่ได้
ทำมา

รูปา   สหุทา   กนุชา   รสา   โสณฺฑิพฺพา จ มโนรมา
(๒) โลกอารมณ์ดี   เลิศรูป, เสียง, มี กลิ่น, รส, โอชา
ส่วนพึงถูกต้อง^๒   ล้วนของปรารถนา   อารมณ์ทั้งห้า   ลาเลิศ
โลกีย์

๑ วิกัปป—กำหนด ระบุ พรรณนา

๒ ...ท้อง—สิ่งที่รู้สึกด้วยกระทบถูกกาย เรียก โสณฺฑิพฺพ

รดี ชนุนติ เทวานํ หารสนุนติ อนนกา
 เทพเจ้าอิมเมม เสพสุขเกษม ปลื้มเปรมปรดี
 สุขกายสบายจิตต์ สติบุญราศี^๑ สุขสวรรค์ชั้น
 ยากที่เปรียบปาน

อภุคคุดิ ที่ปนุนเตน ชนเน อุปมา กตา
 พระเจ้าจักรพรรดิ เสวยสุขโสมนัส ด้วยแก้วเจ็ด
 ประการ เปรียบกับสุขสวรรค์ ชั้นเขาหิมพานต์ เทา
 กรวดประมาณ กำมือเดียวแล

อโลกชนุดุ ยํ กมมํ อโทสโพหชณฺจ ชี
 (๓) โลกอันสัตว์ไป ถึงด้วยกรรมได้ แต่กรรมงามแง่
 คือกรรมเกิดจาก กุศลมูล^๒ แท้ กรรมอื่น ๆ แม้ ไม่คู่
 ควรสวรรค์

เตน เทวา ปุณฺณยานุนติ มนุสฺสา ปิจ ปานินโน
 สัตว์โลกเกิดมา เป็นเทวดา และมนุษย์นั้น
 กรรมงามทำไว้ ได้สุคติอัน กุศลมูลพลัน เพล็ดดอก
 ออกผล

๑ บุญราศรี-กองบุญ

๒ กุศลมูล-มี ๓ คือ อโลก (ไม่โลก), อโทส (ไม่โกรธ) อโมห (ไม่หลง)
 โลก, โกรธ, หลง เป็นอกุศลมูล

มนุชาตาปี   กิร   ราชา   สุจิรี   ดิทธเส   ปุเร

(๔) โลกเป็นที่ข้ง   อยู่แห่งสัตว์, ต้อง   ห่วงใย

กังวล   มียากจากไป   สุขไพศาลชวน—   ขวายหวัง

ตั้งตน   เสพย์ต่อ ๆ ไป

ดังได้ยินมา   พระเจ้ามันธา-   ตูราช^๑   เกรียงไกร

เสวยทิพย์สุข   สันกาลนานไฉน   หาทรงอ้อมไม่   ช่ง

ทิพพารมณ^๒

๑ ...ตูราช-พระเจ้ามันธาทูราช มีอภินิหารเป็นพระเจ้าจักรพรรดิแล้ว ยังไม่
วายทะยานอยาก จึงทรงจักรรัตนเสด็จไปสู่จาคุมหาราชทิพย์สถานเทวโลกพร้อม
ด้วยบริวาร ท้าวมหาราชทั้ง ๔ มีบริษัทยศเทพห้อมล้อม เสด็จต้อนรับอันเชิญให้เสวย
เทพสมบัติ แม้กระนั้นแล้ว ท้าวเธอก็ยังไม่อาจความทะยานอยากได้ จึงทรง
จักรรัตนพร้อมด้วยบริวาร เสด็จไปยังดาวดึงษ์เทวโลก ท้าวสักกเทวราชทรงแยก
เทวบริวารเป็นสองและแบ่งสมบัติถึง ๑ ประทานพระเจ้ามันธาทูราชเสวยทิพย์สมบัติ
อยู่ทั้งที่มีพระสรีระเป็นมนุษย์ กระนั้นความทะยานอยากก็ยังแรงกล้าอยู่ จึงมุ่ง
พระฤทัยทำลายล้างท้าวสักกเทวราชผู้ครองราชบัลลังก์ส่วนหนึ่งให้สิ้นพระชนม์เพื่อ
พระองค์จักได้เสวยทิพย์สมบัติเป็นเอกราชผู้เดียว ความทะยานอยากอันแรงกล้านั้น
เองเป็นมูลแห่งความวิบัติ อายุสังขารของพระองค์จึงทรุดโทรมเร็วฉิบสาค แต่สรีระ
มนุษย์ของท้าวเธอจะแตกดับในเทวโลกไม่ได้ จึงต้องเคลื่อนจากเทพบัลลังก์ลงไปสู่
พระอุทธานของพระองค์ และเสด็จสวรรคตในพระราชอุทธานนั้น (จากมันธาทู
ราชชาคก)

๒ ทิพพารมณ ทิพพ-อารมณ เสวยทิพย์ เพลิดเพลินในทิพย์

ปางเมื่อสมเด็จพระศาสดา	แสดงสักกกตา
ถืองเทอด ^๑ ทานสี่ส่นลง	
ทรงทราบด้วยญาณขึงขง	ว่าจิตต์ที่ทรง
ฟอกนั้นพลันพร้อมข้อมมิ	
ที่จักได้ทรงลงสี่	ข้อมให้ได้ที่
บริสุทธิ์หมดจดสดใส	
จึงตรัสแถลงโทษกามไว้	ให้บัณฑิตได้
รู้เท่าและเนาเนกขัมม ^๒	
วิธีที่ทรงกระทำ	ท่านเปรียบดั่งนำ
คชาภรณ์ ^๓ แพร้วแพรวพราย	
ประดับพระยาช้างเผือกผาย	ฝั่งพิศพรรณราย
แล้วและตั่งวงหมดงาม	
เพื่อให้สัตว์โลกเห็นความ	ไม่เที่ยงทุกข์ตาม
คุกคามขามสุขเสอมคลาย	
แม่เทพเจ้าทั้งหลาย	สู่สวรรค์พรรณราย
ยังต้องจุติจากสวรรค์	

๒ เนนาเนกขัมม์—เนนาแปลว่าอยู่ เนกขัมม์ คือ การออกจากกาม ทั้งสองคำ, เอาความว่า เข้าไปสู่ความละกาม เช่นออกบรรพชา

๓ คชาภรณ์-เครื่องประดับสำหรับช่าง

สุขเกิดแต่กามครามครัน	เจอทุกข์พ้นละวัน
สุขมากทุกข์มากยากหลาย	
โดยยังมีได้ไม่สบาย	ได้แล้วค่อยคลาย
ยินดีที่ละน้อยถอยไป	
ถึงคราวพลัดพรากยากใหญ่	สุขทั้งทุกข์ให้
รำไรร้อนรำไรหนาวแด	
สุขให้ได้ทุกข์นั้นแน่	เพราะสุขเกิดแต่
กามคุณทั้งห้ามาประดัง	
คือรูป, เสียง, กลิ่น, รส ทั้ง	โผฏฐัพพ, ยัง
ให้ ^๑ ผากให้ไฟไยดี	
ฉันท ^๒ ราก ^๓ เหล่านี	ถ้าแม่ไม่มี
กามคุณ, จักรไม่ปรารถนา	
เป็นอันเพิกถอนตัณหา ^๔	สวรค์ชั้นฟ้า
ก็ไม่ปรารถนาแน่นอน	
เพราะเป็นเพียงกามาพจร ^๕	มีเกิดมีมรณ
สุขทุกข์คลุกคละระคน	

๑ ยังให้—เป็นคำนำกริยา ในที่นี้คำกริยา ‘ผากไฟ’

๒ ฉันท—ความยินดี

๓ ราก—ความกำหนัด

๔ ตัณหา—ความอยาก ท่านแบ่งเป็น ๓ คือ กามตัณหา (อยากได้ รูป, รส, กลิ่น, เสียง, โผฏฐัพพ), ภวตัณหา (อยากเป็น), วิภวตัณหา (ไม่อยากเป็น)

๕ กามาพจร—โลกแห่งกาม มีจำนวน ๖ คือจาตุมหาราช, ทาวติงษ์, ยามา, กุสิต, นิมมานรติ, ปรนิมมิตวสวัตติ

เข้ากฎไตรลักษณ์^๑ ชัฏวน
 ชื่อว่าวิญญูสงสาร^๒
 กามก่อทุกข์ร้อนรำคาญ
 บรรเท็งเริงรมย์สมถวิล
 เหตุสุขแซมทุกข์อาจินต์^๓
 สุขแล้วชาร้ายนักรหนา
 กามนั้นท่านเปรียบดังอา-
 แต่งเล่นครุยามงามดี
 หนึ่งเปรียบคบหาพวงพี
 อันคนเทอดถือนทวนลม
 แม้ไม่ทิ้งจะระทม
 และไหม้อวียว^๔ สลาย
 หนึ่งเปรียบเรือร่วมากมาย
 เป็นทุ่นตูปบ่องล่องลอย
 ต่อวิดน้ำหมดจึงค่อย
 และเล่นข้ามโอฆสงสาร^๖

เวียนว่ายสาบซล

ยิ่งกว่าอาการ

ยังทุกข์^๔ ยามสิ้น^๕

กรณีขมเขามา

โพลงพลุ่งอัคคี

เพลิงพลามลามรม

น้ำเปี่ยมล้นกลาย

เบาล้ำเรียบร้อย

๑ กฎไตรลักษณ์—กฎแห่ง ทุกข์ อนิจจัง (ความแปรปรวนไม่เที่ยง) อนตฺตา (ความไม่ใช่ตัวตนของใครหมก)

๒ วิญญูสงสาร—สังสารวิญญู การท่องเที่ยวในโลกที่หมุนเวียนอยู่

๓ อาจินต์—สุขกับทุกข์คละกันอยู่เสมอ

๔ ยังทุกข์—ให้เกิดทุกข์

๕ อวียว—ส่วนต่างๆ ของร่างกาย

๖ โอฆสงสาร—การท่องเที่ยวอยู่ในห้วงทุกข์ อันเปรียบด้วยห่วงน้ำ คือ มหาสมุทรอันว้าง

สมเด็จพระสังฆราช

อาทินพ^๑ ขานสนธิ์ข้อจึงต่อเนกขัมม^๒

เนกขัมมานิสสัฏฐา (อานิสสัฏฐ์แห่งการออกจากกาม)

๒๘
บท ๕

(ยานี ๑๑)

เห็นกามโทษครามครัน
เหมือนยักซ์แปลงเป็นนา-
หตุมพรางอย่างร้ายกาจ
สมเด็จพระผู้ทรง
ก้นกายง่ายกว่าจิตต์
ด้วยละบ้านเรือนงาม
ตัดห่วงบ่วงมาร^๔ เสียบ
จำศีลภาวนา
นักบวชทุกศาสนา
จากกามงามแ่งเพียง

ออกจากกามด้วยจิตต์

ใครหมายมั่นอุกมา^๓
รู้รูปหล่อล่อนให้หลง
ใครตกพลาดซัพพลดปลง
พระภาคชทางหนังกาม
จักสัมฤทธิ์พยายาม
ออกบำเพ็ญบรรพชา
คือลูกเมียไม่นำพา
หนักรูป, รส, และกลิ่น, เสียง
สนธิ์ข้อว่าได้หลักเลียง
ทางส่วนกายให้ศีลราน^๕
ต้องสัมฤทธิ์ทางปหาน^๖

๑ อาทินพ-อาทินว โทษของกาม

๒ เนกขัมม-การออกจากกาม คือ บรรพชา

๓ มายา-มารยา เล่ห์เหลี่ยม การล่อลวง ความไม่จริง

๔ บ่วงมาร-กามารมณ์ทั้งหสาย

๕ ให้ศีลราน-อาศัยศีลช่วยตัดความแสวงกามคุณ

๖ ปหาน-ละเว้น คือละเว้นกิเลส คือ ตัณหา

คือข่มจิตด้วยฌาน

ละกามาพจร

วจร^๑ จมรรคา

สามอย่างข้างต้นนี้

จิตต์ล่องกิเลสพ้น

ต่อถึงภูมิอริย

ลีเลสอัสวหมัน

ออกจากกามแต่กาย

ก็ชื่อว่าเกลือกกลัว

ภิกษุสังวรใน

อาศัยการภาวนา

และรูปา-อรูปา-

อริยมรรคอริยผล^๒

อำนาจฌานเมื่อได้คล

แต่อาจกลับได้ฉับพลัน

โลกุตตรปหาน^๓ สรรพ์

จึงหมดหม้ายไม่คืนตัว

หรือตั้งใจไม่พันพัว

เนกขัมมได้ไม่เสียที

ปาฏิโมกข์และอินทรีย์^๔

๑ กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร-ภพ คือความเกิด มี ๓ คือ กามภพ ได้แก่ ภพเป็นกามาวจร, รูปภพ ได้แก่ภพเป็นรูปาวจร, อรูปภพ ได้แก่ภพเป็น อรูปาวจร อธิบายว่า ภพเป็นกามาวจรนั้น หมายถึงโลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ผู้เสพกามคือ นรก มนุษย์โลก สวรรค์ ๖ ชั้น ตั้งแต่ชั้นจาตุมหาราช ถึงชั้นปรนิมมิตวสวัตตี, ภพเป็น รูปาวจรนั้น หมายถึงชั้นพรหม มี ๑๖ ชั้น ตั้งแต่ชั้น พรหมปารีสัชช ถึงชั้น อภินิรุ ภพเป็นอรูปาวจรนั้น หมายถึงชั้นพรหมไม่มีรูป ๔ ชั้น ตั้งแต่ อากาसानัญจายตนะ ถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ

๒ ...ผล-ภูมิอริยบทกล ท่านจัดเป็น ๔ ชั้น แบ่งทางมรรคกับทางผล ได้แก่ ทางปฏิบัติกับผลสำเร็จเป็น ๔ คู่ คือ โสคาปฐิมรรค, โสคาปฐิผล, สกิทากามิมรรค, สกิทากามิผล, อนาคามิมรรค, อนาคามิผล, อรหัตถมรรค, อรหัตถผล, เรียก ว่า มรรค ๔ ผล ๔

๓ โลกุตตรปหาน-ละความยินดีในกามคุณได้อย่างสงบระงับ ไม่มีคืนตัว หรือถอยหลัง

๔ ปาฏิโมกขสังวรณ อินทรียสังวรณ-รักษาศีล ๒๒๗ คือศีลของภิกษุสำรวมอินทรีย คือ ทา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ อายตนภายในก็เรียก มิให้อายตน ภายนอก คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพ, ธรรมารมณ์ เข้ามารบกวน

สติปกคิมิ
 ชั่วว่าเสวยสุข
 ยิงวิเวก^๑ สงัดไป
 ยิงมีสันโดษ^๒ ใน
 ตัวเบาเหมือนนกสม

ห้ามยินดีและเสียใจ
 ทิ้งห่วงทุกข์ไปได้ไกล
 จากปรารธนาการมณ^๓
 บ้างจยสี่^๔ โดยนิม
 สัจจรไปได้ง่ายตาย

ศีล สมาธิ ปัญญา

ภิกษุศีลสังวร
 เพ่งจิตตวิชชาฌาย
 ถึงซึ่งพระนิพพาน
 ที่สุดแห่งศึกษา
 ปาฏิโมกข์ปกคิให้

อนุสสรสมาธิหมาย^๕
 ความจริงให้ได้ปัญญา
 เป็นยอดญาณยอดวิชา
 สารพัตรทราบสภาพธรรม^๖
 สงบกายวจีกรรม

๑ วิเวก-โศทเดี่ยว สงบสงัด

๒ กามารมณ กาม-อารมณ์ คืออารมณ์ที่ใคร่ในกามคุณทั้ง ๕

๓ สันโดษ-ความพอใจในสิ่งที่ตนมีแล้ว มักน้อย

๔ บ้างจยสี่-จีวร (เสื้อผ้า) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสน (ที่อาศัย)

กิลานบ้างจย (ยาสำหรับคนไข้)

๕ ...หมาย-ภิกษุทรงปาฏิโมกข์ศีลเพื่อหมายทำสมาธิ คือ การหักเพ่งใจให้
 แน่วแน่ บังคับความสนใจได้

๖ ...ธรรม-รูปพเพนิวาสานุสสติญาณ คือปัญญา ความระลึกตามขั้นธัมมทาน
 อันตนรู้อยู่แล้วในกาลก่อน วจุตูปปาตญาณ คือปัญญาที่ยังรู้จัก และบังเกิดแห่ง
 สัตว์ ประจักษ์สุขทุกข์ปวัตติกตามอำนาจกตและอกตที่ ได้ทำมา รู้อาสวกชยญาณ
 คือปัญญาหยั่งรู้ในความสิ้นอาสวทั้งปวง เป็นปัญญาอันใหญ่หลวงเป็นพระอริยบุคคล
 ล่วงพ้นสังสารทุกข์ได้

ปลุกเสกสติสัม-

เป็นบาท^๑ เพื่อบันทึก

รวมให้ได้แรงสม

อันจิตต์แห่งเราท่าน

เล่นเคล็ดเปิดไปมา

จิตต์ที่ฝึกดีแล้ว

เก็บแสงรวมแห่งมี

แสงพร่าเหนือหน้าแว่น

เพราะพร่าจึงพากัน

ท่านกล่าว 'ศีล' แสดง

เป็นบาทแห่งองค์, มี

ภูมิสมาธิ-ฌานทั้ง ๔

ความสุขเกิดแต่ศีล

รพันสันโดษพา

เจริญสมถ^๓

ปชัญญะประเสริฐสม

ฝึกฝนจิตต์เพ่งอารมณ์

ส่องทะลุอุปัทว

ข้อมเพ้นพ่านเหมือนม้าป่า

ไม่เหมือนม้าฝึกแล้วดี

เปรียบแว่นแก้วส่องสุริยศรี^๒

จุดบุหรีตดับพลัน

นั้นเปรียบมั่นจิตต์สามัญ

อ่อนแรงไม่คล้ายอัคคี

เป็นบาทแห่ง 'สมาธิ' ที่

ข้อสำคัญเรียก 'ปัญญา'

และอินทรีย์สังวรณเสา-

ให้เบากายสบายใจ

ภาวนาเครื่องอาศัย

๑ บาท-เชิง, เท้า ความในที่นี้ หมายถึงเป็นขั้นสำหรับก้าวขึ้นสู่ที่สูงต่อไป
Stepping Stone

๒ ...ศรี-แว่นหน้าโค้งสำหรับคชของเล็กให้เห็นชัดเจน เมื่อเอาส่องแดด
จะรวมแสงแดดกลายเป็นจุดลงข้างใต้ จันจุดบุหรีต

๓ สมถ-ความสงบอารมณ์

ประหนึ่งลูกหนี้ได้
 นิเวศน์^๑ ทั้งห้าชั้น
 นักโทษพ้นโทษสิ้น
 ผู้กจิดักภาวนา
 บิณฑกสิน^๒ อสุภ^๓ นั้น

ปลดเปลื้องตนพ้นหนี้สิน
 พลันหลุดพ้นหมดมลทิน
 จากจองจำกำกึ่งกัน
 เหมือนผู้กมำทรมานมัน
 หรืออนุสสติ^๔ หนอ!

๑ นิเวศน์-กิเลสเครื่องก้องสันดานอย่างหยาบมี ๕ คือ กามฉันท์ (ความยินดีในกาม), พยาบาท, ถีนมิทธ (ความหดหู่ว่างง), อุทธัจจกุกกุจ (ความฟุ้งพลุ่งพล่าน) วิจิกิจา (ความลังเล)

๒ กสิน ๑๐-ปลดวิกสิน เอาคืนเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, อาโปกสิน เอาน้ำเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, เตโชกสิน เอาไฟเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, วาโยกสิน เอาลมเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, นิลกสิน เอาดินเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, ปิตกสิน เอาสีเหลืองเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, โลหิตกสิน เอาสีแดงเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, โอทาทกสิน เอาสีขาวเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, อาโลกกสิน เอาแสงสว่างเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์, อากาศกสิน เอาอากาศที่ว่างเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์

๓ อสุภ ๑๐-อุทฺธมาตกอสุภ อสุภที่ขึ้นพอง, วินิลกอสุภ อสุภที่มีวรรณอันเขียว, วิปฺพพอสุภ อสุภที่มีน้ำหนองไหล, วิจิตฺตกอสุภ อสุภที่เขาสับพันเป็นช่อง, วิภูษิตกอสุภ อสุภที่มีสัตว์ย่อยแอ่งกิน, วิขิตฺตกอสุภ อสุภที่เปื้อนด้วยเลือด, ปุพฺพกอสุภ อสุภที่เต็มไปด้วยหัวหมู่นอน, อฏฐิกอสุภ อสุภที่มีแต่ร่างกระดูก

๔ อนุสสติ ๑๐-พุทธานุสสติ ระลึกรถึงคุณพระพุทธเจ้า, ธมฺมานุสสติ ระลึกรถึงคุณพระธรรม, สงฺฆานุสสติ ระลึกรถึงคุณพระสงฆ์, สីลानุสสติ ระลึกรถึงศีลของตน, จาคานุสสติ ระลึกรถึงทานที่ตนบริจาแล้ว, เทวานุสสติ ระลึกรถึงคุณที่ทำให้บุคคลเป็นเทวดา, มรณสติ ระลึกรถึงความตายที่จะมาถึงตน, กายกตาสติ ระลึกรถึงกายให้เห็นว่าไม่สวยไม่งาม, อานาปานุสสติ ตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก, อุปสมานุสสติ นึกถึงธรรมเป็นที่สงบรำงับ

เจริญวิปัสสนา^๑

เห็นประจักษ์ไตรลักษณ์ก็

ปราโมทย์สมาธิ

มีอำนาจเหนือจิตต์อัน

เข้าถึงปฐมฌาน

มีห้า, อารมณ์พัน

คือวิตก,^๔ วิจารณ์,^๕ ปี

กับหุตติยานครา

เมื่อละบดเล่า

ละสุขอีกสถาน

เหลือแต่อุเบกขา^๖

สมาธิชั้น^๗สูง

พิจารณาขั้นห้า^๒ พอ

วิเวกจิตต์อามิสหมัน^๓

เปี่ยมสติสัมปชัญญ์^๔

ไม่วอกแวกชอกแซกชน

คือการเพ่งนับที่ต้น

พิเศษจากจิตต์นানা

ติ, สุข กับเอกัคคตา^๖

นี้ละวิตกวิจารณ์

ก็เข้าสู่หุตติยาน

จตุตถฌานจึงเข้าถึง

เอกัคคตาตั้ง^๕สำนึ^๘

มีแรงกล้าสามารถจริง

๑ วิปัสสนา-วิปัสสนากัมมัฏฐาน มาคู่กับสมถกรรมฐาน

๒ ขั้นห้า-รูป, เวทนา (ความเสวยอารมณ์เป็นสุขทุกข์ หรืออุเบกขา), สัญญา (ความจำได้หมายรู้), สังขาร (ความคิด), วิญญาณ (ความรู้)

๓ ...หมัน-ปราศจากความปรารถนาทางกามคุณ มีรูปเป็นต้น

๔ วิตก-ความคิดวุ่นไปต่างๆ

๕ วิจารณ์-ความพิจารณา

๖ ...เอกัคคตา-จิตต์มันอยู่ในสิ่งที่มีง ความสนใจเป็นอารมณ์เดียวได้ คือจิตต์เป็นสมาธิ มีกำลังมาก ที่เปรียบด้วยแสงแดดฉายจุกบุนหรือติ

๗ อุเบกขา-ความเป็นกลาง ในที่นี้คือจิตต์เฉย เปล่าจากบีบติ

๘ สำนึ-สิ่ง, สิ่ง, คงอยู่

๒
ภูมิปัญญา—ฉานทั้ง ๓

ตอนนั้นพิจารณา

ในสภาพธรรมสิ่ง

เพื่อให้เห็นเที่ยงแท้

ท่านจัดเป็นไตรญาณ

คือ ‘บุพเพนิวาสา-

ให้รอบรู้ส่วนชั้น

‘จตุปปาตญาณ’

หยั่งรู้กำเนิดใน

ประจักษ์ว่ามนุษย์

ทำชั่วได้ทุกชั่วร้อน

ล่วงข้ามความสงสัย

อนาคต, โทษคุณ

วิชาที่สามเรียก

คือความรู้ในอัน

เป็นพระอริยบุคคล

เข้าสู่พระนฤพาน

ด้วยสมาธิจิตตั้ง

ซึ่งกมลโลกโอฆสงสาร

และได้รู้เท่าถึงการ

ขานชื่อไว้ต่าง ๆ กัน

นุสสติญาณ’ ชั้นต้นนั้น

อันตนอยู่แล้วอย่างไร

คือปัญญาอันว่องไว

ความเกิดมีและม้วยมรณ

มีกรรมเป็นของตนก่อน

และทำดีก็ได้บุญ

ในอดีต, ปัจจุบัน, อนาคต

ทั้งสามกาลต่อเนื่องกัน

‘อัสวักขญาณ’ นั้น

จะสุดสิ้นอาสวผลาญ

ข้ามพ้นวัฏฏสงสาร

สำราญแล้วไม่คืนเลย

มรรคผลทาง ๔ กุ
ม

สมเด็จพระสุคต	ทรงสุวพจน์ห้าชั้นเฉลย
ทรงเห็นคุณเช่นเคย	ว่าเวไนยนิกร
บางเหล่าควรสำเร็จ	อริยโมกขโลกอุดร
ดวงจิตต์ผะโอร้อน	อาจถึงซึ่งอรหัตตผล
ดูช่างข้อมวิเศษ	ชักฟอกผ้าให้หมดมล-
ทินแล้วจึงขวยขวน	ลงส้อมได้คั่งใจ
พระองค์จึงดำรัส	อริยสัจทั้งสี่ไฉน
คือทุกข์สมุทัย ^๑	นิโรธ ^๒ มรรค ^๓ ประจักษ์พัตน
ผู้ฟังต่างบรรลु	มรรคผลบ้างต่าง ๆ กัน
คือเพียงโสดาบันน์	สกิทาคามี, อนาคามี
ยิ่งยอดคืออรหัตต์	ซึ่งท่านจัดเป็นชั้นที่
สูงสุดส่วนอร-	ยบุทคลพ้นทุกข์จริง

๑ สมุทัย-เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่กัณหา ความอยากใหญ่

๒ นิโรธ-ความดับทุกข์ คือ เนกขัมม์ ออกเสียงจากกาม

๓ มรรค-ทางปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์มี ๘ สมุมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ, สมุมา
สงกปโป ความดำริชอบ, สมุมาวาจา วาจาชอบ, สมุมากมฺมุนโต ทำการงานชอบ,
สมุมาอาชีโว การเลี้ยงชีพชอบ, สมุมาวายาโม การพยายามชอบ, สมุมาสติ การ
ระลึกชอบ, สมุมาสมาธิ การตั้งใจชอบ

สกุ่กอมรรคผล
มรรคค่อทางละทง
โดยทางปฏิบัติ
ดั่งได้ลำดับมา

จบบทอนุบุพ-
เพียบเผยพุทธคุณตาม
จำแนกโดยลำนนำ
เผยแผ่พุทธบรรหาร

ผู้ได้คลต้องดั่ง
กิเลสมารเติบโตค้นหา
ถ่องถนัดผลนানা
เป็นสกุ่กพอรู้ความ
พิกลาส่งงาม
คติองค์เอกอาจารย์
พอจดจำแจกวิจารณ์
ให้นานสุดพุทธันดร^๑

๑ พุทธันดร—เวลาระหว่างพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งกับอีกองค์หนึ่งอุบัติขึ้น

ความจำ

ความจำดี นึก สร้างนักปราชญ์

คนฉลาด จำแม่น แสนเหมาะเหม็ง

คนขล^ม ถึงฉลาด ขาดจำเอง

มัวแต่เพ่ง เพียรจด ก็หมดดี

ดูสมุด ไม่บอก ออกมาได้

ว่าอะไร อยู่ไหน ให้ถ้วนถี่

ถึงอ่านแล้ว ลืมเสีย ก็เสียที

ต้องอ่านกัน ปั่นปี เสียเวลา

คนช่างจำ คลำถูก ทุกเรื่องผิด

เปิดสมุด พบบ่าย ไม่หนักหนา

พันท^มทอด รอดจ้านน ทุ่นค้นคว้า

ความจำสา รพัต^รให้ กำไรงาม

ทุกนาที่ มีแต่ จะได้เปรียบ
 คนขี้ลืม หลงเทียบ ถึงมั่งงำ
 คนหนึ่งบวก คนหนึ่งลบ จบโมงยาม
 ยั่งยืน มีแต่ความ ปราศ

กรณี เช่นนี้ ชี้ให้เห็น
 ว่าความเป็น พหุสูตร อยู่ที่ไหน
 ใครเกิดดี โดยมี ปัญญาไว
 จำต้องให้ ความจำ ช่วยคำชู

ถึงเขavnอ่อน แต่ก่อน ข้างจำแม่น
 ก็พอแค้น แข็งข้อ เข้าต่อสู้
 กับคนปัญญาไว แต่ไม่รู้
 จักจดจำ พร่ำตู่ ตั้งหลังล้ม

นักศึกษา เชิญพา กันสนใจ
 ให้จำแม่น เข้าไว้ ได้ดูดดื่ม
 ชิงความรู้ พหุสูตร สดปลาบปลื้ม
 ไม่ต้องขม ใครจำ รอทำไม?

ประโยชน์จืด เพื่อบท บันทึกแท้
 จดแทนจำ นั้นแล หากวไร
 ใครฝนกฏ ขึ้นจด ตะพัดไป
 ความจำก็ จะไม่ อยู่กับตัว

ไม่ใช่มัน มันจะอยู่ อย่างไรได้?
 ต้องเสื่อมไป ชุดไป จนหายหัว
 หลงก่อนแก่ แน่ๆ น่น่ากลัว
 ไม่ควรมัว เพลินจด จนหมดจำ.

10 กรกฎาคม 83

เรือขาดหางเสือ

ใครหนอ เป็นโจก ในโลกนี้

บ้างดง พงพี มีขุนเขา

พฤษัยไพร ใหญ่หลวง ทวงร่มเงา

เทพเจ้า สิ่งสถิต ในทิศทาง

สิงห์สา ราสัตว์ อัดแอ

อสรพิษ เฟ็กแผ่ พังพานกว้าง

มหาสมุทร สุดแสน อ่างว้าง

ผีสง เสน่ไหว ไม่เห็นตัว

เหล่านี ไหนมี อานุภาพ

พอปราบ ใด ๆ ได้ทั่ว

เป็นโจก โลกถ้วน ควรกลัว

กุมกรั้ว โลกครอง บ้างพิภพ ?

มนุษย์นี้ สักไร ที่ไหนเล่า?
 เลิศเซวี่ ฐู่เซ่น เจนจบ
 ใช้ปัญญา ฝ่าฟัน กรันครบ
 ตามตบ แต่งโลก ศรีวิไล

เปิดป่า ลำสมุทร สุดแดน
 นิमितแมน เมืองฟ้า จะหาไหน
 กันคว่ำ กรำธรรม ชาติใช้
 เอาชัย เชิงวิชา สารพัตร

เชียวชาญ การวิท ยาศาสตร์
 เหาะเหิน เดินอากาศ ได้ถนัด
 หุทิพย์ ตาทิพย์, ทิวทัศน์
 เห็นถนัด ข้ามโลก เลบไป

โจกโลก จะเป็นโจก โลกอังคาร*
 สร้างบาดาล สถาน น้อยใหญ่
 เพียรจะเอา ชนระ หิมาลัย

---

* โลกอังคาร มนุษย์พยายามจะไปเยี่ยมดาวพระอังคาร.

ขึ้นไม่ได้ เหาะข้าม, ยังตามเพียร

หมอง ไม่วาย ตายเพราะงู
มนุษย์เล่น ความรู้ อยู่บ้านแป้น
ยิ่งรู้มาก ยิ่งอยาก จะเล่าเรียน
เลยเป็นเชียน ผู้วิเศษ เดชอะเคอ

มีเครื่องมือ ก่อวิท ยาศาสตร์
เอาชัยแก่ ธรรมชาติ ฉลาดเหลือ
แต่เล่นไฟ ไฟลาม ตามลวกเนื้อ
ระวังเมื่อ ไฟครอก บอกให้รู้

นักวิท ยาศาสตร์ ปราชญ์ของเรา
จะโทษเขา ไม่ควร ล้วนรู้อยู่
เขาคิดค้น ขวนขวาย หมายเชิดชู
แต่ทางใช้ ไฟล่ตุ ทำลายตน

ตัวเป็นโจก ในโลก ไม่กลัวใคร
แต่ตัวเอง นั้นไซ้ จะป่วน
ด้วยนามอ ตนเอง เก่งกาจจน

คนฆ่าคน จนโจก โลกหลุดไป

เลขสละ ตำแหน่ง แห่งโจกโลก
 ปล่อยเขื่อน ขนโจก แทนก็ได้
 จะรู้หรือ ฉากหน้า เปิดทำไร
 หมั่นแสนปี น้ไม่ สุนานัก

เวลาแห่ง ประวัติการ แม่ล้านปี
 ก็เท่ากับ พรงุ่น จงตระหนัก
 มนุษย์บ้า เพี้ยนตน จนพร้อมพรัก
 นรู้จัก สันกาล กล้านปี ?

นับตั้งแต่ คอยกับ สืบจากสัตว์
 กะทั้งจัด เป็นคน พันบดสี
 เดินสองเท้า พามัน สมองมี
 ไขว้ธ ป่าเถื่อน เหมือนสำนัก

เสพเนอดน เนอสัตว์ กัดผลไม้
 กินดิบๆ กว่าจะได้ พารู้จัก
 ก่อไฟผิง ปังย่าง อย่างพร้อมพรัก

จนประจักษ์ เจริญเห็น เช่นเดียนั้น

สิ่งใด ได้ยาก พึงบากบั่น
รักษาไว้ ให้มั่น จึงควรที่
บรรพบุรุษ ลงแรง แสวงดี
ควรหรือทา ยาทาย บั่นปลง?

ที่แล้วมา เหมือนว่า อภิชาติบุตร
กาลต่อไป ให้อุจ สูงส่ง
อย่าเป็น อวชาติบุตร นุดเผ่าพงษ์
ให้เลิกหงส์ เป็นกา น่าเสียดาย

อะไรเล่า จะเข้า มาเป็นมาร?
ก็กิเลส ตัณหา เหมือนมันหมาย
ปัญญามาก หากสติ มิเป็นนาย
คงไม่วาย ชอกช้า ระกำทรวง

วิทยา ศาสตร์หา ปัญญาให้
ก็อะไร เล่าเสริม สติหน่วง
ศาสนา ล้าหลัง บ้างทักท้วง

ว่าเกิดลวง สมัย ให้โง่งม

เอาเป็นว่า วิทยา ศาสตร์ช่วยได้
แขนงใน ส่วนนาม กิ่งานถม
ทั้งเอธิกส์ ฟิโลโซฟ ทั่นิยม
รับอบรม ศึกษา อย่าช้าเลย

ทางส่วนรูป ความรู้ เจริญมาก
ทางส่วนนาม เหลือแต่ซาก แล้วท่านเอ๋ย
ควร^๕ร้อ^๕ฟน ^๕ขึ้นใหม่ ^๕ไม่เฉยเมย
ชมพุท^๕ทวิ^๕ป เราเคย ^๕ขึ้น^๕ชอ^๕มา

พุทธศาสน์ เราขาด องค์พระเจ้า
เคยถูกเหมา ว่าไม่ ไซ้ศาสนา
แต่ทั่วโลก ยอมรับ เป็นปรัชญา
มีคุณค่า ควรแล้ว แก้วบุรพทิศ

แก้วดวงเดียว ที่ทำ มาตรวจได้
เพราะ^๕เนื้อ^๕ใจ วิทยา ศาสตร์สนิท
มีเหตุเป็น แดนเกิด ประเสริฐฤทธิ์

ล้วนให้คิด กันเห็น เช่นวิชา

อำนาจเหตุ เป็นใหญ่ สมัยนี้
บังเกิดมี ไปเชื่อ ศาสนา
แต่ต้องเชื่อ พุทธพจน์ ปลดสงก
เป็นวิทยา ศาสตร์สนิท ทางจิตใจ

เรื่องกิเลส ตัณหา อาสวะ
ท่านสอนละ เช็ดแล้ว เป็นไหนๆ
ทั้งสติ ปัญญา ท่านว่าไว้
ว่าพรากกัน ไม่ได้ ในโลกนี้

สติเป็น หางเสือ ลำเรือตั้ง
ปัญญาเป็น กำลัง ให้แล่นรู้
ขาดอย่างใด อย่างหนึ่ง จinghamคดี
กิเลสปรี่ เล่นงาน บานตะไค

ทุกวันนี้ โลกมี กิเลสมาก
ปัญญาขาด สติหาก ให้เขี้ยวใหญ่
เรือแล่นปร้าด ขาดหางเสือ ไม่เมื่อไร

๑๑๓

ก็เมื่อนั้น พลันไป ถึงอัมปาง

มนุษย์ได้ บัญญา มาดีแล้ว

ยังกลาดเกล้า สติ ดำริบ้าง

เชิญชิมรส พุทธพจน์ กำหนดทาง

ให้เป็นหาง เสือไว้ ในโลก เทอญ.

15 ตล. 81

เจ้าโลก

ยามโลกลอยฟุ้งฟ้า

ผ้าพายุ

พะยับเมฆม่านวิหขุ

ช่อช้อย

แววับสดับอสุ-

น้บาต บรรเลง

ดาหลับหุดับถ้อย

สุดทำทวงภัย

ปวงสัปบุรุษถ้วน

ธรรมงำ

ไประย้อยต่อโลกธรรม

เที่ยงแท้

ชั่วดีมีอาจทำ

ให้ห้วน พร้นพริ้ง

รู้รับรู้ปรับแก้

เลิศกุชุนม์

เพราะคนโลกก้อยคำ

อารยธรรม

เพราะมนุษย์โลกธรรมงำ
สัตว์โลกเกิดเพื่อบำ—
เพียบจตุปัจจัยแล้ว

โลกแล้ว
รุงมนุษย์ นั้นเทียว
ผ่องเลี้ยงเราเอง

ขำเกรงอัตวินิบาตบ้าง
เพื่อบุคคลสัปบุรุษเห็น
ธรรมาธิปัตย์เป็น
ธรรมจักรครองผู้ได้

บำเพ็ญ
ตระหนักไว้
เจ้าโลก
ปกบ้องครองธรรม

โลกจกทำเลศด้วย
ผู้วิเศษล้ำสัปบุรุษ
ใจโลก* จัดโลกดู
ใช้ช้พอชีพสร้าง

มนุษย์
รอบข้าง
แดนประดิษฐ
ร่วมล้างศัตรู

23 กุมภ. 81

---

* ใจโลก คือมนุษย์ เพราะเป็นใจในบันฑิตสัตว์โลก

สำหรับหนุ่มสาว

สรรพคุณทั้งห้า

ความเจริญ จักเกิด แก่ผู้ใด
เพราะอาศัย สรรพคุณ ห้าอย่าง
คือหนึ่งหลัก, สองฉลาด, สามแหวกทาง,
สี่อดทน, ห้าพลัง นวยโชคดล

ผู้สามารถ แต่ขาด ความแหวกว่าย
เหมือนปั่นขาด กระสุนหมาย ไม่เป็นผล
ผู้ฉลาด ขาดหลัก ชักเวียนวน
ผู้อดทน ทั้งโชค ยิ่งโรคร้าย

โชคนี้หรือ ก่อพระเจ้า เพาะจะช่วย

แต่ผู้ช่วย   ตนเอง   เร่งชวนขาย
 ไม่ช่วยตน   เหมือนคน   มือตีนตาย
 จะมัวหมาย   โชคช่วย   ก็ป่วยการ
                  สรรพคุณ   ห้าอย่าง   ที่อ้างนี้
 แม้เหมาะมี   ครอบส่วน   เป็นแก่นสาร
 ถึงพร้อมบ้าง   ดั่งบ่ม   อบรมนาน
 กอบการงาน   ก็คงลือ   ชื่นช่อเอง

สำหรับผู้ใหญ่

พระผู้เป็นเจ้าของเงิน

มั่งมีศรีสุขขึ้น	สรวรรกตา เห็นฤา?
สพรั่งมิตรบริวารมา	แวดล้อม
อ้อ! เงินช่อแก้วสา—	รพัตร์นิก เจียวน
สถิตแทบทองทองพร้อม	พรั่งผู้บูชา
โมหาคติทั้ง	หลายใด

จะยิ่งกว่านี้ไป

เงินคือเครื่องหนักใจ

เงินเพิ่มภาระให้

เงินทาสเลี้ยงอ้อมแล้ว

เราทาสเงินเป็นนาย

เศรษฐกิจตระหนี่หลาย

ทองห่อผ้าขี้ริ้วเกือ

คนถมไปที่ใช้

บ้างสละสุขรักษา

บ้างเสวยทุกขเวทนา

เงินประโยชน์ที่ใช้

มหาเศรษฐกิจอย่าง

ใช้ทรัพย์ช่วยโลกเป็น

แต่ผู้จ่ายผิดเห็น

รัฐจึงเก็บภาษีแก้

หอนได้

ต่างหาก

มากน้อยใครเถียง?

นายสบาย ชอบแล

ผิดเนื้อ!

ตำหรับ ดีแล

กิจนี้ใครชม?

เงินหา เป็นไม่

ทรัพย์ไว้

ยามจ่าย เงินแล

เที่ยงแท้แลนา

รอกคิเฟล เลอรุนอ

ประโยชน์แท้

จะมาก กว่ามาก

ช่วยข้างคนจน

พหุส๑ ข ข

(อินทรวีเชียรฉันท ๑๑)

เอนเอกเขนกเหนือ

รุ่มรุกขมู๓ ยาม

แจ้ว ๆ สุโน๔ จ้อ

นกรู้และเลือกเป็น

ไม่ห่อมตะล้อมชล

เรียมชานเสน่ห้เสา

น้ำใสสะอาดนเปี่ยม

น้ำใจและน้ำจริง

แน่ะ ? นกและแน่ะ ! ไ้ม

สุขุมสุขุมชะอุมอร—

ดิ๒ นุ่มสนามงาม

মনহোৗননিম্বেন

พิศอ้อ ! ก็แลเห็น

ปิ๕ ร่มฤๅดีเรา

กล๖ แสงระงะงอกเงา

วสภาพ๗ ณะสมสิ่ง

মনเรียมก็เปี่ยมขิง๘

กลเปี่ยมจะปานกัน

ชลให้ประโยชน์กรัน

ณ๑๑ เลียงชะลอวัย๑๒

พหุส๑ ๑ ผู้มีความรู้แตกฉานเพราะการได้ฟังมาก สมัยนี้เป็นสมัยหนังสือ
แพร่หลาย การฟังจึงต้องเปลี่ยนเป็นการอ่าน ตรงกับคำ
Well read ผู้มีความรู้แตกฉานด้วยการได้อ่านมาก

ดิ๒	หญ้า	ปิ๕	ที่รัก
รุกขมู๓	โคนไม้	กล๖	ราวกับ
สุโน๔	นก	เสาวสภาพ๗	ธรรมชาติอันน่ารัก
มน...ขิง๘	ใจอึมเิบแข่งกับนาที่เต็มเปี่ยม		
...วัย๑๒	หัวงน้ำ (แม้มหาสมุทรโดยส่งฝน) ย่อมเลี้ยงพุ่มไม้ให้เขียวสดอยู่ได้		

ใส่เปี่ยมตลอดปี
รับถ้ายระบายไป
น้ำต้นก้นน้ำตาย
ลับหลังพิรุณแปรน
แผดเผาพะผ่าวกรุ่น
เหือดแห้งระแหงมอง

นกเอ๋ยเฉลยจบ
จันเจียบจะเจียงม
ความขำกำเนิดใน
แจ่มแจ้งแสดงภู—
เราท่านสำคัญการ
อย่าเขียงสระน้ำฝน
จงเขียงสระน้ำไหล
ร่มรุกขชาติราย

ก็เพราะมีทำเลไหล
บ่มีเหือดระเหยหน
บ่ระบายบ่เทียงทน
สุริย์รำกระหน่ำหนอง^๑
ระอุอุ่นละอองกรอง^๒
บ่มีชนมิชวนชม

ฤประสพทิพารมณ
ฤจะจ้องวิจารณ์ดู ? ^๓
มนไสสำเหนียกดู
มิสภาพ^๔ พิสิณ^๕ ผล
บริหารกำลังตน
อุตุ^๖ แล้งจะแห้งหาย
ชลเลี้ยงบรู๊วบาย
ทวิบท^๗ บำเรอพลาง

...หนอง ๑ พอฝนทิ้ง แสงแดดก็แผดเผาจนน้ำในหนองแห้ง
ละอองกรอง ๒ เผาให้เป็นไอน้ำลอยไป

...ดู ? ๓ นกหยุดพูด เพราะเกิดอารมณ์ทักขย หรือเพื่อจ้องดูเรากอก ?

ภูมิสภาพ ๔ ธรรมชาติคือแผ่นดิน

พิสิณ ๕ ติ, วิเศษ

อุตุ ๖

ทวิบท ๗

ฤ

สัตว์สองเท้า, นก

ความรู้ประจักษ์—

ไปควรจะกันทาง

การอ่านวิจารณ์รับ

ตรวจค้นบัพันบรร—

โลกนี้มีไฉน

บรรพ์^๔ ปรตฺยบันธาย

อย่าหลงทะนงเขา—

เดาเพลินดำเนินเพลง

คิดเดี้ยวจะเที้ยวขึ้น

ใดมีเป้าหมายล

ครองเต็มและเสริมต่อ

อาศัยสำรวจเรียน

วิ จะมาณทิสทาง

กลก่อทำนบก้น

สิวิศัพท^๒ สิ่งสรรพ

ลวิเศษเสมื่อนหมาย

นิติ^๓ กันสะดวกดาบ

นยน์้อมประนอมเพรง^๕

วนเฝ้าจะคิดเอง

สระซึ่งกำนิงฝน^๖

ดำริพันและหมั่นคน

บมิใช่วิสัยเชียร^๗

วุฒิปอกก็พึงเพียร^๘

พหุศรุตจะสมหมาย

วาริ ๑

ศัพท์ ๒

นย...เพรง ๕

...ฝน ๖

เชียร ๗

...เพียร ๘

วาริ, น้ำ

เสียง, คำ

ภาว ความเป็นไปอย่างใหม่ย่อมสืบเนื่องมาจากของเก่า

เปรียบเทียบเฝ้าจะคิดเอาเอง ไม่ดูแบบอย่างของใคร ว่าเหมือนสระ
น้ำฝนซึ่งน้ำอื่นไหลเข้าไม่ถึง นับวันแต่จะแห้งเหือดไปในฤดูแล้ง

นักปราชญ์ ผู้รู้

ควรใช้ความรู้ที่เขามีอยู่แล้ว เอามาคิดต่อเติมให้ยิ่งขึ้นหรือให้
เหมาะ แทนที่จะคิดเอาเองหรือตรัสรู้

นิติ ๓

บรรพ์ ๔

แบบอย่าง

ก่อน, ในที่นี้หมาย อดีต

อุปมาชาลาลย์

อาตม์เอกเขนกสabay

เพื่อนนกก็ผกหน้

เรียมหลักพนารัญ

อุปไมยมิกลับกลาย^๑บวิกรรมณ ความผัน^๒จรลละแวกวัน^๓สุริย์แมกสุเมรุบัง^๔

๒๓ กรกฎาคม ๕๗

-
- ...กลาย ๑ ความเปรียบเรื่องสระน้ำตรงกับความจริงเรื่องหลักทาคิดกับลี้มทาคู
 เยี่ยงอย่างที่เขาทำกัน
- บวิกรรม...ผัน ๒ นั้กเพลิกเพลินอยู่
- วัน ๓ วณ, พน, ป่า
- สุริย์...บัง ๔ พระอาทิตย์ซ่อนหลังเขาพระสุเมรุ คือ ตะวันตกดิน, พลบ

ระยะต่าง ๆ

ระยะแห่งโรค

Stage of Diseases

หมอเทวดา

(โคลงก้นบาทกฤษณ)

โรคภัยไข้เจ็บล้วน

ดุจชีพเดินตามวัย

ข้ามระยะและวัยจะ

เพียงร่นระยะกะชั้นสั้น

เคราะห์ดีแพทย์เข้าเขตดี

เลยแพทย์เป็นเทวดา

มากหมอมากเปลี่ยนพลอย

ความโศกของเจ้าไข้

มีระยะ ดำเนิน

ฉะนั้น

สำเร็จ ดังฤา ?

สุคทา.^๑

ไข้ถอย

กะเดื่องได้^๒

เสียชื่อ แพทย์ชุม^๓

ไม่เบา.

...หา ๑   โรคจัดเป็นระยะต่าง ๆ อยู่ในระยะ ๑ จะให้ข้ามไประยะ ๓ ไม่ได้
อยู่เอง เพียงช่วยให้ระยะสั้นเข้า ได้หายเร็วเข้า ก็นับว่าได้รับการดีแล้ว

โรคติดต่อก็น่าจะมีระยะพักและระยะติดต่อกันได้

...ได้ ๒   เวลาที่เจ้าไข้ใจร้อน เปลี่ยนหมอไม่ได้หยุด หมอคนที่เข้ามารักษา
ประจบเวลาไข้ถอยแล้ว ก็วางยาให้คนไข้หายวันหายคืน เลยเลื่องลือว่า
เป็นแพทย์เทวดา ทั้งนี้มีบ่อย ๆ

...ชุม ๓   ส่วนแพทย์ดี ๆ ที่ไปถูกไข้กำลังต้องเดินตามระยะของโรคเข้า ถูก
เหมาว่ารักษาไม่หาย พลอยเสียชื่อเปล่า ๆ ก็มีชุม

ระยะแห่งการเผยแผ่ฝ่ายเศรษฐกิจกรรม

Stage of Economic Developments

บทที่ ๑๕ บทกวี

เราวิเศษ, สุภาพ, ^๔ ซอ, ^๕ ทั้ง	เราเกียจ-คร้าน, ^๖ ๆ ?
โฉนโลกแลเห็นเรา	เช่นนั้น ?
เสียงหนึ่งยกขอกเกียรติ	เสียงหนึ่ง ^๗ ดูถูก
กิเลสพึงตามกะชั้นคน	เกียจเรา ดอกนา. ^๘
อยู่ชั่วอยู่น่าชิง	สมบูรณ์ แล้วแล
ใครจักอาบเหงื่อเอา	ต่าง ^๙ นำ ? ^๒
บัดแข่งแบ่งเสพศูนย์	สงบพราก พลันพอ
ตัวบ่ทันรู้ ^๑ ชา	เสร็จเขา ^๓ สิเรา.

...หน้า ๑ การวิ่งกะเลือกกะสนหาเงิน, การแย่งกันกิน, การเอาเวลาซึ่งเป็นของเรา—ควรเราใช้ได้ตามสบาย—ไปตีราคาเป็นเงิน แล้วทำตัวเป็นสุนัขถูกน้ำร้อน หรือว่าถูกเอาประทัดผูกหางและจุก เหล่านี้นั่นเป็นกิเลสทั้งนั้น กิเลสเหล่านี้พลอยมากินถึงเราเข้าด้วย

...หน้า ๒ สยามเป็นอยู่ชั่วอย่างเหลือเฟืออยู่แล้ว การหากินตัวเป็นเกลียวหรือเอาเหงื่อต่างนำ ย่อมไม่จำเป็นโดยธรรมชาติ

...สิเรา ๓ แต่เดี๋ยวนี้เกิดแข่งกันทำและแย่งกันกิน ความอยู่เป็นสุขอย่างแต่ก่อนก็หมดกันพอดี เราโค่นเข้าไม่ทันรู้ตัว คือเปลี่ยนอริยาสัยไม่ทัน การศึกษาที่อาจช่วยได้ก็ถกยึกไว้โดยไม่มีทุนพอ เราก็แพ้เขา

ไปเคยอดอยากสู้
 ขนแข่งปล่อยเขา, เรา
 เงินมิใช่นายเลข
 เราอยู่ระยะเอออเพื่อ

คนเคย ได้ฤา ?
 โอบเออ
 แท้ทาส เที้ยวแล
 ผดเคือง^๑

ระยะแห่งการเผยแผ่ฝ่ายการเมือง

Stage of Political Developments

มุมโลกที่สุขที่สุด^๒

ยามโลกวิปลาสา ^๑	ระส่ำระสาย
ผลแห่งมหาสงครามเปลือง	ไม่นาน
ชีพมลายทรัพย์สินมลายวาย	สงบวอด
ภัยพิบัติใหญ่น้อยด้อย	ต่อเติม

...ผดเคือง ๑ เราเคยแต่ใช้เงินเป็นทาสทำความสะดวกในการซื้อขายแลกเปลี่ยนให้แก่เรา เราไม่เคยเอาเงินเป็นนายโดยยกย่องตั้งแต่งให้เป็นกั้วสารพัดนึก เพราะฉะนั้นเราก็บูชาคนเพราะตัวเขาไม่ใช่เงินของเขา และเราก็ออเพื่อแผ้วแผ้วให้มันและช่วยเหลือกันได้ โดยไม่ต้องคิดราคาเงินอย่างซื้อขาย หรือจ้างอ้อน. เมื่อโลกได้ท่วมเท เอาความเปลี่ยนแปลงเข้ามาให้เราเห็น เราก็ออกกับตกอยู่ในระยะที่น่าใจเอออเพ้อก็ยังอยู่ แต่ความผดเคืองก็มาถึงเข้าทั้งสองอย่างนุ่มน้อมเป็นปฏิบัติแก่กัน ทำให้เราไม่ทันสมัย

...สุข ๒ ฝรั่งเศสเรียกสยามว่า *the happiest corner in the world*

จลาจลกล่นตลอด^๕พน
 พาณิชย์, การเมือง, เสริม
 เทพเจ้าก็สมทบ
 ดาลแผ่นดินแผ่นดิน^๖น้ำ

สยามเมืองล่องลับ^๗ลรอด
 เมืองสงบคนสงบ^๘เคื่อง
 ขนช่อแหล่งสุขใน
 เราอยู่ระยะ^๙นี้ได้
 คือสิทธิการครอบ^{๑๐}บ้าน
 ราษฎร^{๑๑}มอบพระจอมปราณ^{๑๒}

พิภพ
 วุ่น^{๑๓}ว้า
 กระทบยอด ทัด^{๑๔}เจ้าเที้ยว
 บั่น^{๑๕}เมือง.^{๑๖}

โพย^{๑๗}ภัย
 ชุ่น^{๑๘}ไร^{๑๙}
 โลก^{๒๐}รอบ
 อิก^{๒๑}นาน และ^{๒๒}ฤา ?
 ครอบ^{๒๓}เมือง
 หมด^{๒๔}ถ้วน

...วุ่น^{๑๓}ว้า ๑ คนมัรบหรือช่วยการรบ โรงงานควรทำสินค้าไหลไปทำปิ่นและ
 กระสุนปิ่น ราคาสินค้าหรือราคาสินค้าขึ้นปั่นป่วนหมด พ่อค้าพวกค้า
 กำไรก็มั่งมีใหญ่โต แต่พวกเคราะห์ร้าย ก็พินาศล่มจมเป็นระเนน
 ไปตามกัน นี่ก็จลาจลทางพาณิชย์. ส่วนจลาจลทางการเมืองนั้นก็
 คือประเทศได้เปลี่ยนเนริบบีบลิกลงไปมาก ทั้งที่เปลี่ยนและไม่เปลี่ยน
 ก็ย่อมปั่นป่วนกระเทือนไปตามกันไม่มากนักน้อย เนื่องจาก
 ความไม่พอใจระหว่างกรรมกรกับเศรษฐีผู้จ้าง

...เมือง ๒ คือ แผ่นดินไหว กรุงโตเกียวนครหลวงแห่งญี่ปุ่นพินาศด้วยอัคคี
 ภัยอุทกภัยเป็นส่วนใหญ่ กับโยโกฮาม่าซึ่งเป็นเมืองท่าดล่มทะเลาย
 เกือบหมดเมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๖ เสียชีวิตและทรัพย์สิน
 สมบัติแทบนับไม่ถ้วน

...ไร ๓ ความกระเทือนกระเทือน แห่งมหาสงครามมาถึงสยามแต่เพียงทาง
 การพาณิชย์บ้าง ทางการเมืองสงบอยู่เป็นปกติ จึงแปลกกว่าที่อื่น ๆ

ปราณ ๔ ชีวิต พระจอมปราณคือเจ้าชีวิต

ฝูงชนไประคายเคือง
สิทธิของตน
ส่วนตัว.^๑

เพราะใช้ สิทธิตน
ส่วนตัว.^๑

ระยะแห่งการเผยแผ่ฝ่ายธรรมจรรยา

Stage of Moral Developments

เลื่อนภูมิธรรมแห่งมนุษยโลกขึ้นอีกขั้นหนึ่ง

เปรสติเด็นต์วิลสัน ^๒ ไฟ	ใจธรรม
ข้ามทวีปนำยุโรปนิว	นั่งจ้อ
สันนิบาตชาติจึงกำ	เน็ดเพื่อ โลกแล
ยามพิพาทชาติได้พ้อ	พูดกัน.
อาบิเตรชัน ^๓ เชื่อใช้	แทนยุทธ
อ็อกอเมริกาผัน	ผูกแคว้น

ส่วนตัว ๑ ราษฎรไม่พอใจเจ้าหน้าที่ก็เพราะเหตุความได้เสียส่วนตัว เช่น เห็นไปว่าเจ้าหน้าที่ไม่ให้ความเสมอภาคเป็นต้น. การออกอาจร้ายแรง เช่นผู้พิพากษาถูกยิงเคยมีบ้าง ก็ล้วนความไม่พอใจส่วนตัวทั้งนั้น

เปรสติเด็นต์วิลสัน ๒ ประธานาธิบดีแห่ง ส.ป.ร. อเมริการะหว่างสมัยสงครามโลก เป็นผู้คิดตั้งสันนิบาตชาติ ได้ไปเข้าประชุมแทนประเทศของตนเอง ที่ปารีส ซึ่งมหาประเทศอื่นๆ ก็มีเพียงอัครมหาเสนาบดีไปเข้าประชุมแทน

อาบิเตรชัน ๓ วิธีกัดสินข้อพิพาทด้วยทั้งคนกลาง เรียกว่าอนุญาโตตุลาการเป็นผู้ตัดสิน

ชวนมหาประเทศรุด
เพื่อประณามยุทธใช้มั่น
ชาติใหญ่ให้ได้ออ-
ทั้งโลกเลื่อนภูมิคือ
“ควายยังอกเข่า
คำกล่าวเท่าชหน้า

ลงชื่อ รับรอง
เครื่องมือ การเมือง.^๑
สัตย์ต่อ กันเทอญ.
ฟากฟ้า^๒
มนุษย์เล็ก รบเลย”
ว่าเรา ติรัจฉาน.

ระยะแห่งการเผยแผ่ฝ่ายการสมาคม

Stage of Social Developments

คำสนาพระศรีอารย์

ความดำเนิรเกริ่นเกริกเบื่อง
บุรพทิศติดตามเขา

อัสดง- คตแล
แอ่นแอ^๓

- ...การเมือง ๑ คือ สัญญาที่นายเค็ลลอก เสนาบดีการต่างประเทศของอเมริกา
เมื่อครั้ง กุลลิคซ์ เป็นประธานาธิบดี เป็นเจ้าของเริ่มขึ้น เรียกว่า
‘เค็ลลอกแพ็กต์’ ศาสนิกคณะของเค็ลลอก ซึ่งสยามก็ได้รับรองแล้ว
- ...ฟากฟ้า ๒ อันใดที่ชาติใหญ่ๆ ตกลงกันได้แล้ว ชาติน้อยๆ ก็ยอมยินดี
ตาม การเลิกสงครามนี้เป็นความต้องการของชาติน้อยๆ อยู่แล้ว
เหมือนกัน
- แอ่นแอ ๓ ภาวะอย่างใหม่ที่ชาวตะวันตกเป็นผู้ดำเนิรชำนานูมาก่อน เมื่อถึง
คราวที่ชาวตะวันออกต้องหันตามไปด้วย ก็ต้องแอ่นๆ แอ่นๆ ชักช้า
ไม่ทันเขาอยู่เอง

คอยดูชั่วดึก

ก้าวหนักจึกเค้เก้

โสโซลิซั่มทั้ง

แจกสุขสมส่วนดัง

ดีดอกสุขถ้ำดิน

กัลปพฤกษ์นี้ถ้วนหน้า

หญิงชายเสมอกากเพียง

สกุล, ชาติ, ชั้น, วรรณ. หมาย

มีแต่สุขตามกัน

เปลี่ยง่อยพลอยกะเตองเบอง

พระศรีอารย์โปรดถ้วนได้

ชิงสุกก่อนห่ามหาญ

วิว่า ไปนา

กะมัง ?

ซั่ม^๑อื่น อื่นๆ?^๑

ฟากฟ้า

ดกมาก

น่ากระหาย

สุดพรรณ—นาแน^๒

หมดเรื่อง^๓

ตามส่วน สามารถ

อุปการ

เป็นดี

หักแท้

...ๆ ?   โสโซลิซั่ม, คอมมูนีซั่ม, ซินทิแกลิซั่ม, ฟาสติซั่ม, ชุนยัคเซนิซั่ม
 ๖ ล ๖ เหล่านี้ ต่างพวกก็ต่างคิดกันไปต่าง ๆ นา ๆ และต่างก็เฟื่องเลี้ยง
 จะให้โลกถึงศาสนาพระศรีอารย์ทั้งนั้น

...แน ๒   ถ้าถึงเสมอกากจนหญิงก็จะมีสามีได้ อย่างชายมีภรรยาแล้วก็สุด
 พรรณนาแน

...เรื่อง ๓   ก็คือ ที่ช่วยทำความดีเท่านั้น นอกนั้นเป็นอันไม่นับ

การเปลี่ยนประเพณี

ระยะเช่นชนแม่

เลี่ยมสานตรังรักได้

แม่ไม่ได้ไปมัว

สิทธิ์ที่มอบเปลี่ยนมือ

ให้ห้ามสูกได้ไซ้

ยากนัก

น่ากลัว ต้องเตรียม*

ดังฤา?

มัดไว้

มามาก

สุขขึ้น.

๕ กรกฎาคม ๗๐

...เตรียม*

ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เสมอ และย่อมมาถึงเราด้วยเสมอ เพราะการคมนาคมสะดวก เราตามเขาเอื้อมกันทุกอยู่ในที่ ๆ ต้อง ชิงสุกก่อนห้าม การชิงสุกก่อนห้าม เป็นการหักหาญ มีอันตราย ไม่มากนักน้อย การเตรียมก็คือ รีบให้สุกเสียก่อนที่ห้ามจะให้โทษ เพราะเหตุต้องชิงสุก

อารยธรรม

เก่า กับ ใหม่

(กาพย์ห่อโคลง)

อารยธรรมงำโลกแล้ว
เป็นอนิจจังพลอย
อ่อนแก่เก่าใหม่คอย
ออก ตก วก วน อ้อม

เจริญรอย กฎโลก
เปลี่ยนพร้อม
ขยับวน หมุนเวียน
ออกหน้าพาไคล^๑

* * * *

อันว่าอารยธรรม
ก็ยังไม่พ้นไป
แบบเก่าเข้าศาสนา
แบบใหม่ใครเชื่อฟัง

แม่ครอบงำโลกไหน
จากความเป็นอนิจจัง
จึงจิตตานุภาพ^๒ ขลัง
ดังวิทยาศาสตร์ว่าวอน

.....โคล ๑   ชมพูทวีปและไอยคุปต์ในทวีปอาฟริกาได้เจริญแล้วเมื่อครั้งยุโรป
ตะวันตกยังเป็นป่าเถื่อนอยู่   อารยธรรมเก่าเจริญถึงที่แล้วหยุดอยู่
อารยธรรมใหม่ได้เจริญขึ้นทางยุโรป โดยได้ความรู้เท่าธรรมชาติบังคับกับ
ธรรมชาติได้ ยุโรปกลับได้เป็นครูสอนโลก ความเจริญแห่งอารย-
ธรรมย่อม วก วนอยู่เช่นนั้น

จิตตานุภาพ ๒   อานุภาพแห่งจิตต์เกิดแต่สมาธิ คือ การรวมจิตต์ให้มันอยู่ในสิ่ง
เดียวไม่วอกแวก จิตต์จึงมีกำลังอาจแทงทะลุ ปัญหาที่ยากคจอาจ
คมแทงทะลุเครื่องกีดกัน หรือคจแสงแดด ที่หน้าแว่นนูนรับไว้ แล้ว
รวมฉายลงเป็นจุดเดียว จนร้อนจุดบุหรืก็คจจะนั้น

จึงเปรี๊ยะเรื่องรูปธรรม
มั่งคั่งทั้งทุนรอน
พวกเราต้องเล่าเรียน
อาวุธแบบใหม่เกิน
วิทยาปายุโรป
สินค้านำผู้คน

ก่อเศรษฐกิจรมนำหน้าก่อน
ค่อนข้างค้าอาณานิคมเงิน
เฟื่องพากเพียรพาพระหกระเหิน
กำลังเราเข้าตาจน
เที่ยวเอื้อมโอบทุกแห่งหน
ดันดันบุกรุกดินแดน

**ยุคยุโรปเล่นเมืองขึ้น
เป็นยุคสงครามการเมือง
และเป็นยุคที่โลกเรียนอารยธรรมแผนใหม่**

แสนยากกรีกก้อง
ยุโรปท่วมโลกธาตุ
ปลดปล่อยมนุษยชาติ
เคยสถิตอิสสระ, ต้อง

ยุโรปธำรงโลก
ก้าวหน้าไม่ล่าเลย
ตรัสรู้คติโลก

กัมปนาท
ถิ่นท้อง
นานก เนานอ
ดันเด่นเป็นชะเลย
เป็นจอมโจกเจิวเจ้าเอ๋ย!
เพราะความรู้เฟื่องฟูจริง
ประลุโอฬารวิชา, สิง

วิทยาศาสตร์ประหลาดยิ่ง

เรื่อง देखวิเศษฤทธิ์

ยุโรปท่วมจักรวาล

อเมริกาอีกอาเซียบ

แอฟริกาก็เกือบเกลี้ยง

บุคแข่งเมืองชนน

อำนาจบาตรใหญ่ห้าว

อังกฤษ, ฝรั่งเศส,

ภายหลังเหล่าเยอรมัน

สยามน้อยชะรอยรอด

กลียุคณุกเงิน, ชาว

เป็นอย่างขอดโลกิบุญาน^๑

ประสิทธิ์ศักดิ์มหัศจรรย์

กำเนิดจักรวรรดิเวียง^๒

ออสเตรเลียล้วนสิ้นเสียง

เผด็จชนกับผิวขาว^๓

ใช้วิธีการเมืองฉาว

หาเหตุให้ได้รับกัน

โปรตุเกสกับฮอลแลนด์

ขันแข่งด้วยช่วยฉุนฉาว

เพราะได้ยอดกษัตริย์คราว

ประเทศใกล้ไม่เหลือหลอ

.....ญาณ ๑ ผู้สำเร็จมรรคผลทางโลกุตตร หรือ โลกอุตร คือ ข้ามพ้นโลก
ท่านมีกำลังจิตต์แก่กล้า อาจมีหุทิพย์ ฯลฯ ได้ ล้วนสำเร็จด้วย
อำนาจจิตต์ แต่วิทยาศาสตร์ ทุกวันนี้ เช่น ฟิสิกส์ และเคมีสตรี
ช่วยให้มนุษย์ได้ใช้วิทยุโทรเลข โทรศัพท์ กล้องส่อง ตลอดจนถึง
เคิรอากาศได้ด้วยเครื่องบิน จึงเป็นยอดความรู้ทางรูปวัตถุ อันเป็น
ส่วนโลกีย คือความเป็นไปตามธรรมดาโลก

.....เวียง ๒ คือ จักรวรรดิอังกฤษ, ฝรั่งเศสก็มีเมืองขึ้นมาก นับเป็น
จักรวรรดิน้อยได้ อีกส่วนหนึ่ง

.....ชาว ๓ ชนโดยเจ้าของประเทศเคิมยังคงอยู่เป็นปึกแผ่น เช่น อินเดีย
กับชนโดยชนชาติผิวขาวเข้าไปตั้งปึกแผ่น ขั้บเอาคนพื้นเคิมเสื่อม
ศูนย์ไป เช่น แอฟริกาใต้ ออสเตรเลีย อเมริกา เป็นต้น

อนึ่งเล่าเรายู่อลี—

ปลายแหลมมะลายู่อกี

สยามเทวาธิราช

พะยุงยศสยามอย่าง

มหาเมฆตมดฟ้า

มหาวาตพัดกะพ้อโหม

ไม้ไผ่ลุ่มโครม-

ฟ้ากระจำงฝนสร้างซ่า

ลัทธิทางหลวง^๑ พอ

ได้ตักยาโกอยู่ปากทาง

รักษาชาติสยามพลาง

ประจักษ์ จักขุนักหนา^๒

พุ่มโพยม

หอบน่า

ครามทะเล้ง ปังปัง

พุ่มไม้ใบเขียว

* * * * *

ยุคแข่งเมืองขึ้นเจือ

ยุโรปทารุณเทียว

เดือดร้อนกันทั่วโลก

บ้างเสียอิสระแสน

เป็นยุคเพื่อกุณโทษเขียว

ทำอำนาจกวาดดินแดน

เผชิญโชคถูกหมิ่นแคลน

เสียดาชาติวาสนา

ทางหลวง ๑ คือ ทะเลหลวง ใต้แก้มมหาสมุทร ซึ่งเป็นทางเค็รสำคัญๆของโลก
ทางนั้นมาจากมหาสมุทรอินเดีย ผ่านช่องมะละกาไปเข้าทะเลจีนและ
มหาสมุทรแปซิฟิก สยามอยู่ในก้นถุงแห่งอ่าวสยามลับเข้ามา

...นักหนา ๒ แต่ก่อนไม่มีใครรู้จักสยาม เขานึกว่าอยู่ในเมืองจีน หรือเมือง
อินเดีย ที่ขึ้นชื่อสยามก็เพราะนายอิน นายจัน ฝาแฝด ที่ไปยุโรป
และอเมริกา บัดนี้สยามมีฐานเป็นประเทศหนึ่งในสมาคมแห่งชาติ
ทั้งหลายที่ขึ้นชื่อในโลก

๑ ๒
ทเฝ้าเอาตัวรอด

๕
ทั้งหมดคิดว่า

๖ ๗
แม่ผู้เป็นชะเลย

เพราะเขาเข้าครอบงำ

เป็นใหญ่ศึกษา

๔
ซึ่งเท่าเขาหมายดี

นายใดหมายกดขี่

ชะเลยเคราะห์ร้ายนั้น

๕
เรื่องน้องอังกฤษกล้า

แม่มหาวิทยาลัย

พระเจ้าจักรพรรดิ^๒

ใครจะพระราชทาน

นับว่ายอดในชาติ

๖
ได้ศึกษาอารยธรรม

ต้องเสวยวิบากกรรม

จับมือทำก็ชอบที่

ให้วิชากันเต็มที่

ให้ได้มีอารยธรรม

ย่อมจะมีแต่หวังกัน

ไม่มีวันจักเป็นไทย

ให้ศึกษาสมสมัย

ก็ให้มานานนาน^๑

เป็นกษัตริย์มหาศาล

ฐานมลประเทศ^๓ จริง

.....นาน ๑   มหาวิทยาลัยจะตั้งได้ก็ต่อเมื่อศึกษาชั้นมัธยมมีเลียงพอ ซึ่งมัธยมก็
ต้องอาศัย ประถม การที่มหาวิทยาลัยได้ตั้งขึ้นในอินเดีย ตั้งแต่
ศตวรรษที่ ๑๙ แห่งคริสต์ศักราชมาแล้วเป็นหลายแห่ง ก็เพราะพอ
อังกฤษเข้าครอบครองอินเดีย ก็ได้เริ่มให้การศึกษา อย่างไม่หวง
เหนียว

พระเจ้าจักรพรรดิ ๒ คือ พระเจ้า กรุงอังกฤษผู้ทรงดำรงตำแหน่งจักรพรรดิราช
แห่งจักรวรรดิอังกฤษ

ฐานมลประเทศ ๓ *Dominion status*

ฐานแน่นแล้ว
เบียดอิสระจริง

นับวันเจ้าจะยิ่ง
คงเหนียวไว้แต่ไมตรี

ยุคโลกรับเอาอารยธรรมแผนใหม่แล้ว

เป็นยุคที่เมืองชนเริ่มได้อิสสรภาพ

และ สงครามเศรษฐกิจกรรมเข้าแทนที่สงครามการเมือง

ศรีสิทธิมนุษยโลกถ้วน

อวลอา- รยธรรมเอย

सानติวิธียะพา

โลกเพียง

บ้านมนุษย์สุตมโหฬาร,

คือโลก เราแล

จัดโลกแผนบ้านเลียง

มนุษย์รื้ออยู่ผา— สุกแล

.....ไมตรี*

ในการประชุมอัครมหาเสนาบดีผู้แทนมลประเทศทั้งหลายที่ลอนดอนเมื่อ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๒๖ ได้มีการตกลงให้มลประเทศได้อิสสรภาพ ตลอดจนการเกี่ยวกับต่างประเทศด้วย แคนาดาได้ตั้งผู้แทนของตน ประจำ ส.ป.ร. อเมริกา แต่เดิมมา สิทธิที่อังกฤษเคยออกกฎหมายครอบงำมลประเทศก็เป็นอันเพิกถอนด้วย ที่ประชุมได้ตั้งกรรมการพิเศษพิจารณาวิธีการรายละเอียดต่อมา ซึ่งได้เสนอ และรับรองกันในการประชุมเช่นนั้น ที่ลอนดอนเมื่อ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๐ อีกครั้งหนึ่ง เป็นอันฐานมลประเทศทั้งหลายกับประเทศมารดาคืออังกฤษ เท่ากันทุกอย่าง ไม่มีใครขึ้นใคร เป็นเหมือนพี่น้องรวมเป็นทองแผ่นเดียวกัน ด้วยเข้าร่วมจักรวรรดิ มีพระเจ้าจักรพรรดิราชพระองค์เดียวกัน คือ พระเจ้ากรุงอังกฤษนั้นแล

ทั่วโลกเริ่มสว่าง

เสร็จศิลปวิทยา

ศึกษาสำเร็จจึง

ประชากรภูริชาติใด

ยุคโลกรับอารยธรรม

ยอมรับว่าโลกเกิน

เมืองชนชนเหมือนมิตร

หากหวังต้องหวังเห็นขบ

เอาไว้มืออยู่แล้ว

ปลูกฝังให้ตั้งตน

เล็กโลกรุกดินแดน

ให้ต่างอภิรมย์

สยามน้อยพลอยชอบใจ

อย่างปัจจุบันศึกษา

ยอดปริญญาวิทยาลัย

เข้าถึงรสอารยธรรมใหม่

ได้เลื่อนกลาต^๑ ชาติจำเริญ

ยุโรปจำเปลี่ยนทางเดิร

กว่ายุโรปทวีปเดียว^๒

เวนคืนอิสสรภาพเชียว

เพราะกลัวจะจลาเจล

เป็นเกลอแก้วยังเกิดผล

มลประเทศวิเศษสม

ชวนเข้าแผนใหม่นิยม

ในแดนเก่าเท่าที่มี

เพราะพันภัยการเมืองที่

ได้เลื่อนกลาต ๑ คือ มีเปรียญหรือบัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยอยู่ทั่วไป

.....เดียว ๒ แต่ก่อนนี้ศิวิลยเซชั่น (อารยธรรมอย่างใหม่) พึงหาได้แต่ใน
ยุโรปเท่านั้น ยุโรปเองก็ยังไม่รู้จักอรัญญประเทศทั้งหลายเท่าไรนัก
ประวัติกาลสากล ขึ้นชื่อว่าของโลก ก็คือ ประวัติกาลแห่งยุโรป
นั่นเอง ทำนองก็คล้ายกับความอาจเอื้อมของเราที่ทั้งศัพท์ว่า 'โลก
สยาม' แต่ของเราเป็นที่เล่น ของเขาเป็นที่จริง

เพียงหวังตงเต้น^๕

ดูหรือการรบ, เจ้า

รูปจากอาวุธแปลง

เป็นเศรษฐกิจกำแหง

เจ้ายอดมายา^๒ ข้าง

ไม่มีมิตรลิดตีนปู้^๑

จำแลง

พรา มล้าง

มหิทธิฤทธิ์

เคียดค้นพันธุ^๓

* * * *

เล็กแข่งแย่งดินแดน

เป็นแย่งตลาดกู้

สงครามการเมืองเกล้ง

เป็นเศรษฐกิจสงครามทำ

พันเสือประสพจ-

ล้าเต่อยู่ว่าไป

บางที่จะพอทัน

มาเปลี่ยนแผนการต่อสู้

การสิ้นคำคร่ำห้เศรษฐกิจกรรม

มาจำแลงรูปคมจำ

สยามวุ่นครุ่นเศรษฐกิจ

ระเข้^๔ ก็จะทำไฉน?

ต้องเร่งให้การศึกษา

ยังมีวันอยู่ข้างหน้า

.....ลิดตีนปู้ ๑ เราได้เคยถูกมิตรทั้งฟากตะวันตกและตะวันออก แห่งประเทศ

ลิดตีนปู้ไปแล้ว ฟากละหลายคราว

มายา ๒ เครื่องลวง *Cammouflage*

พันธุ ๓ รบ

.....จระเข้ ๔ สำหรับเรา เสือได้แก่ภัยการเมือง จระเข้ภัยเศรษฐกิจกรรม

แต่ต้องไม่เน้นซ้ำ

วิสามัญศึกษา

ประถมศึกษาปละ

ใครเรียนอะไรมา

เรียนสือสุดวิสัย

จึงเวลาอาจารย์คอย

เลยเวลาอย่าอ้อยสร้อย

ด้อยส่วนนี้จักมีภัย^๑

ธรรมดาอยากจะใช้

จักได้งานทำทั่วกัน

๒๕ มิถุน. ๗๓

.....ภัย * การศึกษาทั้งชาติ *National Education* นั้นให้ทุกคนได้ศึกษาตามควรแต่อดีตภาพ ศึกษาชั้นสูงเป็นส่วนนอกิแรก แต่ส่วนซึ่งบังคับว่าต้องได้ทุกคนนั้น คือส่วนการศึกษา เท่าที่จำเป็น สำหรับพลเมืองของเราเวลานี้บังคับเพียงประถมศึกษา ต่อไปก็จะค่อยเขียนขึ้นตามควร ชัดจำเป็นสำหรับพลเมืองต้องประกอบทั้งสามัญและวิสามัญศึกษา หลักสูตรประถมจึงวางไว้ทั้ง ๒ ส่วน ถ้าหลักสูตรศึกษายังรออนุานตราบิต ประถมศึกษาในชนบทหาวิสามัญศึกษา การเกณฑ์ให้เรียนตามพระราชบัญญัติ ก็เป็นเพียงเกณฑ์ให้เรียนหนังสือตราบนั้น. คนเราได้เรียนอะไรมาก็อยากใช้วิชานั้น การอบรมในห้องเรียนทั้ง ๕ ปีขึ้นไปพอที่จะให้เด็ก ไม่รู้ และไม่ชอบ การกสิกรรม งานของกสิกรเป็นงานหนักทราแต่คฝนและอยู่กับดินโคลนจับไถจอบ การเรียนกสิกรรมได้ช่วยอบรมทางนี้ ถ้ามีแต่การเรียนหนังสือในห้องเรียนแต่งตัวสะอาด จับดินสอปากกา ซึ่งเป็นการตรงกันข้าม. นอกจากพรากเด็กมาเสียไม่ได้ฝึกงานรู้งานทางไร่นา ยังเป็นการอบรมให้ไม่ชอบงานเช่นนั้นเสียอีก โรคเสมียนเมื่อครั้งจัดการศึกษาอย่างหักคนเข้ารับราชการว่าร้ายอยู่แล้ว โรคประถมศึกษาที่ชาควิชาวิสามัญนี้ จะซ้ำร้ายไปยิ่งกว่านั้นหลายเท่าพันทวี เพราะจะเป็นกันเกือบทั้งชาติทีเดียว

มาตราวัดราคาคน

อย่างเก่ากับอย่างใหม่

ก.นครวัด

อำนาจกินเมือง

(โคลงสุภาพ)

ตระหง่านตั้งกลางวิเวกแจ้ง

วังวนา— ลัษณ?

ปราสาทหินมหิมา

หมกร้าง

เก่าแก่แต่บรมบุรา—

ณปรัก หักพัง

แลล้วยยอดปรางค์สล้าง

ระห้องเวหา

ยามทิพากร^๕เรือ^๕เรือ

แรแสง

เงาสาดเล่นแสงแยง

ยะยาบ^๕ซง

ยามสังต์รัตติกาลแปลง

รูปตะกุ่ม^๕ ค้าโพยม

ยามอาบแสงไสม^๕อิ่ง

อกพั่นจนคำ^๕ สำแดง

ดำแคง* แท่งทียบล้วน

ศิลา

ซ้อนทับปรับแน่นหนา

สนิท^๕เนือ

คำแคง *

เลื่องๆ, สนั่น

สถาปัตยกรรม^๑ หา

ส่วนทรงอะเกอ^๒

พิศเพลินลดหลั่นชั้น

ทิมคดบันไดลง

ปรางค์ระกะ ระหาพระหง

ภาพสลักลายลักต^๓

บรรพตทั้งแท่ง^๔

เดชพระเจ้าจักรพรรดิ

แรงจักรพลัดหินงัด

แรงมนุษย์คุมด้าง

นายบ่าวเจ้าช่วงใช้

ดวงจิตต์สามภักดิ์

หลักเลียงเบี่ยงบ้ายหนี

เงินบ่จ้างนายจ้าง

เกรียงฤทธิ์เริงเคิกเร้า

เกรียงเดชแดนสงบใน

เปรียบไม่ ได้เลย

โลกซ้องสรรเสริญ

ชูทรง ส่องงาม

ลัว^๕พน

เหิรเมฆ

โลกต้องมองกะสัน

นครวัด

ท่านสร้าง

เคลื่อนง่าย ได้ฤ?

ไปได้ตั้ง 'ห่วย'

ไยดี

แม่นอ้าง

ห่วยกระหนาบ หนักเวย!

ชะงัดได้ใครเถียง?

เอาชัย

อดิทัน^๖

อามิช^๑ บ่ออาศัย

อำนาจ, ราชศักดิ์, ชั้น,^๒

ดั่งสมญาว่าไว้

ค่าบ่นับด้วยสิน

คนนับค่าด้วยภิญ—

อำนาจ, ชั้น วรรณ, ใช้

เสถียรแทบสมัยมุ่ง^๕

อำนาจรัฐบาลชน

แรงงานมาก, มากการ

นิมิตได้ไปต้อง

เกริ่นฤทธิ์กิจเสกเสียน

เกริ่นเดชดำรงความ

เผยแผ่แผ่นภูมิตาม

สมบัติจักรพรรดิ^๕ กัง

มายมาก

ช่วยได้โดยนิยม

สมัย 'กิน เมือง' พ่อ

ทรัพย์ไสร

โงยศ

วัดได้ยิ่งเหริยญ กระษาปณ์^๓ แล

เชิงงาน ง่ายมาก^๔

เรียกรื่อง

สำเร็จ เร็วแล

เรียกรื่องหาเงิน

สงคราม

สงบทั้ง

คติจักร— พรรดิพ่อ

เจ็ดแก้ว^๕ แว่วไว

อามิช ๑

เหยื่อ, เครื่องล่อให้อยากได้ เช่นเงิน

ชั้น ๒

ตระกูล Class

เหริยญกระษาปณ์ ๓ เงินตราที่เจ้าของเช่นรัฐบาลทำขึ้นและรับรองให้ประชาชนใช้

.....มาก ๔

ในสมัยซึ่งตั้งใจจะชี้ให้เห็นนี้ จะทำอะไรก็สำเร็จได้ง่าย

เจ็ดแก้ว ๕

สมบัติพระเจ้าจักรพรรดิมีแก้ว ๗ อย่าง คือ จักรรัตน์, (จักรแก้ว) หัตถิรัตน์ (ข้างแก้ว), อัสสรรัตน์ (ม้าแก้ว) มณีรัตน์ (แก้วแหวนเงินทอง), อิตถิรัตน์ (นางแก้ว), กหปติรัตน์ (ขุนคลัง หรือ กหบดีแก้ว), ปริณายกรัตน์ (ขุนนางแก้ว)

ใครเหมือนเมื่อพูดข้าง	มั่งมี ?
แสนมหาเศรษฐี	ไปสู่
นึกได้ดั่งนึก, ดี	ทุกอย่าง
เงินบ่ต้องกองกู่	กอบ้างอย่างเศรษฐี เราเลย
มั่งมีโดยมิต้อง	รวบเหวี่ยง กระทบฉัตร ?
พังแปลกหูกูเจียน	คลังไคล
มาตรวัดแลกเปลี่ยน	คือชาติ, ชั้น, วรรณ.
เงิน, ทาสใช้ช่วยให้	สะดวกได้แก่นาย ^๑

บ. ฐานทัพเรือที่สิงคโปร์

หมายสร้างฐานทัพเบื้องต้น	บุรพทิศ
เพื่อราชนาวากิจ	แถบนั้น
จึงจักรวรรดิบริติช ^๒	เลือกเกาะ สิงคโปร์
ตั้งอยู่บ้อมค่ายกะชั้น	ช่องใช้มะลากา ^๓

.....นาย ๑   มนุษย์เป็นนายใช้เงินเป็นทาสได้สะดวกในการซื้อขายแลกเปลี่ยน
คือไม่ต้องเอาของแลกของ ซึ่งจะเทียบค่าให้พอเหมาะกันได้ยาก

บริติช ๒   (เป็นคำคุณศัพท์) อังกฤษ คือ รวมทงเวลล์ สก็อตแลนด์
และไอร์แลนด์ เหนือ

.....มะลากา ๓   ช่องมะลากาเป็นปากทางสำคัญคล้ายคลองสุเอซ เพราะเชื่อมต่อ
มหาสมุทรอินเดียกับทะเลจีนและมหาสมุทรแปซิฟิก

มहिมาอยู่เหล็กกล้วน

อังกฤษทำส่งมา

เรือสมุทรดุจดุขามสา—

สามกะบิแบ่งพ่วงแปล

บันลือกะบิใหญ่ไสร

พร้อมช่างพร้อมเครื่องสำ—

พร้อมนายไพร่พลประจำ

ออกจากปากไต้^๒ ได้

ลมทะเลพัดค่อนกล้า

ถับท่าเอเด้นหยุด

ทะเลราบจึงรีบรุด

ผจงซ่อมผจงจูงทั้ง

แรมรอนสำมาสแล้ว

จึงลุสังคโปร้ง

ระหว่างเกาะกับฝั่งมอง

บัดเริ่มการก่อสร้าง

ลอยชลาลัยแล

เสร็จแม่

กรแล่น รุดฤ

สุเอช^๑ แม่พอครือ

สละ เรือลาก

หรับใช้

จากราช นาวิ

ฤกษ์คืนหันเห

กลางสมุทร อินเดียน

ยับยั้ง

ลอยล่อง

ถ้วนชะบวนจร

อีกสอง สัปดาห์

จอดข้าง

แมกสมุทร

ส่วนข้างดินแดน

สุเอช ๑   กลองระหว่างทวีปเอเชียกับอาฟริกา เชื่อมทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
กับทะเลแดง

ไต้ ๒   แม่น้ำในประเทศอังกฤษ

ผังแผนแบบบ้อมค่าย
มาจากनावัน-

นายช่างสถาปนิก^๑ สรร
บริติชวิศวกรรม^๒ ถ้วน

เกตราขนาดใหญ่^๓
ก็จักเข้าอุ้ออด
นาหนักอุ้ยกยอด
แรงยักยักง่ายใช้

ชลธารท่วมอุ้อให้
เรือแล่นเข้าสนิทสนม
เสร็จปีดอุ้อสูบตะบม
สามสิบนาที่^๔

ฐานใหญ่ทัพใหญ่เลี้ยง
ออกดกรอบโลกจัด

เขื่อนขันต์

ล็กถ้วน

วิเศษสุด

ถ่องข้างทางทะเล

เตรคนอต^๓

ซ่อมได้

ห้าหมื่น ตันเต็ม

หนักนาทำงาน^๔

อุ้อม ลงเอง

เรียบนา^๕

ชลออก อุ้อลอย

เสร็จได้ตั้งใจ

จักรวรรดิ อุ้นเอย

แจกเขี้ยว^๕

สถาปนิก ๑ นายช่างออกแบบชวตทรวงการก่อสร้าง Architect

วิศวกรรม ๒ นายช่างคำนวณส่วนการก่อสร้าง Engineer

เตรคนอต ๓ เรือรบขนาดมหึมา ศัพท์อังกฤษนี้แปลว่า “ไม่ต้องกลัวอะไรหมด”
.....งาน ๔ อุ้อใช้กำลังน้ำ อาจยกน้ำหนักได้ ๕๐,๐๐๐ ตัน สำหรับให้เรือเตรคนอต
เข้าซ่อมได้

เขี้ยว ๕ ในที่นี้หมายเอาอาวุธยุทธภัณฑ์ เช่นปืนใหญ่ เป็นต้น

อำนาจแห่งจักรพรรดิ
 แก้วโกฏิบาทกับเสี้ยว
 มลายาเข้าส่วนด้วย
 เหตุมั่งคั่งทั้งโปรด
 ฝ้ายสังคโปร้โชค
 เกาะฮ้องกงสามล้าน
 นิวซ์แล่นดัวให้
 การเรียไรยังลอง
 สมัยปัจจุบันพอง
 แล้วและถูกลงได้

เพ็ญโลก
 โกฏินี้ราคา^๑
 หนึ่งโกฏิ สี่ล้าน
 เปรียบบ้าน
 เข้าส่วน ดินแดน^๒
 เร่งเข้าตามมี
 เทาฮอง— กงแฮ
 เป็ดไ้
 นิรมิต
 แต่ด้วยราคาเงิน

ค. สยามอยู่หัวต่อของวิธีเก่าใหม่ อิงสะเทิน^๓ มีสะเทินจน

สยามเดินเต่อยู่ด้วย
 แต่ก่อนเราไม่จน
 รวยภูมิ, พืช, ผู้คน
 ใช้น้ำมันปลา, นาเข้า

โลกผล
 ดอกเจ้า
 รวยสัตว์, แร่แร่
 ปลูกขนเหลือหลาย

.....ราคา ๑   เสนาบดีอังกฤษคณะกรรมกรแสดงในปาร์ลียะमेंต์ว่า ได้จ่าย
 ไปแล้ว ๒,๓๓๐,๐๐๐ เปานต์ เป็นค่าอยู่ลอย ๕๗๑,๔๕๒ เปานต์
 .....แดน ๒   สิงคโปร้มีแท่โชคเขาจึงเข้าส่วนด้วยให้เนื้อที่สำหรับก่อสร้าง
 สะเทิน ๓   เตินเตอ อย่างนั้นก็ไม่ใช่ออย่างนั้นก็ไม่เชิง

ไพร่นายพร้อมหน้าร่วม
 ใจบ่าวคือใจนาย
 นำใจราษฎร์ทั้งหลาย
 สยามเนกกองทัพแคล้ว
 โจมจู่ทั้งศึกทั้ง
 ภาวะ เช่นว่ามี
 แล้วแต่มีคฤทเทศก์^๓ ส
 เกณฑ์อะไรเกณฑ์ได้

เงินสำหรับแลกใช้
 ยุโรปก็ได้ทำ
 แต่เขาหาก้าวนำ
 ยิ่งยกย่อนยิ่งกะชั้น

รุมสบาย
 นั้นแล้ว
 ก่อราช หฤทัย
 คลาดเต้าตามผล^๑
 ศานติ สงคราม^๒
 เปลี่ยนไสร
 สยามสุข ทุกข์เทอญ
 ดั่งนั้นดิธรรม^๔ สยามเรา
 ไม่สำ— คัญเลย
 เช่นนั้น
 ในส่วน สีวิไลส^๕
 ช้องคำบูชาเงิน^๖

ผล ๑ ทาง. คือสยามทั้งประเทศปกครองอย่างกองทัพ กำเนิรความ
 เป็นอยู่และเป็นไปอย่างกองทัพ
 ทั้งศึกทั้งศานติสงคราม^๒ ทั้งสงครามเวลารบ และสงครามเวลาสงบ เช่นเศรษฐกิจ
 สงคราม

มคฤทเทศก์^๓ ผู้นำทาง คือ พระราชาธิบดีกับรัฐบาลของพระองค์
 นิติธรรม^๔ ธรรมเครื่องนำไป Culture
 ศิวิไลส^๕ จัดการปกครองบ้านเมืองจนเจริญแล้ว
 .....เงิน ๖ อึงจัดกันให้เจริญยิ่งขึ้น การค้าเงินก็ยิ่งหนักเข้า กลายเป็นคนต้อง
 บชาเงิน เงินซึ่งแต่ก่อนเป็นทาสรับใช้มนุษย์ เทียวกลับเป็นนาย
 ใช้มนุษย์

เราเดินต่อแล้วเช่น
มักลับจน, คนทวิ
งานอันรุกรันรี-
เงินขาดคอยเงินต้อง

เจริญรอยตะวันตกเต้า
เขาออกหน้ามานาน
คำทรัพย์สะสมฐาน
เรากลับตัวตามด้อย

‘ผู้ดี ตกยาก’
ครึ่งห้อง^๑

รออยู่ มากมาย
ขัดข้องงานคอย

ตามกาล นิยม

ไม่น้อย

ชนเลิศ

ต่ำเตี้ยเพี้ยนจริง

จ. วิถีเหมาะสมต้องมาในอนาคต

สรรพสิ่งซึ่งกล่าวนี้
สมัยเก่า ‘กินเมือง’ สม
สมัยใหม่ก็กายงม
สองโต่ง^๒ ดำหนีไว้

เก่าทรามเพราะมนุษย์ใช้
เสื่อมอิสสรภาพสุด
ใหม่ทรามเพราะมนุษย์ดูจ
ตัดสิทธิ์อิสสรภาพ, ได้

มินิยม เก้าเลข

เล็กได้

ในพระ- เจ้าเงิน

ว่าใช้เกินงาม

ทาสมนุษย์

สมัครไสร

ทาสแห่ง เงินแฮ

ทาสทั้งไทวิธี

ครึ่งห้อง ๑ ในที่นี้หมายเอาออกๆ อยากรๆ หรืออยากไว้

โต่ง ๒ ที่สุด ปลายของ เส้นทั้งสองข้าง *Extremes* เราเคยเรียกว่า
‘หัวโต่ง ห้ายโต่ง’

ส่วนดีเก่าใหม่แม้
 เป็นยอดทางกลาง^๑ อัน
 คือเงินมนุษย์ใช้ฉนั้น
 อย่างใหม่อิสสรภาพสร้าง
 โดยนิยมยกย่องผู้
 ให้ถนัดในแนวบุญ
 จ่ายทรัพย์สินส่งสนับสนุน
 เกลยรัฐพล^๒ เลียง

พระสมกัน ได้แล
 เอกอ้าง
 ทาสอย่าง เก้าเทียว
 ส่วนนั้นนำพระสม
 เพ็ญคุณ นานา
 บ่ม^๓ เพียง
 แบบศาส—นา^๒ นอ
 จากผู้พะนอเงิน^๓

๑๖ มกร. ๗๑

ทางกลาง ๑ หมายถึงชัณฐิมาปฏิบัติ คือการปฏิบัติสายกลางระหว่างสุดโต่ง
 ทั้งสองข้าง
 แบบศาสนา ๒ หมายความว่า เลียงส่วนสามารถในทางทำประโยชน์อื่น ๆ ให้
 แก่บ้านเมือง อย่างเลียงศาสนา
 ผู้พะนอเงิน ๓ ผู้มั่งมีเงิน Capitalist

กิเลส

เล่นเก่งไม่จำเป็นต้องเป็นนักกีฬา

เก่งกีฬาหาใช่ชื่อ

โทษกิเลสยังหนา

เล่นเกมมะเหรกพา

ฉุนง่ายใจโหด, แม่

ผู้ว่าเกียรติสตรีไม่ใช่สุภาพบุรุษ

ชายชาญผลาญเกียรติแก้ว

เพื่อกิเลสคือรา—

เป็นเสนียดแห่งสมา—

ดื้อนหมั่นพัน, หม้าย

ผู้ยอมเสี่ยงอย่างพนันไม่ใช่พ่อค้า

บุทคลเสี่ยงค้าเช่น

หัวหกกันขวิดฟัน

โลกกิเลสเร็วพลัน

เสี่ยงแห่งพ่อค้าได้

นักกีฬา ไม่เลย

แน่นแท้

เสียชื่อ เสียอีก

มิดหน้าพาด

กัญญา

กระร้าย

คมมนุษย์ นักเล

ชื่อใช้ “สุภาพชน”

เล่นพนัน

ผกไขว้

ผลาญย่อย ยับแล

แต่น้อยค่อยคำนวณ

.....พนัน * พนันเป็นการเสี่ยงได้เสี่ยงเสียเท่า ๆ กัน หรือมีแต่ประทุเสียมากกว่าประตุได้ เช่น หวยหรือสลากกินแบ่ง แต่การเสี่ยงของพ่อค้าที่เรียก **Speculation** นั้น เป็นการเสี่ยงได้มากกว่าเสี่ยงเสียอย่างมากพ่อค้ายอมเสี่ยงไม่เกินกว่า ๒๕% ถ้าการค้าโดยยอมเสี่ยงถึง ๕๐% การค้านั้นก็กลายเป็นการพนันไป

คนขี่เฒ่าไม่มีใครไวใจ

นักดื่มควรแบ่งได้

เมากับไม่เมาครอง

คนขาดสติครอง

ใครจะไวใจได้

นักการเมืองไม่จำต้องเป็นรัฐบุรุษ Statesman

นโยบายบอกแจ้ง

ว่านักการเมืองไหน

ใช้มิใช่รัฐบุรุษใคร

ดูกิเลสรู้แม่น,แม่

เป็นสอง จำพวก

สติไว้*

ตริกห่อน เป็นแฮ

กิเลสร้ายแรงไหม้

น้ำใจ จริงเฮย

แน่นแท้

ใคร่ทราบ

มากน้อยค่อยแสดง

พฤษภ. ๗๖

.....ไว้*

คนขี่เฒ่ากินเหล้าแม้แต่น้อยก็ต้องเมา ว่ากันว่า กินจิบเดียว
ก็เมา เพราะเชื้อเหล้าซึมซาบอยู่ในร่างกายมากแล้ว

สามสอน

๑. โอวาทานุสาสนี^๑

เสียงใดไพเราะล้วน	ชวนโสต สดับฤา ?
เสียงวิฑูรย์อุโฆษ	คำเข้า ^๒
นิพนธ์พจน์เพื่อประโยชน์	ยามอ่าน
เสียงอันหมั่นแสนเจ้า	ไปสู่เสียงสอน
บทกลอนร้อยแก้วก้อง	การกวี
วาดวิจิตรชีวิตมี	มอบไว้ ^๓
ผองพรรณนาวิธี	ทั้งแบบ บรรยาย
สามส่วนโวหารไสร้	ไปสู่เทศนา (โวหาร) ^๔

โอวาทานุสาสนี ๑ โอวาท-อนุสาสนี คำตักเตือนพรา้สอน

.....คำเข้า ๒ พึงเครื่องวิฑูรย์กระจายเสียงจากที่ต่างๆ ถ้าจะฟังจากยุโรปจะต้องลุกขึ้นฟังราว ๑ หรือ ๒ นาฬิกา เพราะเวลาเคลื่อนกัน ถ้าจากอเมริกา จะต้องผิดกันทั้ง ๑๒ ชั่วโมง

.....ไว้ ๓ ช่างวิเศษเขียนให้ดูเหมือนมีชีวิตจิตใจได้

.....เทศนา ๔ ลักษณะการประพันธ์ ท่านแบ่งเป็น ๓ โวหาร คือ ๑ พรรณนา-โวหารได้แก่เล่าบอก, ๒ บรรยายโวหาร ได้แก่ชี้แจงโดยละเอียด ๓ เทศนาโวหาร ได้แก่สั่งสอน

ภาพภาสิตสภิกดาน้ำ—

ใช้ช่วยศัพท์นิพนธ์

ทารกเริ่มเรียนจน

แม้สุขศึกษาต้อง

ใจคน

พจน์พร้อม

จับอ่าน เขียนเอง^๑

ติดใช้เตือนประชา^๒

๒. ประโลมโลก หรือบันเทิงคดี

น้ำยาเย็นชัดใช้

ศัพท์, ภาพพ่นภาสิต

พบพัศตรพูดเพ้อกิจ

ภักตรกิจแม่หนึ่งมือ

เย็บโณจกให้ทราบ

โดยมีน้ำสนิพนธ์

ผูกเรื่องอ่านเล่นสภิก

ประโลมโลก, โลกกรุ่น^๕ กรุ่น

ชวนนิทร สนิทจริง^๓

โศตอ^๕

การไป จบเลย

แม่นแท้ธาตุเสีย^๔

ภาสิต

นักนั้น

กันเบื้อ บ้างฤ?

จับแล้วลืมวาง

.....เอง ๑ เขตต์มูลศึกษาอายุ ๔ ถึง ๖ ขวบ ยังไม่ใช้หนังสือ ใช้สมุดภาพ และเครื่องเล่นต่างๆ แทน มีการขับร้องทำทำเป็นเครื่องสนุกตลอดเวลา

.....ประชา ๒ ภาพอนามัยต่างๆ ที่พิมพ์หรือติดตามที่ต่าง ๆ

.....จริง ๓ มีคำเปรียบของไม่มีรสว่า 'จิตเป็นน้ำยาเย็น' ในที่นี้เปรียบ คำสอนตรง ๆ ว่าเช่นนั้น และเป็นยานอนหลับ

.....เสีย ๔ นิยมกันว่าในงานเลี้ยงอาหารควรพูดแต่เรื่องสนุก ไม่ควรพูดถึง การงาน ในที่นี้กล่าวเหย้าว่า ถ้ามีแต่พูดการงานไม่รู้จักจบ แม้ระวาง อาหารมือเดียวก็พอที่จะทำให้ท้องขึ้นและธาตุเสีย

กรุ่น ๕ อาการของใจที่คุกรุ่น

แถลงปางนุชแน่นน้อย	กลอยใจ เจ้าเอ๋ย!
จอมเสน่ห์เล่ห์รักไฉน	สนิทพร้อง
เผยเช่น ^๑ ความเป็นไป	แห่งโลก- ธรรมเทอญ
สุคติ ทุกคติ ต้อง	ติดต้อยตามแถลง ^๒
เชิงแสดงดุจตั้งเครื่อง	โอชา- รศเชิญ
ดีกว่าหม้อใหญ่ยา ^๓	ขึ้นใจ
บันเทิงคดีภา-	สิดเงียบ ง่ายตาย
ดีชั่วอบรมได้	ไม่รู้ตัวแล ^๔

เช่น ๑   แบบอย่าง

.....แถลง ๒   เรื่องแสดงก็ด้วยความเป็นไปของโลก ย่อมปรากฏชัดในทางดี ทางชั่ว ให้เป็นคติสอนใจ ทางชั่วก็ปรากฏชัดว่าห้าม ผิดกับเรื่องไม่ดี ซึ่งกลายเป็นสอนให้ทำชั่ว

.....ยา ๓   คำว่า 'ยาหม้อใหญ่' หมายความว่าชื่นชม กินยาก ใช้เปรียบกับคำสอนที่ชื่นชม ไม่ชวนฟัง ไม่เหมือนคำสอนที่ปรุปรุสอร้อย ซึ่งเปรียบด้วยขนม

.....แล ๔   เรื่องอ่านเล่น **Novel** ที่เป็นคติดี อ่านสนุกและจับใจด้วย เมื่ออ่านจบแล้วก็ได้คติคือคำสั่งสอนนั้นโดยไม่รู้ตัว เท่ากับเรียนจากเล่น

๓. เวที^๑

ดวงแด่แปรปลูกได้
แต่วิถีใดใด
เวที, ที่ให้นิสสัย
แสดงดั่งโลก,^๓ ครู—

แอบอิงอวดภาพอ้าง
แกล้งรัก, กะอักโสก,
ก่อกรรม, กระทำโชค,
เทียบมนุษย์ยอมมนุษย์ให้

ดั่งใจ^๒
ไปสู่
สนิทกว่า อาจารย์
สักได้ดูจริง
ออกโลก จำลอง^๔
สนุกไซ้,
เผชิญชาติ, ภพ, พอ
ประจักษ์ได้เร็วดี^๕

-
- เวที ๑   ที่แสดง มักยกพื้นสูงให้ดูได้ทั่ว เช่นเวทีละครหรือภาพยนตร์
- .....ใจ ๒   ใจคนเรา อาจปลูก หรือผันแปรให้เปลี่ยนไปได้ด้วย ความอบรม
                                 ท่านจึงว่า 'เข้าฝูงหงษ์เป็นหงษ์ ลงฝูงกาเป็นกา'
- .....โลก ๓   ความเป็นไปในโลกที่ตาเราอยู่ทุกวัน นับเป็นการแสดงของ
                                 โลกการแสดงบนเวที จะเป็นการเล่นอะไรก็ตาม ถ้าให้เห็นจริงจังจน
                                 อาจนึกฝันว่าเป็นความจริงได้ ก็ไม่ผิดกับการแสดงของโลก
- .....จำลอง ๔   โดยอรรถกถากล่าวแล้ว การแสดงเช่นนั้นบนเวที จึงเปรียบในที่
                                 นี้ว่าเป็นการจำลองเล็ก ๆ
- .....เร็วดี ๕   โลกจำลองนี้ เพื่อแสดง รัก, โสก, สนุก, กรรม (คือ การ
                                 กระทำทั้งดีทั้งชั่วที่ต้องให้ผลต่อไป), โชค, ความเกิด, และ ความ
                                 เป็นอยู่, เปรียบเทียบให้เห็น คนดีที่ควรเอาอย่าง คนชั่วที่ควรสำนึกไว้
                                 ได้อย่างรวดเร็ว คือไม่ต้องรออยู่ช้านาน ทั้งดูความเป็นไปในโลกเอง

แก้วแก้ววรรณวาท^๑ ไว้
นักประพันธ์ประพันธ์ไฟ—
คนอ่อนศึกษาไฉน
แต่ว่าเวทีถ้วน

กินใจ คนจริง
เราะล่วน
จักน่า นิยม?^๒
ทุกผู้ดูเป็น

ตุล. ๗๒

วรรณวาท ๑   เปรียบการแต่งหนังสือด้วยวาตรูปภาพ เพราะก็อาจแสดงชีวิต
จิตก็ได้เหมือนกัน

.....นิยม ? ๒   ตำมะโนครวของเราสิบสองล่วน แต่หนังสือจะดีเพียงไร ยก
เสียแต่หนังสือเรียนซึ่งการเรียนบังคับ เมื่อพิมพ์ครั้งแรก จำหน่าย
ได้ตั้งพันฉบับ ก็เป็นอย่างวิเศษแล้ว นี่เป็นพะยานว่าคนยังอ่อน
การศึกษาอยู่มาก

มฤตยู

ศึกษาสำเร็จเพราะชนหลาย

สมหวังก็ดังวรวิเชียร

รู้มากและหากจริยเลว

ทรงวุฒิพิไชวุฒิสุปรีช

หาไหนจะนั่นจะมียาก ?

ได้แล้วลำดับประดุจเทียน

อันใดเพอญอุปติเหตุ

เนื้อแท้ก็กรรมวิกลแปลง

เชอกรรมกระทำคุณอันนวย

คำฟ้าจะท้ามฤตยู

ร่างไร้มิโยชนมวอด

เชิญเกิดประชากรอุดม

ทะนุเลี้ยงบำรุงเรียน

ชำนาญดเนติมศรี

กิจเหลวก็มากมี

ชีวเลิศประเสริฐเสถียร

เพราะลำบาก ณ การเรียน

ขณะจุดและแจ่มแสง

กลเจตน์จะแก่งแสง

กลิมอบ ณ มรณผล^๑

ผลช่วยเพชฌัญชู

และจะเขี้ยวพระขาม

กิจรอดก็ดีถม

คดีนี้มีมิตาย^๒

สิงห์ ๗๙.

.....ผล ๑   กลิ หรือ กลี คือภูตผีตัวร้าย ความชั่วร้ายก็ใช้ ผล คือ ทาง
ทั้งวรรคมีความว่า มอบให้ กลืนหนทางตาย

.....ตาย ๒   เมื่อเชอกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ถึงร่างกายแตกดับ
ผลกรรมที่ทำไว้อยู่ ก็เท่ากับไม่รู้จักตายนั้นเอง ร่างกายเท่านั้น
ที่เปลี่ยนไปตามกฎแห่งธรรมชาติ

อุปติมิสัมพันธ์กับเบีสติมิสัมพันธ์

อารมณ์ เอ๋ย!

โดยโลกนิยม

เหมือนหนึ่งไฟฟ้า

ไฟบวกกับไฟ

เกิดแสงแรงโรจน์

ใช้ทั่วพิภพ

อารมณ์บวก เอ๋ย!

เห็นดีเห็นสะดวก

ปวงกรรมทำได้

ด้วยพิจารณา

ชอบฟังเป็นหู

ชอบประกอบชอบชวน-

อารมณ์ลบ เอ๋ย!

รักข้างสงบ

เห็นมืดเห็นดำ

เห็นผ้าเห็นไฟ

จะเลทางไหน

คุณก็ก่อน

สมแยกเป็นบวกลบ

ธรรมดาจัดไว้

ลบไปประจบ

ประโยชน์ครั้นครบ

ประสพคุณ เอ๋ย

เห็นสำเร็จผลดีผล

อัมใจหนักหนา

แนวบุญกุศล

ดูความดีคน

ขวายก่อพอ เอ๋ย

ดูใจไปก่อน

เห็นทำไม่ได้

ไฟใจข้างทุกขร้อน

พบภัยสลดอน

ข้างเห็นชั่ว เอ๋ย

เอกอารมณ์ เอ๋ย!

เจ้าใช้พระสม

จะทำอะไร

คุณ, กุ้ยเขี่ย

ดิชมฟังได้

ไม่ชอบแบกพวก

ทั้งอารมณ์เลบบวก

ดูทั้งได้ทั้งเสีย

เอาดีชั่วเข้าผนวก

ใช้คุณพินิจสะดวก

สะดวกข้างรวม เอ๋ย

สิงห์ ๗๘.

เขาเป็นคนขลาด

เมื่อยังเป็นเด็กอ่อน	เขาบ่อน ^๑ ชุกชน	แต่เป็นคน
ข้อน	ค่อนข้างตระหนั้ว	กลัวทุกสิ่งทุกอย่าง
ช่างหลอนหลอก	บอกตุ๊กแกกินตับ	ขู่ส่ำทับแทนไม้
ฝึกหัดให้กลัวผี ^๒	เขาเลยมีใจอ่อน	บ่อนรู้ครองตน
กลายเป็นคนเกร	เล่นเสเพลเพลงพาล	ชอบระรานรังแก
แลข่มเหงเด็กผู้	สู้เขาบมิไหว	ยิ่งเจริญวัยยิ่งเหลว เพราะ
ใจเลวหนักเข้า	คณหา ^๓ เจ้าเรือนเติบโต	พากำเริบทางพาล
ก่อรำคาญให้คณะ	มีแต่จะอาฆาต	มาดมุ้งร้ายหมายขวัญ
ลอบหันกัดข้างหลัง	ทำกำลังเขาเหม่อ	แล้ววิ่งเรอเร้นหนี
ชอบอวดดีข่มเหง	เป็นนักเลงรังแก	ผู้หญิงแลเด็ก ๆ
การเล็กน้อยไม่ว่า	แทงฟันคร่าอาวุธ	เห็นคนดุจหยวกกล้วย

บ่อน ๑   เคย บ่อน ก็คือ ไม่เคย

.....ผี ๒   คนเรามักชอบเล่าเรื่องผีให้เด็กฟัง เด็กก็ชอบฟัง จึงเท่ากับ
เป็นการหัดให้กลัวผี

คณหา ๓   ความอยากทั่วไป ตลอดจน อยากได้ อยากเป็น อยากมี อะไร
ที่อะไรไม่มีจำกัด เรียกว่า ภวคณหา ส่วนที่ไม่ชอบ ไม่อยากได้
ไม่อยากเป็น ไม่อยากมี เรียกว่า วิภวคณหา

ด้วยทมิฬอำมหิต ยามสิ้นคิดฆ่าตัว* เหตุเมามัวชั่วขลาด
 เป็นสัญชาติ แข่งกระด้าง ฝ่ายอ่อนข้าง อ่อนแอ อย่าหลง
 แปรเรียกกล้า คนกล้าถ้ายามแข่ง ก็ แข่งแรง อาจหาญ
 ยามอ่อนหวาน อ่อนโยน ถึงคราวโดนโดนจ้ง ไม่ลับหลัง
 ลอบแว้ง ไม่เล่นแกล้งรังแก คนอ่อนแอแลหญิง ยาม
 ทุกข์จริงไม่ระย่อ ต่อสู้ทุกข์โดยกาล กล้าเห็นปานดังนี้
 ส่วนขลาดขลาดดั่งช้ เช่นไว้หวังสอน เด็กแลฯ

พฤศจิกายน ๕๖.

ฆ่าตัว* ทางศาสนาก็คติเคย เพราะเป็นบาป เกิดแต่ใจอ่อนไม่มีกำลัง หรือ
 จริตวิกล ซึ่งก็เป็นจิตต์อ่อนเหมือนกัน

เป็นตัวเราดีกว่า

(ลำนำนุชฉาย)

นุชฉายเอ๋ย !

ตัวเจ้าเป็นชาย

หรือเจ้าไร้ทรัพย์

มันไม่เข้าที่

อย่าเล่นสับประคน

ฟังคำร่ำสอน

นุชฉายเอ๋ย !

ทำเป็นผู้ใหญ่

หรือเจ้าเป็นไทย

มันเกกมะเหรก

ถูกทักหนักเข้า

หนักสามสี่สิ่งเฟื่อง

นุชฉายเอ๋ย !

ไม่เคยเป็นบ่าว

ไม่เป็นลูกจ้าง

กิจการทั้งหลาย

ฝนธรรมชาติ

ที่ไหนจะสู้

ชอบกลายเป็นสตรี

กลับทำเป็นเศรษฐี

มีแต่จะเดือดร้อน

คนเขาจะขอซ้อน

นะเจ้านุชฉายเอ๋ย

เมื่อยังเด็ก

ไพล่ทำเป็นเจ๊ก

ดูไม่เข้าเรื่อง

ขวัญเจ๊กก็เคือง

เรื่องมันหย่อนบาทเอ๋ย

เผื่ออยากจะเป็นนาย

จะเป็นนายห้างง่าย ๆ

เจ้าจะตรัสรู้

แม้สามารถก็ยากอยู่

ตามธรรมชาติเอ๋ย

นุชฉายเอ๋ย !

จึงจอกพูดจ้อ

ขอไปขอมา

เรื่องก็จบกัน

อยากเป็นนั่นเป็นนี่

จงเป็นตัวเรา

ขอเป็นสุริยัน

ขอเป็นหมาเท่านั้น *

มันเหมาะแล้วเจ้า

ด้วยเห็นดั่งเขา

เกิดเจ้านุชฉายเอ๋ย

ทล. ๗๓

.....เท่านั้น* นิทานเรื่องสุนัขจิ้งจอกว่ามันอยากเป็นพระอาทิตย์ ไปขอพร
พระอิศวร ๆ ประทานพร ครั้นได้เป็นพระอาทิตย์ก็ส่องแสงกระพริบ
ทำความเคืองร้อนให้แก่โลก จนเมฆมาบดบังแสงไว้ อาทิตย์จึงจอก
เอาชะนะเมฆไม่ได้ จึงกลับไปทูลขอเป็นเมฆ ครั้นได้เป็นเมฆก็
ปล่อยฝนตกใหญ่ จนลมมาพัดเอาเมฆและเมฆฝนปลิวไป เมฆจึงจอก
ทานลมไม่ได้ ทูลขอเป็นลม กราวนี้แสงฤทธิ์พัดบ้านเรือนพังทะลาย
แต่หูกพัดให้จ่อมปลวกทะลายได้ไม่ จึงไปขอเป็นจ่อมปลวก พอถูก
ควายขวิดเอาพังลง ก็ไปทูลขอเป็นควาย ครั้นไปถูกฝูงจิ้งจอกไล่เห่า
ไล่ขวิดก็ขวิดไม่ถูก เพราะมันว่องไว เห็นสู้เป็นสุนัขจิ้งจอกไม่ได้
จึงไปทูลขอพรพระอิศวร ขอเป็นสุนัขจิ้งจอกตามเดิม

ไม้เรียว

หนูเป็นคนมาหาว่าดอ
ที่แท้คือความเห็นเป็นคนละอย่าง
ความได้ใจทำให้หนูเบียดกระดัง
มารดาขวางที่ไรได้เขย็นตี
แม่อุยกต่างก็ไม่เข้าใจกัน
เลยต่างคนต่างค้นกันเต็ม
การตักจะหนักขึ้นทุกที
เพราะเกิดมีด้านไม้ขึ้นในตน
โรคด้านไม้ลามไปถึงใจจิตต์
ด้านความคิด, ด้านหน้า,
และด้านกัน
ขนาดเขย็นต้องเปลี่ยนไปตามคน
ที่ความด้าน
เข้าผจญประจำตัว

ยังตั้งต้นแต่เล็กปึงแรงแล่น   กว่าจะโตก็แก่นมิใช่ชั่ว^๔
แม่บุญแจ่มใสยังไม่กลัว   เดินตากหน้าได้ทั่วทั้งภารา

.....อย่าง ๑   คือความเห็นของมารกากับบุตรไม่ตรงกัน จึงเกิดขัดกันขึ้น

.....กระท้ำ ๒   ถ้ามารกาให้บุตรชนะทุกทีไป บุตรก็ได้ใจ ต่อไปก็จะเอาชนะ
    ร่ำไป

.....ที่ ๓   มารกาที่เลี้ยงบุตรให้คือ โดยยอมให้อาชนะนะ เมื่อโกรธและ
    ไม่ยอมที่ไรก็ต้องตีกัน

.....ข้อ ๔   ถ้าใช้วิธีตีตั้งแต่เล็ก ไม่ทันไรก็หนักไม้ ต้องตีหนักขึ้นทุกที จน
    เป็นอย่างที่เรียกว่า “แก่นแก้ว”

หนูเบ๊ท้มกำลังใจดังเพ็ชร ต้องระเห็จระเหินคนเข้าป่า
เป็นเสื่อสาธแม้นางโกงบกโขลงพา เพาะพยาธิหนอนบ่อน
บ้านเมือง^๑

กำลังใจดังว่านหาซาก อบรมดีดามากหากฟังเฟื่อง เป็น
บุรุษรัตนคุณประเทือง ไม่ใช่เรื่องหักหาญผลาญคุณธรรม^๒

วิสัยเด็กเปรียบได้กับไม้อ่อน ที่ตัดร่อนลงไฟนั้นไม้คร่ำ
ตัดเป็นได้ไหนจักไม่ทำ ? ตัดด้วยน้ำรัก—กระด้างอ่อนดั่งใจ^๓

ถืออำนาจเหตุผลกุศลกรรม บุติธรรมปลุกเสกเด็กผู้ใหญ่^๔
ของใครดีให้ประนอมยอมกันไป^๕ แต่มิให้ตามใจขอไปที่^๖

.....เมือง ๑ อ้ายเสื่อคนหนึ่งต้องมีลูกสมุนหลายคน พวกเหล่านี้เพาะเด็กให้
เสีย กลายเป็นคนรกลอกไปหมด

.....คุณธรรม ๒ กำลังใจแข็งแรงของเด็กนั้นเป็นคุณธรรม ถ้าอบรมดีก็ดีไป ถ้า
อบรมผิดก็เป็นการทำลายคุณธรรมนั้นแล

.....ใจ ๓ มีเด็กที่ถือแก่คนอื่นหมดทั้งบ้าน จะยอมทำตามคำมารดาคน
เดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพราะมารดารู้จักอบรมบุตรด้วยใช้อำนาจความรัก
อันเป็นน้ำเย็น จนเอาชะนะใจที่แข็งนั้นได้

.....ผู้ใหญ่ ๔ คือทั้งฝ่ายเด็กและผู้ใหญ่ยอมอยู่ในอำนาจแห่งเหตุ ถือที่ถูก
เป็นใหญ่

.....ไป ๕ ผู้ใหญ่ถูก เด็กก็ยอม แม้เด็กถูก ผู้ใหญ่ก็ยอม

.....ที่ ๖ การตามใจในที่ผิดก็ดี ปลอ่ยตามใจพอให้แล้วกันไปก็ดี ล้วน
เป็นเหตุให้เด็กได้ใจ และไม่ยอมอยู่ในอำนาจเหตุผลต่อไป

ให้เหตุผลครอบงำยอมทำได้   เด็ก ผู้ใหญ่ ครูศิษย์ ไม่ผิดที่^๑
 อบรมด้วยเหตุผลได้คนดี   น้ารักมีเมตตาเป็นยาพอ

เก็บไม้เรียวห่อไว้ในตู้เหล็ก^๒   สำหรับเด็กเกกมะเหรก
 และเหลือขอ   ทารกอ่อนเช้านี้ไว้มือลูบขอ   แล้วหุ้มห่อด้วยรัก
 จักมีชัย^๓

ครูเป็นผู้เพ่งจิตตวิทยา   วิชาด้วยวิธีที่แจ่มใส   เพื่อ
 ศิษย์ล้วนว่าเรغبันเทิงใจ   ได้เจริญเชาวน์ไว้ในชีวิต

.....ที่ ๑   การอยู่ในอำนาจเหตุผล และยอมตามฝ่ายถูกนั้น ไม่เป็นการลดเกียรติ
 แม้ผู้ใหญ่ก็ยอมเด็กได้ ทำให้ดี กลับเป็นตัวอย่างที่สอนอย่างงดงาม
 เสียอีก

.....เหล็ก ๒   มีเรื่องเล่ากันว่า ครูใหญ่คนหนึ่ง มีไม้เรียวอาชญาสิทธิ์ไว้สำหรับ
 โรงเรียนอันหนึ่ง เขาเอาแผนที่เก่าม้วนไม้เรียวนั้นเข้าไว้ แล้วก็เก็บใส่
 ตู้ล็อกกุญแจ เมื่อจะใช้ต้องไปไขกุญแจหยิบม้วนนั้นออกมา ถัดแผนที่
 เอาไม้เรียวออก กว่าจะเสร็จธุระเหล่านี้ ถ้าเขามีโทษอยู่บ้าง โทษ
 นั้นก็จะคลาย เขากลับได้สติดี

.....ชัย ๓   ข้าพเจ้าเคยพบมารดาที่รักบุตรใช้คำว่าอย่างนี้ “ทำอย่างนั้นเสียลูก
 แม่ถึงจะรัก ทำอย่างนี้ แม่ไม่รักละ ลูกรักของแม่ก็ต้องไม่ทำอย่างนั้น
 ลกรักแม่ ต้องไม่ขัดใจแม่” ฝ่ายลูกก็รักแม่ ไม่อยากขัดใจแม่ ถัว
 แม่โกรธ เมื่อแม่โกรธแล้ว แม่ก็ไม่รักและไม่ตามใจ ลูกที่แม่รัก
 และอบรมก็ ย่อมรู้สึกอย่างนี้

การเข่นตีเป็นวิธีทำลายขวัญ   โทษมหันต์ คุณมีกะจ้หริค^๑
 ห้ามก้าวหน้าพาหุอยู่เป็นนิตย์   เป็นขำพิษมิให้ใช้บำรุง
 ผู้เข่นตีโดยมากไม่ยากคิด   โทสจริตครอบงำทำให้ขุ่น
 มีอำนาจก็จะใช้ไม่ปรับปรุง   ตั้งศาลเตี้ยตามมุ่งแต่ใจตน^๒
 เหตุฉะนั้นการตีมีแต่ห้าม   ไม่ต้องตามขุขงส่งเสริมผล
 ก็สงครามใครตามไปปรือปรน   มีแต่คนคอยห้ามสงครามไว้
 โบราณว่าเสียดาบไม่เป็นภัยแก่   ขุนชนนั้นแน่หรือไฉน ?
 เดียวนี้โลกเจริญมากหากเปลี่ยนไป   เป็นขอให้เสียดาบพร้อม
 ออมไม้เร็วว
 อารยชนไม่ชอบหยาบ, ฉันทิ   ลูกของเขาไม่ชอบไม้
 หวดเคียวว ๆ   อันนี้ก็เช่นกัน ฉันทิแทียว   ฟังเฉลียว
 เลือกใช้ให้ชอบ เทอญ

กรกฎ ๗๗.

กะจ้หริค ๑   กะจ้อยร้อย, เล็ก, น้อย

.....ตน ๒   การตัดสินเอาตามชอบใจโดยไม่ใช้ดุลยพินิจ คือไม่ฟังเสียงของอีก
 ฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าตั้งศาลเตี้ย ณ ศาลเตี้ยนี้   **Might is Right.**

แม่จ๋า

แม่จ๋าแม่! ลูกแลไปทางไหน ล้วนเชื่อใจความรัก
ประจักษ์ถ้วน รักของแม่รักแท้ไม่แปรปรวน เป็นรักถ้วน
ธรรมชาติปราศมารยา ตั้งแต่แรกปฏิสนธิจนสมภพ แม่
ประสพทุกข์ภัยใหญ่หนักหนา ฉวยพลั้งพลาดอาจพิการพาล
มรณา โบราณว่า 'ศึกสตรี' มีมูลพร้อม คลอดจากครรภ์
จวบวันลูกเติบโตใหญ่ แม่ต้องฝืนอุ้มชูทะนุถนอม อดตาหลับ
อับอุตุแม่สู้ยอม ขามอดออมลูกอ้อมแม่อ้อมใจ อย่างว่าแต่
อาหารแม่จะหวง เลือดในทรวงแมื่อยังยอมให้ดื่มได้ รัก
ของแม่ไม่แพ้รักใด ๆ ชีวิตก็ให้ได้ไม่เสียขาย

แม่จ๋าแม่! ลูกแน่นแค้นใจนัก ว่าแม่รักลูกอยู่มีรู้หาย
ลูกสืบเชื้อเนาใจทั้งใจกาย พ่อแม่ถ่ายให้ทุนหนุนเนื่องมา
ระหว่างครรภ์ท่านกล่าวเป็นเค้าขน ว่ามารดาบันดาลได้นัก
หนา แม่คิดงามเห็นงาม, ตามตำรา ก็อาจพาลูกงามไป
ตามนึก แม่มิใจผ่องใสบริสุทธิ์ ใจลูกผุดผ่องเพียงแก้วผ่นึก
แม่มิคุณเพิ่มพูนทุนพิลึก ลูกรู้สึกในบุญคุณข้อนี้

แม่จ๋า! ลูกเกิดมาเมื่อบรม ฉลาดบ่มสมบูรณ์เพิ่ม
พูนศรี ขนน่านวลควรค่าเปลื้องราคี ได้แม่ดีลูกรอดปลอดภัย

บ่วงมาร สุจริต, มิตรแท้, รัก 'แฟร์เพล้' ไม่เกร, รกโลก,
 โศก, พุงसान, มีขันติ, วิริย, ปฏิภาณ, บำเพ็ญงานเพื่อผู้อื่น,
 ราบรื่นรัก, คุณสติไตรตรองมองรอบคอบ, ผู้ผิดชอบชั่วดี,
 มีเกียรติศักดิ์, กตัญญูรู้บุญคุณคนนั้ก, แจ้งประจักษ์หน้าที,
 มีวินัย คุณเหล่านแม่มีวิธีหัด ค่อย ๆ ดัดให้บำเพ็ญเป็น
 นิสัย ด้วยคำหวานแม่สมานทีหัวใจ ให้ฝึกไปจนเคยเลย
 ชำนาญ แม่มีคำสำคัญเลือกสรรใช้ ช่มหัวใจลูกกร้ามยาม
 คือด่าน คือก้าวแม่ไม่รัก, มักร้ายราน เพราะขุ่นเคือง

วิภาณลูกขัดใจ

แม่จ๋า! ถึงแม่จะดีด่าลูกก็ได้ แต่แม่มีวิธีดี ๆ ใช้
 คำน้อยแม่ก็ไม่พูดหยาบคาย การเขย่นตมบ้างนับครั้งถ้วน
 เป็นเรื่องล้วนหลาบจำนำหนักหลาย แม่ระวังมิให้ลูกได้อาย
 กลับกลับกลายหน้าด่านประจานตัว ถ้าพร้าพ่อหากมีแม่ที่รัก
 คอยพิทักษ์ทุกขภัยไม่เกลือกกลั้ว อำนาจรักศักดิ์สิทธิ์กว่าฤทธกลั้ว
 แม่ทุนหัวของลูกปลูกรักเอย

กถาศึกษาของเก่า

สุ. จิ. ปุ. ลิ. วินิมุตโต

กถา โส ปณฺทิตโต ภเว

ผู้เว้นจาก สุ. จิ. ปุ. ลิ. นั้น

พึงเป็นบัณฑิตได้อย่างไร ?

เว้น วิจารณ์ว่างเว้น

เว้น ที่ถามอันยัง

เว้น เล่าลิตสัง-

เว้น ดังกล่าวว่าผู้

สดับฟัง

ไปรู้

เกิดว่าง เว้นนอ

ปราชญ์ได้ฤมี

โคลงเก่า

สุ. = สุต

พึง

๑ กาลก่อนบ่อน้ำ

เพื่อศึกษาฝึกปรือ

พึงบอกเล่าหารือ

ท่องสู่กันพึงได้

หนังสือ

ท่านใช้

ท่องบ่น จำแล

เที่ยงแท้ทุกส

๒ มากคนที่ต้องจิ้งจกล้าย

ธรรมและวิชาสรรพ
สมัยนั้นสมุดพิมพ์นับ
นอกจากฟังจึงให้

๓ เลือกสรรอ่านแต่ล้วน

เรื่องแปล่าประโยชน์มี
ฟังบันทึกเป็นศรี
เชิญอ่านและตรับลา

จิ. = จินต์

๔ คนมิใช่คนแก้ว

อ่าน, สดับ, รับรู้, จิตต์
ดี, ชั่ว, ถูก, ฤๅผิด
รู้ตรรกสักซึ่งได้

๕ การอ่านต้องยั้งใช้

สมุดบอกพาลบันทึก
ครั้นทราบว่ามีผิด
ยังจะต้องตรึกให้

มากฉบับ พิมพ์พอ!

อยู่ได้
ว่าแพร่ หลายแล้ว
อ่านไว้ทุกวัน

เรื่องดี ดีเทอญ

โทษซ้ำ
พาลสดับ เสนียดนอ
เลิศข้างทางกุศล

คิด

ควรคิด เป็นบ้าง

หยั่งได้
จงตรึ ตรองดู
แจ่มแจ้งวิจารณ์ญาณ

ความคิด มากขึ้น

ท่านได้
ฟังอ่าน แล้วแล
แจ่มแจ้งใจความ

ปฺ. = ปุจฉา

ถาม

๖ ถึงยามเมื่อเกิดข้อ

สงสัย

ถามสมุดเล่มสมุดไหน

ตอบได้?

จำต้องเที่ยวถามใคร

ผู้ฉลาด รู้จริง

เว้นเที่ยวถามข้อมไว้

รอบรู้วิชา

ลฺ. = ลิขิต

เขียน

๗ หากความรู้เร่งให้

แม่นยำ

ลืมข้อมแก้ด้วยจำ

จดไว้

จำมากนักรักทำ

ตนดู ห่องสมุด

การจดจึงต้องให้

ชอบใช้ชาญเขียน

ศก. ๗๑.

โหราศาสตร์

(กลอน ๖)

ดาวเดือน^๕เลื่อนกลาด^๕ดาต^๕ฟ้า   ล้วน^๖หล้า^๖ล้อย^๖กว้าง^๖กลาง
 หาว^๖   เจ้า^๖กลุ่ม^๖กุม^๖เห็น^๖เป็น^๖ระ^๖นา^๖ว   ดาว^๖โลก^๖ล้อม^๖ดาว^๖
 อา^๖ทิต^๖ย์^๖

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

.....อาทิตย์ ๑ **Solar System** กลุ่มอาทิตย์ของเรามีดาวโลกเรียก ดาวพระเคราะห์ **Planets** หมุนไปรอบดวงอาทิตย์ ด้วยอำนาจของใหญ่ดึงดูดของน้อยกับอำนาจความแล่นประกอบกัน รวม ๘ ดวงทั้งที่พบใหม่นับจากอาทิตย์ไป คือ พุธ, ศุกร์, โลก, อังคาร, พฤหัสบดี, เสาร์, มฤตยู, เกตุ, ปลูโต. กลุ่มอาทิตย์เช่นของเราในจักรวาลที่ว่างทั่วไปมีนับไม่ถ้วน

.....จันทร์ ๒   โลกเรามีจันทร์ดวงเดียว โลกพหุหัต มีหลายดวง เसार มีแสง
เห็นเป็นวงแหวนรอบ   จันทร์ของโลกไหนก็หมุนไปรอบโลกนั้น
ด้วยกฎเดียวกันกับที่โลกต่าง ๆ หมุนรอบดวงอาทิตย์

.....หน้า ๓   คาวฤกษ์ คือ ดวงอาทิตย์ทั้งหลายยังมีธาตุไฟอยู่ มีแสงสว่างใน
ตนเอง ส่วนดาวบริวาร คือ แพลนเน็ตทั้งหลายนั้น กลายเป็นธาตุ
ดิน น้ำ ลม เย็นลงแล้วมากและน้อย ต่าง ๆ กัน ไม่มีแสงของ
ตนเอง ได้แต่รับแสงแตกฉายไปสว่างที่อื่นอย่างกระจก ถ้าเราไป
อยู่ที่พระจันทร์ ก็จะเห็นส่วนสว่างของโลกที่เป็นกลางวัน เหมือน
พระจันทร์เวลาเดือนหงาย

โลกน้อยของเราเท่าผ^๑ เว้นวงว้ายเว้งเวหน มนุษย์
โอ้โวว่าโลกคน ใหญ่จนดาวจีบลิวฟ้า

จันทร์จุดสมุทรหนุนน้ำแบ่ง^๒ จุดแห่งอาทิตย์ฤทธิกล้า
นิมิตรวิปริตนา^๓ โลกานุเคราะห์เหมาจะมี

ใหญ่บังคับน้อยค่อยขลัง นามบังคับรูปควรที่ อันว่า
ชาตามนุษย์^๔ เป็นไปร้ายดีฉันใด ?

คนบังคับดาวหรือดาว บังคับคน, กล่าวไฉน ? อย่าง
แรกแปลกๆ เป็นได้ อย่างหลังเหลวไหลแน่แล้ว

หากว่าชาตาคนเรา ดาวเข้าบังคับคลองแคล้ว ใจคน
ไม่มีแวว ที่จะสอดแคล้วแดดดาว^๕

.....ผง ๑ เส้นผ่าศูนย์กลางแห่งดวงอาทิตย์ของเรา ยาวถึง ๑๐๐ เท่า ของ
เส้นผ่าศูนย์กลางแห่งโลก และดวงอาทิตย์ของเรา ยังเป็นขนาดย่อมใน
หมู่อาทิตย์ทั้งหลายในจักรวาลแว้งว้างไม่รู้สิ้นสุด ฉะนั้นโลกเราก็ราวผง

.....แบ่ง ๒ พระจันทร์มีกระแสลมแห่งโลกเป็นแรงช่วย บังคับน้ำทะเลให้มี
ขึ้นลง การขึ้นลงแห่งทะเล ท้นน้ำในแม่น้ำลำคลองที่ใกล้ทะเลให้มีขึ้น
ลงไปตามด้วย

.....นานา ๓ นักวิทยาศาสตร์สอบความแปรปรวนแห่งดินฟ้าอากาศในโลกว่า
เนื่องจากจุดในดวงอาทิตย์ **Sun Spots** ที่แปรปรวนอยู่เสมอ

.....ดาว ๔ สอดแคล้ว คือแตกต่างกัน ผิดกับสอดคลองที่ตรงกันหรือลง
คลองเดียวกัน แด คือ ใจ ทั้งหมดหมายความว่า ถ้าใจคนจะเอาตาม
ใจคนบ้างไม่ได้

คนกลายเป็นวัตถุ ปราศจากวิญญาณสืบสาว^๑
ไม่แผกดินผ่านภาพราว นามธรรมทั่วตัวดับพลัน

รูปธรรมบังคับนามธรรม กฎอำนาจเพริดเจตนั้น กำลัง
เป็นใหญ่ไกว^๒ นามธรรม, ยุติธรรมบัลลังก์

หากยังมีทางสงกา ว่ามหาจักรวาลน้อยใหญ่ ช่อม
มีนามธรรมจำไว้ ช่วงใช้แข่งชูหม่มมนุษย์

ก็ต้องสอดคล้องคล้องอ้าง แผนสร้างโลกดั่งที่สุด กำปั้น
ตีดิน^๓ ดินทรุด มนุษย์อ้างพระเจ้าเข้าไว้

นี้หรือเราเห็นเป็นจริง? มนุษย์หยิ่ง, ทะเล้น, เป็นได้
ตัวนิด, โลกน้อยจ้อย, ใน จักรวาลใหญ่ไหลเรียง^๔

โยงตัวทั่วผ่านภาพ^๕ ดาวเดือนเหมือนฝนภาพเที่ยง
คอยแต่รับใช้ใกล้เคียง ส่งเสียงเสนอข่าวคราวตน^๕

.....สืบสาว ๑ การสร้างสมอบรมมา ที่มักเรียกกันว่า ยถากรรม

.....ไกว^๒ ๒ ไกว^๒ คือ สั่นเชิง, ล้วน, อย่างเดียว ทั้งวรรคตรงกับภาสิต
ขึ้นชื่อของมหาสงครามว่า **Might is Right.**

.....ดิน ๓ อย่างอย่างครอบจนไม่อาจให้ความรู้, อย่างอย่างชัดไม่ให้เที่ยง
เช่น อ้างผีสาวเทวคา หรือแม้พระเจ้า จนหมดทุก

ไหลเรียง ๔ เคียงไหล, ตีเสมอ, คือ ตัวเพียงเล็กน้อย ปลายอ้อ ปลายแหลม
เผยอเข้าไปเทียบกับจักรวาล มหาโพธิ์ จนหยั่งรู้ที่สุดไม่ได้

.....คน ๕ คือบอกซาตาให้มนุษย์

แต่พระพุทธองค์ทรงญาณ
อันใดสยัสสตร์^๒ มืดมนต์

ขานกรรมทำไว้ให้ผล^๑
ทรงค้นแก้ไขไผ่ธรรม

จุล. ๗๓.

-
- .....ผล ๑   คำสั่งสอนในพุทธศาสนาว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราย่อมเสวย
ผลแห่งกรรมที่ใดก็กระทำไว้ ฉะนั้น ซากาของมนุษย์ ก็คือผลแห่งกรรม
ทั้งหลายที่มนุษย์ได้อบรมทำแล้วนั่นเอง
- สยัสสตร์ ๒   ศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมีมาก่อนพุทธศาสนานานนัก

จันทร์ชิต

สาวสำอางนางสวรรค์จันทร์ชิต   รูปนิมิตสุมามาลย์ชาญ
ตบแต่ง   แก่สภาพเกินสุภาพทราบพลิกแพลง   หล่อน
จำแลงรูปโฉมประโลมใจ   จนจันทร์เจ้าเข้าเมฆไม่กล้ารณ
ปล่อยให้ช่อวิชชุโชติฉายโฉมให้   องค์สำอางร่างระยับยับ
แสงไฟ   สายตาใดได้มองต้องงงวย
การปรับปรุงบำรุงให้รูปเลิศ   บ่อมประเสริฐนักหนาไม่
น่าขวย   รู้รักษาใช้วิชาศาสตร์อำนาจ   ความสะสวยทรงไว้
ได้ยศ^๕เชื้อ^๕
การเขียนหน้ามีมาแต่โบราณ   อ่างตำนานโฉนละครซึ่ง
หล่อนเชื้อ^๕   หน้าเขียว, ขาว, แดง, กำ, ดำมะเกลือ   สีเหมือน
เนอคน^๕นม^๕เมื่อไร ?   ตาตลก^๕นิน^๕แล^๕แก^๕ข^๕รว   ตลก^๕ง^๕ยัง^๕ทา
หน้า^๕ข^๕ไ^๕   “หัวละมาน”^{*}   ปากแดงดังแสงไฟ   มณโฑ^๕ไม่
ยก^๕ทรง^๕ก^๕ท^๕รวง^๕ซ^๕ด

หัวละมาน* เป็นคำที่ชาวตลาดเรียกหนุมาน แต่ก่อนนี้ภาษาพูดกับภาษาหนังสือ
ผิดกันมาก เป็นด้วยเหตุวิชาหนังสือยังไม่แพร่หลาย ถนน เรียกว่า
สนน สะพานยศเส เรียกว่า ตะพานโยเส อย่างไรเรียกว่า ยังงิ วลว
กลอนบทนี้ เขียนขึ้นจากความสุรุ่ยสุร่ายในการใช้เครื่องสำอางของ
แม่สาว ๆ

นิสัย ^{๔๕} พนักชอบก้าวหน้า	ไม่ชอบล่าหลังคอยให้ใครดู
เขาก้าวกันเราพลันจะรีบรุด	ไม่แสนสุดสวาทพิไลลาศไกล
ทำอะไรถ้าไม่เกินพอดี	คำน้อยหรือจะมีคนว่าได้
น้องของพนัก ^{๔๕} เลวเสียเมื่อไร	หล่อน ^๕ ล่าหน้า ^๕ สมัยไปไกล เอ

มกร. ๗๗.

ดอกไม้

ฉันเห็นดอกไม้ที่ไหนงาม พยายามเด็ดดมชมชื่น ทั้ง
โรยทำไมไม่ยั่งยืน ? รสรัณนาสายัณห์น่าชม

จะของใครปลูกไว้ฉันไม่ว่า ดูเป็นธรรมชาติหาได้ถม
ใครเพิกเฉยเลยไปไม่เด็ดดม เขากลับสมเป็นงังชังดอกไม้

การเก็บบุบพามาชม ฉันอบรมแต่เล็กคุ่มใหญ่ ไม่เห็น
เสียดหายอะไร ใคร ๆ ก็เห็นเป็นธรรมดา

ไม่ว่าของฉันหรือของใคร ดอกไม้เมื่อบานก็หน้า เก็บ
ดมชมเล่นเป็นขวัญตา ดีกว่าทิ้งขว้างร้างโรยไป

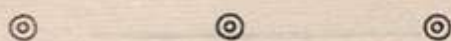
วันหนึ่งฉันไถลไปเยือน เจ้าเขื่อนเพื่อนงานในบ้านใหญ่
เห็นบานชื่นบานจำน่าชื่นใจ ที่รองใหญ่ใกล้ทางดั่งเชิญชม

ฉันกรากใส่เก็บให้สมใจรัก กำลังหักยวบ้ำดำขรม
จากหน้าต่างข้างสนามสงครามลม พังชื่นชมฉันขยาดไม่อาจรอ

รีบเดินร่อนออกประตูบ้าน กำบานชื่นไม่ชื่นบานรำคาญ
หนอ ! แด่นั้นมาได้รู้เป็นครูพอ ว่าเขาก็เราก็อมเหมือนกัน

บุบผชาติปลูกไว้จะใคร่ชม   อภิรมย์เร่ใจในสวนขวัญ
ของสงวนควรรู้อยู่ทั้งนั้น   ทำไมฉันไม่รู้ ? คุณาเคอะ

อันนารีนเช่นบุบผชาติ   งามเกลื่อนกลาดจริงอยู่ดูเอา
เคอะ !   ฉันเชื่อข้างลามปามลวนลามเคอะ   จึงสะเออะ
เข้าที่ไหนเป็นได้การ

เพื่อนฉันชมฉันว่าเจ้าชู   มันก็ดูเก๋ดีนะ ! ท่าน   เสือ
ผู้หญิงกรู้งกริ่งหยิ่งทะยาน   ได้รับการบื้อยอกก็พอดี

กำเรบใจได้ซัยซ้อन्छ   หมูไม่กินก็ใครจะกินคี่ ? ความ
รู้สึกเป็นไปได้เช่นนั้น   สมุฏฐานอยู่ที่ความนิยม

ครั้นต่อมาเขาพากันคว่ำบาตร   ว่าสัญชาติเจ้าชู้อย่าสู้สม
ไม่มีใครคบหาสมาคม   ต้องระทมทุกข์พลีเป็นเหยื่อไป

ความนิยมอย่างหลังย่อมยังผล   ให้คนเป็นคนขึ้นได้
ตรงข้ามกับนิยมชมไข   ให้คนไถ่สัตว์บัดสีเอ๋ย

ชั้ยก่อ กับ ชั้ยทำลาย

การชั้ยเป็นไปอยู่ทุกเมื่อ   ประกอบเพื่อพาณิชย์กิจ
ขวายขวน   เพื่อศึกษาเพือกพาเพื่อสากล   เพื่อชุมชนชนะ
โศดโปรดมนุษย์   เป็นสัมมากัมมันตา* พาสว่าง   เข้าแนว
ทางธรรมที่บริสุทธิ์   ถึงชั้ยก็มีใช้สัปรยุทธ์   ไม่ผิดพุทธ
วจนประธานไว้

ชั้ยเช่นนี้ดีกว่าชนะศึก   เพราะเป็นปีกแผ่นสร้างอย่าง
สุกใส   แต่ชั้ยเสิกเพิกถอนกร่อนบัลลั   ทำลายล้างดังไฟ
ประลัยกัลป์

ผลชั้ยสร้างสว่างเหมือนพระมาโปรด   ผลชั้ยโศดล้าง
ผลาญเหมือนมารบั่น   ศานติสมย์ไฟใจอยู่ทั่วกัน   สงครามนั้น
ใครกล้ารับว่ารัก ?

สัตว์เป็นโจกสบโชคใช้ชั้ยล้าง   มนุษย์ใช้ชั้ยสร้างจึง
สูงศักดิ์   คนกับสัตว์ต่างกันนั้นควรนั   ดำนานโลกล้วน
ประจักษ์เห็นจริง   เอย

สิงห์. ๗๕.

ทำไม ?

ธรรมดาครูณกำลังจะเรียน   อะไร ? ไฉน ?
ทำไม ? ก็เพียร   จะซักถาม
เช่นไฉนพิเภกขับกินพระราม   อเนกพระกร^๑
ทำไมจะขาม   พระสักร ?
ดอกสลิดไฉนรีเรียกขจร   และปลาสลิด
คำอุตริสอน   สิบไม้ ?
มาตุคามทำไมมิใคร่จะให้   กำเนิด^๒ และเนา
ณ เกศ^๓ ไชรี   ประเสริฐหรือ ?

อเนกพระกร ๑   คือ ทศกัณฐ์ที่มีแขนและมือถึง ๒๐

.....กำเนิด ๒   การคุมกำเนิด **Birth Control** มีมากขึ้น ประเทศฝรั่งเศส
มีสำมะโนครัวด้อยลง และประเทศอังกฤษ ส่วนเพิ่มแห่งสำมะโนครัว
ก็ลดลงแล้ว อิตาลี และเยอรมนี กำลังให้เงินอุดหนุนครอบครัวที่มี
บุตรมาก

.....สถาน ๓   ความเสมอภาคแห่งเพศในการศึกษา ทำให้หญิงทั้งบ้านมา
ทำงานอย่างชายมากขึ้น ในประเทศเรา หญิงเข้ามหาวิทยาลัย ได้
ปริญญาเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที และไม่ทำงานเสมียนก็จะตกอยู่ในมือ
หญิงเป็นส่วนมาก อย่างในยุโรป

วิชาจะพามนุษย์กระพ้อ	ไฉนมนุษย์
จะอุทวิ คือ ประหารคน ^๑ ?	
ใครก็ใครจะสุขประกอบกุศล	ไฉน อเนก
บาปชน กระฉ่อนเวียง ?	
ความเจริญจะขึ้นถูกลง ^๒ ฤเฉย	พิภพจะเพื่อ
มนุษย์ฤเพียง จะผันไป ?	
ปฤษฎณาประดาจะมีพิรุฬไร	จะเบาฤหนัก
จะชักจะไข สีมากถาม	
ครูและศิษย์บิดาฤมาตุจาม	และบุตรธิดา
วิสาสยาม สนิทคือ	
บ้างก็เบื้อตอบมิชอบจะถือ	ประโยชน์ประสิทธิ์
วิชากระพ้อ พะนอสอน	

.....คน ๑ เครื่องจักรกำลังทำให้คนว่างงานในประเทศอุตสาหกรรม และ สงครามที่จะทำกันต่อไป ก็เตรียมทั้งถูกระเบิดมหาภัยรวมทั้งไฟและ ระเบิดเพื่อทำลายบ้านเมืองและมนุษย์ไม่เลือกหน้า บัดนี้นานาประเทศ ก็กำลังเตรียมฝึกพลเมืองในทางป้องกันภัยจากอากาศอยู่แล้ว

.....ลง ๒ ความดำเนินแห่งร่างกายมนุษย์ในปฐมวัย และ ส่วนต้นแห่งมัชฌิมวัย ท่านว่าเจริญขึ้น ก่อนนั้นไปจนทราบเท่าปัจจุณมวัย ท่านเรียกว่าเจริญลง

บ้างก็บอกบติตวิวิธบรร

วิชามีใช้วิชาปกรณ^๑

ก็รู้หมด

โทวิทถัน^๕นี้แหละน่าจะงด

วิถีประเสริฐสักร

กำหนด ณ หว่างกลาง

คือประจุมรรคเทศก้นำทาง

อะไรมีทราบก็สู้

เสาะแสวง กระทั่งทราบ

ศัพท์ “ทำไม” โฉนมนุษย์จะสาบ มนุษยลัชย

วิใช้สภาพ เพราะ “ทำไม”^๒

ทล. ๗๗

ปกรณ ๑ คัมภีร์ ตำรา

.....ทำไม ๒ อาศัยความพิศวงที่สังเกตเห็นว่า ทำไมสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น ทำไมสิ่ง
 นี้เป็นอย่างนี้ มนุษย์จึงได้ขยในความรู้ นำเอาสภาพ คือ ความเป็น
 อยู่ตามธรรมชาติมาประกอบใช้ เช่นเอาไอน้ำและไฟฟ้ามาใช้เป็นกำลัง
 เกล็นเครื่องกลไก เป็นต้น

โจอโลก

มนุษย์^๕นมชั^๕ชนในโลก ได้เป็นโจอจอมภพสบสมัย
ใช้สัตว์^๕พืช^๕ธรรมชาติ^๕เกลื่อนกลาดไป สร้างเครื่องจักรกลไก
ชน^๕ใช้งาน เกิดที่หลังยังบำเพ็ญจนเป็นโจอ เข้าครองโลก
เรื่องปัญญามหาศาล ธรรมชาติ^๕รับใช้^๕ได้งานการ ถ้าไม่ผลาญ
ตัวเองจะเกรงใคร ? อวูธร้ายคล้ายไฟประลัยกัลป์^๑ มันอาจ
หันเล่นงานตัวเองได้ เมื่อกิเลส^๕จำเวิญจนเกิน^๕ไป สงคราม
โลกยกใหญ่^๕ไล่กระชั้น

โลกเรานี้เคยมี^๕มากโจอแล้ว เป็นหลายกัป^๕นับ^๕แนว
กำเนิดนั้น กัป^๕มัจฉา มีมาดึกดำบรรพ์ เมื่อครั้งนั้นสัตว์^๕บก
นก บมี ปลา เป็นโจอโลก^๕มัจฉาน่า^๕ประหลาด กิมีชาติ^๕เลื่อย
กลาน^๕ตำนานคลี่ ค่อยจำเวิญ^๕เติบโตใหญ่^๕ไปทุกที่ จนพ่วง^๕พี
ใหญ่โตมโหฬาร ไคโนสอร์^๕ยักษ์^๕มาร^๕กลาน^๕คลาคล่า อยู่^๕บก^๕น้ำ
หลายหลาก^๕มาก^๕นักหนา^๒ สัตว์^๕สี่เท้า^๕เลื้อย^๕ขึ้น^๕เช่น^๕พระยา-

.....ประลัยกัลป์ ๑ บอมบ์ไฟ หรือไอพิช ที่ทั้งจากอากาศ อาจเผาเมืองพร้อม ๆ
กัน ทำลายชีวิตชาวเมืองไม่เลือกหน้า

.....นักหนา ๒ ไคโนสอร์ คือสัตว์โบราณที่ศูนย์พันธุ์^๕ไปแล้ว มีหลายชนิด ทั้ง
เล็ก ทั้งใหญ่ ทั้งกินเนื้อสัตว์และกินใบไม้ ขนาดใหญ่ โตกว่าช้างหลาย
เท่าเดินบนบกอ้อยอัย ลุยในน้ำค่อยตัวเบา ถึงตัวอยู่ในน้ำ ปากก็กัดกิน
ยอกไม้สูง ๆ ที่ข้างตลิ่งได้สบาย เพราะตัวใหญ่ค่อยยาว

นาค มังกร กระฉ่อนหล้าเรา^๕เอง

กัปเปลี่ยคลาน ก่อนกาลมนุษย์เกิด สัตว์เลื้อยครื้อ^๕อน
 เอากำเนิดเกิดโงงเงง ลักกินไขไคโนสอ^๕รบยำแยง สัตว์
 นักเลงโตนัน^๕ศูนย์พันธุ์ไป สัตว์ให้ลูกกินนมค้อยบ่มพันธุ์
 จนเป็นโจกโลกถันสนั่นไหว ต่อมนุษย์^๕เลื^๕เกิดแล้วไซ^๕ร์ จึงแย่ง
 ความเป็นใหญ่ได้เดี^๕ยวัน

มนุษย์รู้ก่อนเกิดประเสริฐนัก เพราะพบซากประจักษ์
 เป็นสัก^๕ชี วิทยาศาสตร์ขานล้าน ๆ ปี พิสูจน์มีเชื่อได้ไม่
 ไซ^๕เดา บุญฤทธิ์ได้แล้วรักษาไว้ อย่าให้ใครแย่งได้เหมือน
 ก่อนเก่า ภัยที่พอเห็นได้ไม่มีเค้า นอกจากเรากิเลสหนา
 ฆ่าตัวตาย^๒ อย่าประมาทมัวทะนงหลงว่าโจก ด้วยโจกโลก
 เปลี่ยนมือมามากหลาย เก้าศูนย์ไปใหม่แทนแม่นกลับกลาย
 กัปปรู้หายเพราะฤทธิ์อนิจจัง

สิงห์. ๗๙.

.....เอง ๑ พระยานาคของไทย และมังกรของจีน ก็พวกไคโนสอร์^๕นี้เอง รูป
 พระยานาคก็มีสี่เท้า เป็นพวกสัตว์เลื้อยคลาน มีเลือดเย็น

.....ตาย ๒ คือประหารกันเองด้วยสงครามโลก และสงครามไอพิช

วิญญูโก โลโก

Absolute Monarchy ประเพณีโบราณนานนักหนา มีกษัตริย์
เถลิงรัฐวัฒนา พระเดชานุภาพปราบภัยพาล ร่มโพธิ์ทอง
บึงประชาสง่าฤทธิ เจ้าชีวิตเจ้าหล้ามหาศาล นรเทพ
เทววงศ์องค์อวตาร^๑ ทรงบันดาลสุขทุกข์ทุกเมื่อไป

Democracy เป็นวิธีผันแปรแก้ไข เปลี่ยนจากอึดตา—
ธิปัตย์^๒ ให้ราษฎรเป็นใหญ่วิไลรัฐ เลือกกันเป็นประธานา-
ธิปัตย์ หรือให้มีกษัตริย์เดชจำกัด ราษฎรปกครองครองราษฎร
เพื่อราษฎรชัด ปฏิบัติเสรีดีกระไร

Communism เป็นทางนำรุดหน้าบ้านใหญ่ จะลุโลก
ศรีอารีย์ในทันใด ใช้วิธีปฏิวัติตัดตะบม รวมทุนรวมแรง

อวตาร ๑ คือ นารายณ์แบ่งภาคลงมาเกิด คำว่า 'พงศาวตาร' ท่านจึงห้ามมิ
ให้ใช้แก่ประเทศที่ไม่เคยนิยมว่า กษัตริย์ของตัวเป็นองค์อวตาร และ
ท่านบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ให้ใช้ว่า 'ประวัติการ' หรือ ประวัติศาสตร์

อรรถาธิปัตย์ ๒ เอาความเห็นของตนเป็นใหญ่ คือความเห็นของกษัตริย์. อธิปัตย์ ๓
นั้นรวมโลกาธิปัตย์ เอาความเห็นของปวงชนเป็นใหญ่ กับธรรมาธิปัตย์
เอาที่ถูกต้องด้วยคลองธรรมเป็นใหญ่เข้าด้วย

รวมงาน รวมสถานที่จัดรัฐสภสม ถือเกณฑ์รวมร่วมโลก^๑

โลกอุดม เลิกนิยมชาติ ชัน, วรรณ, เขาเรา

Dictatorship เพิ่งถูกหยิบขึ้นใช้ใหม่เกมเก่า เกณฑ์

อัคราธิปัตย์ไม่บันเทา เพียงแต่เอาอำมาตย์เป็นประมุข

พระราช, แม้ประธานาธิบดี ยอมให้มิชเชิดประเสริฐสุข

แต่อำนาจบงการงานตามยุค ตกแก่มุขอำมาตย์องอาจจริง^๒

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มอบอำนาจประชาใช้ได้ทุกสิ่ง

เช่นเดิมมือราชมีอ้างอิง กว้านั้นยังลำบากคนมากนัก บัดนี้

มีวิธีเอกพจน์ ไม่ใช่ราษฎรทั้งหมดดังตระหนก ราษฎร

คนเดียวเที่ยวทวงรัก จนครองเมืองเรื่องศักดิ์ประจักษ์จริง

ไม่ทรงราชย์ทรงอำนาจบงการ, เป็นจอมปราดเจอมจิตต์

สิทธิ์ใหญ่ยิ่ง เว้นปัญหาทาทายาไม่พาดพิง เพราะเป็นสิ่ง

สงวนไว้ให้เลือกกัน

รัฐประศาสน์ โอนอำนาจไปมาค่อนำขึ้น บนลงล่าง

.....โลก ๑   ลัทธิคอมมิวนิสต์ ไม่นิยมการถือชาติ

.....จริง ๒   ฮิตเลอร์ ดิกเตเตอร์ของเยอรมนี เมื่อประธานาธิบดีขึ้นต้นบรูก
ถึงอสัญกรรมแล้ว ได้รวมตำแหน่งประธานาธิบดีเข้ากับตำแหน่งผู้
บงการและตนเป็นผู้รับเลือกจากประชาชนให้เข้าดำรงตำแหน่งนี้ จึง
เกิดมีลัทธิบงการที่ประมุขแห่งชาติบงการเอง เข้าทำนองสมบูรณาญา
สิทธิราชย์ แต่หาเป็นพระราชไม่

ล่างขบับสนับ สนครัน^๑   พัล วัน หลาย แบบ ล้วน แบบ คาย
 แอบโส ลุต มอ นาคี หมอ ดีดอก   จึงเดมือคราชดีเหลือหลาย
 ครันเลยเกิดเกิดขยับจะกลับกลาย   เข้าหานายคิกเตเตอร์ให้เธอพา

รัฐศาสตร์   พระทรงราชย์ขาดเลือกจึงลดค่า   ต้อง
 แล้วแต่ธรรมชาติจัดแต่งมา   แต่ประชาธิปไตยก็ติดกัน   ประ—
 ธานาธิบดีมีชมรม^๒   ขาดนิยมเป็นกลางอย่างกวัดจัน   เท้า
 กับเปลี่ยนตำแหน่งแหล่งกลางนั้น   เป็นการเมืองเหมาะสม
 เขาเรามี^๓

แผนบงการ   เคยวิตถานเลิศล้ำและปั่นป่วน^๔   มอบชีวิต

.....ครัน ๑   ราชอำนาจเปลี่ยนมาเป็นอำนาจราษฎร อำนาจราษฎรเปลี่ยน
 กลับไปเป็นอำนาจของมุขอำมาตย์ผู้บงการในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 มาบัดนี้มุขอำมาตย์นั้นกลับเข้าสรวมตำแหน่งประมุขแห่งประเทศด้วย
 เช่น ฮิตเลอร์ แห่งเยอรมนี

ชมรม ๒   คณะพรรค   ใช้ตามศัพท์ที่ใช้กันเกลื่อน ๆ   หมายความว่า
Political party คณะการเมือง

.....มี ๓   ตำแหน่งพระราชาเป็นตำแหน่งประจำ และไม่ขึ้นอยู่ในคณะกรรมการ
 เมือง คณะใด ๆ ทั้งหมด แต่ประธานาธิบดีนั้น เลือกจากนักการเมือง
 ซึ่งต้องมีคณะพรรค จึงกลายเป็นเขาเป็นเรากับคณะพรรคที่ต่างจาก
 คณะของตัว ไม่เป็นคนกลางแท้ ๆ ได้

.....ปั่นป่วน^๔ ๔   สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็คือ แผนบงการนั่นเอง โลกเคยได้พระ
 มหากษัตริย์ที่วิเศษเหลือล้ำ และเคยได้พระราชาที่ทำให้บ้านเมือง
 ฉิบหายปั่นป่วนไปด้วยเหมือนกัน จะเอาแน่หาได้ไม่ เรียกกันว่า ผี
 เลือก ไม่ใช่คนเลือก

จิตต์ใจให้เสรี   ขาดวิธีผู้แทนเข้าแค้นแคะ   มนุษย์ไม่มีใจ
 เป็นของตน   กลายเป็นคนส่วนรวมร่วมฝูงแคะ   ทำอะไร
 ไม่มีใครกล้าข้องแวะ   นักเข้าต้องเหลาะแหละรวนเรไป
 ส่วนเดมือคราซีเกินคั่นัก   คณะพรรคครอบงำทำเหลวไหล^๑
 สองสุดโต่งใดก็ตามไม่งามไซ้   ท่านให้ใช้มัชฌิมาว่ายอดดี^๒
 Corporate State^๓   ถ้าสำเร็จก็วิเศษประเสริฐศรี   พัง
 โดยศัพท์รับว่าสามัคคี   เป็นคุณงามความดีทพอเพียง   ถ้า
 แม้ผู้ปกครองลงคลองกับ   ผู้ได้รับปกครองเป็น ของเที่ยง
 ว่าหันหน้าหากันมึงขวัญเวียง   หวังพะเคียงส่วนรวมร่วมกัน
 ไป^๔   อันว่าคอโปเรตสเตตนี้   แม้เดมือคราซีก็มีได้   รัฐบาล

.....เหลวไหล ๑ **Party politics** คือวิธีการเมืองของชมรม ถ้าเห็นแก่การได้
 เสียของคณะหนักเกินไป จนเป็นความเสื่อมเสียแก่ชาติบ้านเมือง
 ก็เกิดตีไปการเล่นพวกที่เลือกพวกก่อนอื่น ชวนจะให้ไปทางนั้น

.....ที่ ๒   มัชฌิมาปฏิบัติทางปฏิบัติโดยสายกลาง ไม่ถึงเกินไป หรือ
 หย่อนเกินไป เป็นคติของพุทธศาสนา

Corporate State ๓ เป็นศัพท์ทางการเมืองที่ลัทธิบงการแก้ตัวว่าจะใช้ หมายถึง
 ความว่าจะร่วมใจร่วมงานกันระหว่างผู้ปกครองกับ ผู้อยู่ในปกครอง
 ดร. เอลเลียต รัฐมนตรีว่าการเกษตรของอังกฤษ กล่าวว่า แม้
 ลัทธิเดมือคราซีก็จักให้เป็น **Corporate State** ได้

.....ไป ๔   คือนึกถึงประโยชน์บ้านเมืองเป็นที่ตั้ง ไม่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัว

ก้าวหน้าพาครรรไล^๑ ตามแผนผังตั้งไว้ให้ชอบที่
 Fashion ช่างกระไรบอกนั้นมาถึงนี้ ไม่แต่เปลี่ยน
 เครื่องแต่งตัวสตรี มาเปลี่ยนสีปกครองลงเียงยัก^๒ ตั้ง
 เวลาให้เหมาะสมเพาะอย่าง อย่างห่างเกินควรคว่นหาญหัก^๓
 ผมนั้นยาวครวณนั้นขบขันนัก^๔ คอยสำคัญทางไกลให้จงดี
 วัฏฏโก โลโก^๕ พิกพโคจรจักราศี เพ้าหมุนเวียน
 เปลี่ยนทิวาราตรี มิได้มีอยู่นิ่งจริง ๆ เจี้ยว คติธรรมล้ำเลิศ
 ประเสริฐรส กี่วงบตอนิจจัง^๖ ตั้งยึดเหนี่ยว โลกกับธรรม
 สำนองลงคลองเดียว เราจึงเที่ยว วัฏฏโก โลโก เอย

สิงห์. ๗๗.

.....กรรไล ๑ โดยปกติรัฐบาลเคม็อกราชี่ ต้องปฏิบัติตามความต้องการของมหา
 ชนที่ปรากฏด้วย **Public opinion** ประหนึ่งว่าราษฎรเป็นผู้นำ และ
 รัฐบาลเป็นผู้ตาม แต่ในการก้าวหน้าก็จำต้องเพาะ **Public opinion**
 อยู่บ้างทำนองที่ยั่วให้เกิดความต้องการ แล้วก็จะได้จัดให้ตามต้องการ
 สำหรับเมืองเรา อย่างไร ๆ รัฐบาลก็เป็นผู้นำราษฎรอยู่แล้ว

.....นัก ๒ ผู้หญิงของเราไว้ผมสั้นอยู่แล้ว ได้ตั้งกันเอาอย่างฝรั่งไว้ผมยาว
 บ้าง ก็พอตีฝรั่งเกศนิยมผมสั้น และตัดมวยกันยกใหญ่ ทำให้เราต้อง
 ตัดมวยเพื่อจะให้ทันสมัยบ้าง

วัฏฏโก โลโก ๓ โลกย่อมหมุนเวียนไป

อนิจจัง ๔ ความไม่เที่ยง ก็ความที่เปลี่ยนอยู่เสมออันนั้นเอง เป็นกฎสำคัญ
 อย่างหนึ่งในพุทธศาสนา อีก ๒ กฎในชุดเดียวกัน คือ ทุกข์
 ทุกสิ่งเป็นทุกข์เพราะไม่เที่ยง ใครไม่อาจบังคับเอาตามชอบใจได้
 กับอนัตตา ความไม่ใช่ตัวเรา คือไม่ใช่เรา ที่หลงเรียกว่าเรานั้น
 ตามทางปรมาตม์เป็นผิดทงนั้น

คลื่นแห่งสังสารวัฏ

แลทะเลลบล้างล้วน

แล่นไล่ไว้วังตาม

ทะเลราบคลื่นเรียบงาม

ยามทะเลเป็นบ้า

คนเรากำเนิดคล้าย

เปลี่ยนกระดูกเปลี่ยนเนื้อมา

เนกคลื่นเปลี่ยนนาคตา

ได้ใหม่ถ่ายเก่าเรือ

ดำเนินชีวิตด้วย

เกิดเฟื่องเมื่อดีพิชโนน

คลื่นน้อยค่อยเจริญไว

ซัดดับคลื่นดับเขม

ทันใดวายุยาตรदै

ทะเลต้นคลื่นโครมคราม

ชีวิตเกิดใหม่ยาม

ใหม่กับเก่าเดี๋ยวได้

ละลอกหลาม

แตกส้า

หัวหงอก กระฉอกฟอง

คลื่นทำขุนเขา

คลื่นมหาสมุทรนอ

ทุกมือ

โคลง จริ่งเจียว

รูปเลียงชนม์เจริญ

เก่าไป ใหม่มา

ใหญ่เบ้ม ?

จนแข่ง กิรี

ห่อมน้ำไปไหน ?

คุมตาม

คลั่งไคล้

จุดติ

ใช้น้ำเดี๋ยวหรือ ?

โยถ่ออรรถภาพไว้

อยู่อย่างคลิ่นเดินทาง

ตายเขยงทะเลปาง

พยุเสกคลิ่นใหม่ส้า

มนุษย์ใดใจติดตัว

ข้อมอยู่เพื่อคน ทน

ขามมรณม์มีหน

ดูคลิ่นเกิดดับได้

กรรมอันประกอบแล้ว

ผลชั่วด้อยยัง

คลิ่นชัดฝั่งครัน ๆ

เว้งอกฟอกหินให้

ปรนฝั่งบังเกิดล้วน

แต่งภาพสภาพแถม

เพื่อชีพพอชีพแถม

กรรมชั่วด้อยได้

หนบกหนน่าเตร

ดกคิมชั้นชูชนม์

วิญญาณธาตุปรน

คลิ่นขาดวิญญาณต้อง

ไม่วาง ?

ทัวหล้า

คลิ่นดับ

ส่วนน้ำเดิมไหน ?

ตัวตน เกินไป

หม่นไหม้

ทางผูก เกิดแน่

คติคล้ายคลึงกัน

ทำคืน ได้ฤ ?

อยู่ไซ้

ฝั่งเปลี่ยน แปลงพอ

ชะงะง้างงำชล

อ่าวแหลม เหลือตรา

ทาบให้

กันก่อ เกิดเทอญ

ดั่งให้เห็นผล

เวหน

ชีพชรื่อง

ปรือชีพ ชีพคง

ต่ำด้อยลอยเหลว

ดีเลวสูงต่ำล้วน

กรรมแต่งแปลงประชาคม

ชีพอชีพอภิรมย์

กรรมก่อผลต่อเต้า

เวาสม-มุตินัน

คำเข้า

ล้วนแต่ง กันและกัน

ติดต่อยตามสนอง

๑ พฤษภ. ๗๘

มิตรามิตร

อุ่นเรือนเพื่อนพี่แล้ว
สามัคคีรสกรอง
แม่นแม่อมิตร, ทุกข์
บ้านบ่เป็นบ้านเข้า
สามีสวีมิตรแท้
ใครบ่รักข้างใคร
ผัวติดอมิตรเหนียว
ทั้งคู่อยู่เกื้อเกื้อ
พ่อแม่มีลูกแล้ว
หน้าเบิกใจบานหนอ
สບลูกอมิตรถูก
จึงจอกขุนแล้วบน-
ลูกมีพ่อแม่แม่
ตนลืกละหนาบงบอก
ท่านมิใช่มิตรผิด
ลาภหลุดมือแล้วให้

เรียบสุข
คำเข้า
ใดเท่า เทียมนอ ?
เขตค้อบาย
ใครเทียม ?
เกิดเนื้อ !
แขนงหน้าย เมียนอ
สุกรรม
ได้ลูก เป็นมิตร
คู่กัน
กรรมเก่า สมองๆ ?
บึงเอา
เหมือนมิตร
ท่านได้
แบบอย่าง ธรรมเนียม
เร่งหวง ทวงคืน*

.....กิน*   มีบิตามารกาเหมือนมีลาภ ท่านเป็นผู้รักใคร่อุ้มชูตลอดมาเมื่อท่าน
หมดความเอ็นดูรักใคร่ กลับกลายเป็นเหมือนคนอื่นไป จึงเสมอด้วย
หมดลาภ ลาภเป็นของควรหวง ควรรักษาไว้ให้อยู่

คุรุศษย์มิตรเหมาะแท้
 ศษย์มอมมโนครุ
 ครุมอบศิลปวิชา
 คุรุศษย์กิจลวันเลียง
 อมิตรคุรุศษย์หม้าย
 ศษย์ลบหลู่ครุเรียน
 ครุโปรดศษย์โหดโปรด
 คุรุศษย์ดั่งนผู้
 ลูกจ้างมิตรจิตต์ได้
 นายบ่าวผูกมิตรกัน
 ต่างฝ่ายต่างสามัคคี
 ต่างรักต่างเอื้อเฟื้อ
 ตรงข้ามงามหน้าแล้ว
 งานหยุดทงงานกัน
 คนใช้เปลี่ยนนายไป
 นายบ่าวเดือดร้อนร้อง

ธรรมดา
 กล่อมเกลี้ยง
 อาชีพ ชักนำ
 โลกเจริญ
 หมั่นประโยชน์
 ไม่รู้
 ยากอยู่
 เปลาผล
 งานดี
 กิจเกื้อ
 มีสุข
 ต่อกัน
 เป็นไร
 กักก้อง
 ไม่หยุด
 ร่ำไห้*

.....โหย

นายเดือดร้อนเพราะต้องหากคนใช้ใหม่รำไป และคนใหม่ไม่รู้จัก
 น้ำใจกันก็ไว้ใจยาก

คนใช้เดือดร้อนเพราะต้องหางานใหม่รำไป และนายใหม่ที่ยังไม่
 รู้จักน้ำใจกันก็ไว้ใจยากเหมือนกัน ขณะที่หางานยังไม่ได้นั้นเล่า ก็
 เป็นความเดือดร้อน

มิตรภาพภายนอกล้วน
 มากมิตรมากกำลัง
 ฐานะเหมาะสมเป็น
 มวลมนุษย์จำต้องรู้
 ปลุกขังตั้งหน้าแต่
 รู้สึกเหมือนสาบมนุษย์
 เห็นท่าน, หมั่นไ้มัว
 เพ่งแต่โทษทั้งแล้ว

ควรบำเพ็ญ
 เลิศผู้
 มิตรยัง-ยินดี
 เลือกสรร สมาคม*
 ตระหนัตัว
 นั้นแล้ว
 'ขวาง' หมัด
 ผ่องคุณ ดีๆ ?

เมษ. ๗๗

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
 จันทบุรี

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ 117-119/2 หน้าวัดราชบพิธ พระนคร
โทรศัพท์ 29732 นายประยูร พิศนาคะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2512

